

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

YUSUF ZİYA ORTAÇ'IN ŞİİRLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LATİFE ALTINDAĞ DODANLI

GAZİANTEP
AĞUSTOS 2019

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

YUSUF ZİYA ORTAÇ'IN ŞİİRLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LATİFE ALTINDAĞ DODANLI

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZPAY

GAZİANTEP
AĞUSTOS 2019

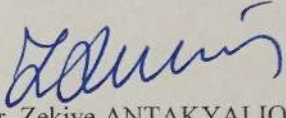
T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YENİ TÜRK EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

YUSUF ZİYA ORTAÇ'IN ŞİİRLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

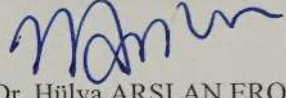
LATİFE ALTINDAĞ DODANLI

Tez Savunma Tarihi:

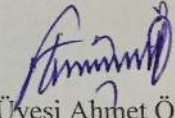
Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Zekiye ANTAKYALIOĞLU
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZPAY
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

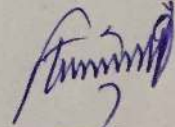
Jüri Üyeleri:
(Unvanı, Adı ve SOYADI)

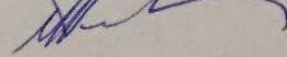
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZPAY

Doç. Dr. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed HÜKÜM

İmzası

Varlığına her daim şükrettiğim anneme

ETİK BEYAN

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Latife ALTINDAĞ DODANLI

06.08.2019

ÖZET

YUSUF ZİYA ORTAÇ'IN ŞİİRLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

ALTINDAĞ DODANLI, Latife
Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı ABD
Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZPAY
Ağustos 2019, 83 sayfa

Beş Hececilerin önemli şairlerinden olan Yusuf Ziya hakkında yapılan bu çalışma şairin hayatı, sanatı, şiirleri ile ilgili detaylı bilgi vermek amacıyla hazırlanmıştır. Birinci bölümde Cumhuriyet Devri Türk şiirinin geçirdiği aşamalar ve ortaya çıkan topluluklar hakkında genel bir bilgi verilmiştir. İkinci bölümde şairin hayatı, sanatı, eserlerinden bahsedilmiştir. Hayatının dönüm noktaları ve eserleri hakkında kısa bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde şiirlerin muhteva ve şekil yönünden detaylı incelemesi yapılmıştır. Şair hakkında kaynak taraması yapılarak onunla ilgili bilgiler elde edilmiştir. Şairin şiirleri konularına göre tasnif edilmiş şekil ve içerik bakımından tespitlerde bulunulmuş ve sonuca ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yusuf Ziya Ortaç, Şiir, Beş Hececiler, Şair

ABSTRACT

A RESEARCH OF YUSUF ZİYA ORTAÇ'S POEMS

ALTINDAĞ DODANLI, Latife
Master Thesis, Turkish Language and Literature
Thesis Advisor: Prof. Assist Lecturer Ahmet ÖZPAY
August 2019, 83 pages

This study, which is about Yusuf Ziya, one of the most important poets of the Five Syllables (Beş Hececiler), was prepared to give detailed information about the poet's life, art and poems. In the first chapter, general information about the stages of Turkish poetry in the Republican Era and the emerging societies is given. In the second part, the life, art and works of the poet are mentioned. Brief information is given about the turning points of his life and his works. In the third part, the poems are examined in detail in terms of content and form. Information about the poet was obtained by searching the source. The poems of the poet have been determined according to their subjects in terms of form and content and the result has been reached.

Key words: Yusuf Ziya Ortaç, Poem, Five Syllables (Beş Hececiler), Poet

ÖN SÖZ

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında çeşitli topluluklar ve akımlar ortaya çıkmıştır. Her akım ve topluluk şüphesiz Türk edebiyatının gelişimine yönelik katkıda bulunmuştur. Beş Hececiler de işte bu topluluklardan bir tanesidir. Yusuf Ziya, hecenin beş şairinden biridir. Şiirleri sade, anlaşılır, toplumun her kesimine hitap edebilecek düzeydedir. *Yusuf Ziya Ortaç'ın Şiirleri Üzerine Bir Araştırma* adını taşıyan bu tez çalışması şairin şiirleri hakkında gerekli bilgileri vermeyi amaçlamaktadır.

Yapılan çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatıyla ilgili bilgi verilmiştir. Türk edebiyatına yön veren akımlardan bahsedilmiştir.

İkinci bölümde şairin hayatı, sanatı ve eserlerinden söz edilmiştir. Sanatçının gençlik yıllarından bahsedilerek sanat hayatı ve eserleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Yusuf Ziya'nın etkisinde kaldığı şairler yine bu bölümde belirtilmiştir.

Üçüncü bölümde şairin şiirleri muhteva, şekil ve dil yönlerinden incelenerek alt başlıklara ayrılmıştır. Alt başlıklar Yusuf Ziya'nın şiirlerinde en çok işlediği konulara göre yapılmıştır. Her konunun şiiri örneklendirilerek yorumlanmıştır.

Sonuç bölümünde şair ve şiirler hakkında genel değerlendirme yapılarak tespitlerde bulunulmuştur.

Tez çalışması yapılırken üzerinde çalışılan dokuz kitabın altısının çeviri yazısı, Osmanlı Türkçesinden TDK'nın yazım klavuzuna uygun şekilde yapılmıştır.

Yüksek lisans eğitimimin başından sonuna kadar bana güvenen ve inanan, yardımını bir an olsun esirgemeyip her daim yol gösteren hayatım boyunca sonsuz saygı ve minnetle anacağım kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZPAY'a, tezimi yazdığım her an bana destek olan, tüm sabırsızlığıma katlanan, sonsuz anlayışı için sevgili eşim Onur DODANLI'ya teşekkür ederim.

AGUSTOS 2019
Latife ALTINDAĞ DODANLI

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	viii
 BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ŞİİRİNE KISA BİR BAKIŞ.....	1
 İKİNCİ BÖLÜM	4
HAYATI, SANATI VE ESERLERİ	4
2.1. HAYATI.....	4
2.1.1. Doğumu, Çocukluk ve Gençlik Yılları.....	4
2.1.2. Mizacı.....	9
2.2. SANATI.....	10
2.2.1. Şairliği ve Şiir Anlayışı.....	10
2.2.2. Yazarlığı.....	12
2.2.3. Kullandığı Müstearlar.....	13
2.2.4. Etkilenmeler.....	14
2.2.4.1. Karacaoğlan.....	14
2.2.4.2. Ziya Gökalp.....	15
2.2.4.3. Yahya Kemal.....	16
2.2.4.4. Enis Behiç.....	17
2.2.4.5. Necip Fazıl Kısakürek.....	14
2.2.5. Yazdığı ve Çıkardığı Dergi ve Gazeteler.....	17
2.2.6. Eserleri.....	17
2.2.6.1. Şiir kitapları.....	17
2.2.6.1.1. Akından Akına.....	17
2.2.6.1.2. Âşıklar Yolu.....	18
2.2.6.1.3. Şâirin Duâsı.....	18
2.2.6.1.4. Şen Kitap.....	18
2.2.6.1.5. Cenk Ufukları.....	18
2.2.6.1.6. Yanardağ.....	18
2.2.6.1.7. Bir Servi Gölgesi.....	19
2.2.6.1.8. Kuş Cıvıltıları- Çocuk Şiirleri.....	19
2.2.6.1.9. Bir Rüzgâr Esti.....	19
2.2.6.2. Romanları.....	20
2.2.6.3. Piyesleri.....	20
2.2.6.4. Fıkraları.....	20

2.2.6.5. Hatıraları	20
2.2.6.6. Gezi notları.....	20
2.2.6.7. Antoloji, derleme ve incelemeler	20
2.2.6.8. Diğer eserleri	21
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	22
ŞİİRLERİN İNCELENMESİ	22
3.1. İÇERİK	22
3.1.1. Ferdi Konular	22
3.1.1.1. Aşk	22
3.1.1.2. Özlem	27
3.1.1.3. Atatürk sevgisi	29
3.1.1.4. Tabiat.....	29
3.1.1.5. Yalnızlık.....	32
3.1.1.6. Ölüm duygusu	35
3.1.2. Sosyal Konular	39
3.1.2.1. Millî duygular	39
3.1.2.2. Türk tarihi.....	44
3.1.2.3. Hiciv ve mizah	46
3.1.2.4. Çocuk şiirleri.....	51
3.2. ŞEKİL	53
3.2.1. Nazım Birimi.....	53
3.2.2. Nazım Biçimleri	55
3.2.2.1. Geleneksel yerli nazım şekilleri.....	55
3.2.2.1.1. Halk şiirinden alınan nazım şekilleri.....	55
3.2.2.2. Yabancı edebiyatlardan alınan nazım şekilleri	56
3.2.2.2.1. Düzenli nazım biçimleri.....	56
3.2.2.2.1.1. Düz uyak	56
3.2.2.2.1.2. Çapraz uyak.....	57
3.2.2.2.1.3. Sarma uyak.....	57
3.2.2.2.2. Serbest düzenli nazım biçimleri.....	58
3.2.2.2.2.1. Eşit düzenli serbest biçimler	58
3.2.2.2.2.1.1. Üçlüler	58
3.2.2.2.2.2. Karışık düzenli serbest biçimler.....	58
3.2.2.2.2.2.1. Dizelerinin hece sayısı değişik olanlar.....	58
3.2.2.2.2.2.2. Bentlerin dize sayısı değişik olanlar.....	60
3.2.3. Ahenk	67
3.2.3.1. Ritim.....	67
3.2.3.1.1. Vezin	67
3.2.3.1.2. Kafiye.....	68
3.2.3.1.3. Redif.....	68
3.2.3.2. Armoni	69
3.2.3.2.1. Aliterasyon	69
3.2.3.2.2. Asonans	70
3.2.3.2.3. Yinelemeler	71
3.2.3.2.3.1. Ön yineleme	71
3.2.3.2.3.2. Art yineleme.....	72
3.2.3.2.3.3. Zıt paralel yineleme	73
3.2.3.2.3.4. Bağlaç yinelemesi	74
3.2.3.2.3.5. Zıt yapıli yineleme	75

3.2.3.2.3.6. İkileme.....	75
3.3. DİL VE ANLATIM	76
SONUÇ	79
KAYNAKLAR	81
ÖZGEÇMİŞ	83

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Yusuf Ziya Ortaç'ın Eğitim Gördüğü Yerler ve Kişiler	5
Tablo 3.1: Nazım Birimi	54
Tablo 3.2: Bentlerden Meydana Gelen Şiirlerin Dağılımı	54
Tablo 3.3: Dizelerin Hece Sayısı Değişik Olan Şiirler	60
Tablo 3.4: Bentlerin Dize Sayısı Değişik Olan Şiirler	61
Tablo 3.5: Şiirlerdeki Mısra Sayıları.....	62

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ŞİİRİNE KISA BİR BAKIŞ

Türk şiiri Cumhuriyet Dönemi'ne gelene kadar hem şekil hem de içerik bakımından değişikliklere uğrar. Cumhuriyet Dönemini ele almadan önce, bu döneme zemin hazırlayan gelişimlerden başlamak yerinde olacaktır. Divan edebiyatında şairler kapalı ve mazmunlarla dolu şiirler yazmayı tercih etmişlerdir. Belli bir kesime hitap eden ve halktan kopuk olan bu edebiyat Arap, İran kültürünün etkisinden çıkamamıştır.

Türk şiirinde, değişim ve gelişimler Tanzimat Dönemi ile başlar. Dönemin getirdiği, toplumu etkileyen sosyal ve kültürel olaylar, fikir akımları edebiyatta da yerini alır. Gayretleri bir olan Namık Kemal, Şinasi, Ziya Paşa gibi isimler Tanzimat Dönemi yeniliklerinin edebiyattaki ayağını oluşturur. Özgürlük, eşitlik, vatan, millet, hürriyet, adalet gibi kavramlar ilk defa bu dönemde kullanılmaya başlanır. Şinasi'nin çıkarmış olduğu *Tasvir-i Efkar* gazetesi ile birlikte dilde sadeleşme yoluna gidilir. Namık Kemal ise toplumda yankı uyandıran eserlerle önemli rol oynamıştır. Divan şiirinin en önemli şairlerinden biri olan Ziya Paşa ise halkın anlayabileceği bir dilin edebiyatta kullanılmasını savunarak arkadaşlarının fikirlerine ortak olmuştur.

1895 yıllarında ortaya çıkan Servet-i Fünûn Edebiyatı, istibdat döneminde filizlenmeye başlar. Aydınlar üzerinde baskının en sık hissedildiği bu dönem şanssız bir zaman olarak nitelendirilebilir. Çünkü şairler, dönemin siyasi ve sosyal konularının dışında bireysel konuları işlemek zorunda bırakılmıştır. Kısa ömürlü olan bu dönemde şairler, özellikle Fransız edebiyatından etkilenmiş, Batı'nın fikir akımlarını takip etmişlerdir. Fecr-i Âti Topluluğu ise yola Servet-i Fünûn'dan daha ileri bir edebiyat oluşturmak maksadı ile çıkar. Ancak istedikleri ekolü oluşturamazlar. "Sanat şahsi ve muhteremdir." prensibi ile hareket eden şairler Millî Edebiyat hareketi karşında varlıklarını sürdüremezler. Millî Edebiyat akımı, *Genç*

Kalemler dergisi etrafında birleşen Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Ali Canip Yöntem tarafından başlatılmıştır.¹ Dilde sadeleşmeyi prensip edinen bu hareket, edebiyatın Arapça ve Farsça kelimelerden arındırılmasını, halk tarafından anlaşılan “yeni lisan” oluşturulmasını gaye edinir. Aruz vezni yerini heceye bırakır. Şiirde, Anadolu insanının çektiği sıkıntılar, köy kasaba yolları yer almaya başlar. Edebiyat, hem şekil hem de içerik bakımından değişime uğrar. Mehmet Akif Ersoy İslamî söylemi başarılı bir şekilde temsil eder.

Cumhuriyet Dönemine gelindiğinde toplumda meydana gelen sosyal ve kültürel değişim ile birlikte edebiyatta işlenen konular da değişime uğrar. Bunda şüphesiz ki dönemin vermiş olduğu özgürlükçü anlayış etkili olmuştur. Yine bu dönemde farklı edebiyat toplulukları ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri de Beş Hececiler isimli topluluktur. Orhan Seyfî Orhon, Halit Fahri Ozansoy, Enis Behiç Koryürek, Yusuf Ziya Ortaç, Faruk Nafiz Çamlıbel’den oluşan Beş Hececiler, şiirde sade ve ağdasız bir dil kullanmak gerektiğini savunmuşlardır. Şiiri, İstanbul ve çevresinden uzaklaştırarak duru bir Türkçe tercih etmişlerdir. Millî Mücadele yıllarında ortaya çıkan bu topluluk, asıl ününü Cumhuriyet Döneminde yapmıştır. Ziya Gökalp’ın etkisiyle şiirde hece ölçüsünü kullanmışlar, millî konuları ve Anadolu insanını şiirlerine konu etmişlerdir. Sevgiliyi hayal unsuru olmaktan çıkaran şairler somut gerçeklerin yer aldığı şiirler yazmaya başlamışlardır. Şairlerin yayınladığı ortak bir bildiri yoktur. Ancak Faruk Nafiz Çamlıbel’in “Sanat”² isimli

¹ Ali İhsan Kolcu. (2013). *Cumhuriyet Edebiyatı I Şiir*. Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum, s. 14.

² Sanat

Yalnız senin gezdiğin bahçede açmaz çiçek,
Bizim diyarımızda bin bir baharı saklar!
Kolumuzdan tutarak sen istersen bizi çek
İncinir düz caddede dağda gezen ayaklar

Sen kubbesinde ince bir mozaik arar da
Gezersin kırk asırlık mabedin içini
Bizi sarsar bir sülüs yazı görsek duvarda,
Bize heyecan verir bir parça yeşil çini

Sen raksına dalarken için titrer derinden
Çiçekli bir sahnede bir beyaz kebeğin
Bizimde kalbimizi kımlıdatur derinden
Toprağa diz vuruşu dağ gibi bir zeybeğin

Fırtınayı andıran orkestra sesleri
Bir ürperiş getirir senin sinirlerine,
İstirap çekenlerin acıklı nefesleri
Bizde geçer en yanık bir musiki yerine

Sen anlayan bir gözle süzersin uzun uzun
Yabancı bir şehirde bir kadın heykelini,

şii topluluğun bildirisi olarak kabul edilir. Bu anlamda bazı görüşler topluluk olduğunu söylerken bazıları ise grup olduklarını söyler.³ Onları birbirine bağlayan ortak bildiri olmasa da manevi güç ve ortaklığı Ziya Gökalp'tan alırlar. Yeni Lisan hareketine sıkı sıkıya bağlı olan şairler tarihsel konuları da işlediler. Şairlerin bu Cumhuriyet Dönemi basın-yayın için daha sağlıklı bir ortam hazırlanmasını sağlamıştır. Şairler bu ortamda şiirlerini *Çınaraltı*, *Güneş*, *Varlık*, *Aydabir*, *Hayat* gibi dergilerde yayımlamışlardır.

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk edebi topluluğu olan Yedi Meşaleciler Cevdet Kudret, Yaşar Nabi, Sabri Esat, Muammer Lütfi, Vasfî Mahir, Kenan Hulusi'den oluşur. Hece ve kafiye bakımından geleneğe bağlı kalan şairler, şiirde istenen yeniliği gerçekleştiremeyerek kısa süre sonra dağılırlar.

Yusuf Ziya, ilk şiirlerini aruz ile yazsa da sonraki dönemlerde hece ölçüsünün en şiddetli savunucuları arasında olmuştur. Gerek şiir kitaplarında gerekse dergilerinde yayımladığı şiirlerini hece ölçüsü ile yazmış, halkın anlayabileceği düzeyde, ağdasız bir dil kullanmıştır. Şiirlerini anlaşılacak için yazan şair Anadolu insanına ve değerlerine yönelmiştir.

Biz duyarız en büyük zevkini ruhumuzun
Görünce bir köylünün kıvrılma belini...

Başka sanat bilmeyiz karşımızda dururken
Yazılmamış bir destan gibi Anadolu'muz
Arkadaş, biz bu yolda türküler tuttururken
Sana uğurlar olsun... ayrılıyor yolumuz

Faruk Nafiz Çamlıbel

³ Hülya Ürkmez. (2009). *"Beş Hececiler" in Şiir Anlayışları ve Şiirleri Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi. Ankara, s. 2.

İKİNCİ BÖLÜM

HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

2.1. HAYATI

2.1.1. Doğumu, Çocukluk ve Gençlik Yılları

Yusuf Ziya Ortaç, 1895 Miladi yılının 23 Nisan günü Beylerbeyi'nde dünyaya geldi. Babası Mühendis Süleyman Sami Bey, annesi, İzzet Bey'in kızı Huriye Hanım'dır.⁴

Bizim Yokuş' isimli hatıra kitabında, doğumu ve babasından şöyle bahseder:

‘‘Beylerbeyi’nde doğmuşum, bostanlara karşı bir evde... Yıl, 1895... Babam, mühendis Süleyman Sami Bey. Yalnız çizgi adamı, rakam adamı değil, kafa ve kalp adamı idi de... Ne güzel bir kalemi vardı.

Bir kere eli kalkmadı bana... Bir kere öfke ile bakmadı gözlerime... Bir kere kaşları çatılmadı dargın dargın...

İyi yetişmemi isterdi. İlkokulu bitirir bitirmez Kuzguncuk'ta Alyans İsrailit Mektebine yazdırdı beni: Fransızca öğreneyim diye...’’⁵

Ortaç'ın öğrenim hayatı Beylerbeyi'nde başlamış, burada İstavroz Abdullah Ağa Mektebi'ne gitmiştir. İlkokul sonrası babasının isteği üzerine Türkçe, Arapça, Farsça olmak üzere bir sene boyunca üç ayrı hocadan ders alır. Babası Süleyman Sâmi Bey, oğlunun Fransızca öğrenmesini istediği için Alyans İsrailit Mektebi'ne altı yıl boyunca devam ettirmiştir. Daha sonra imtihan ile Vefa İdadisini kazanmış, bir süre burada okuduktan sonra babasının vefatı üzerine henüz 19 yaşındayken son sınıfta liseden ayrılmak zorunda kalmıştır. Daha sonra yarım kalan lise eğitimini Hadîka-i Meşveret İdadisinin son sınıfını okuyarak tamamlar. Ancak Yusuf Ziya, yazı hayatına Vefâ İdadisinde başlamış, tüm imkânsızlıklara rağmen Fen isimli iki sayfadan oluşan haftalık küçük bir gazete çıkarmıştır.

⁴ Mehmet Önal. (1986). *Yusuf Ziya Ortaç*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 7.

⁵Yusuf Ziya Ortaç. (1966). *Bizim Yokuş*. Akbaba Yayınları, İstanbul, s. 344.

“Yusuf Ziya, *FEN* isimli haftalık küçük gazetede imzasını ilk defa bir matematik probleminin çözümü altında görmüştür. İlk heyecanlarını matematik derslerine hasreden ve hayallerini mühendislik hülyaları ile süsleyen Yusuf Ziya, bu gazeteye o yıllarda çok önem vermektedir.”⁶

Tablo 2.1. Yusuf Ziya Ortaç’ın Eğitim Gördüğü Yerler ve Kişiler

	Kaç Yıl	Hangi Yıllar
İstavroz Abdullah Ağa Mahalle Mektebi	4	1901-1905
Türkçe, Arapça, Farsça Hocaları	1	1905-1906
Alyans İsrailit Mektebi	4	1906-1910
Vefa İdadisi	3	1910-1913
Hadika-i Meşveret İdadisi	1	1913-1914

Sanatçının Türkiye Büyük Millet Meclisi’ndeki özlük dosyasına bakıldığında, şairin kendisine ait el yazısıyla özel tahsilli olduğuna dair bilgiler söz konusudur. Şu ana kadar belirtilen mekteplerde sürekli devamlılığı olmayan Yusuf Ziya herhangi bir diplomaya sahip olamamıştır.

Yusuf Ziya’nın edebiyata olan ilgisi bir inat uğruna başlar. Bu inat ile arkadaşı Selâhaddin’den sınıf birinciliğini alır. Böylece edebiyat hocası Süleyman Şevket Bey’in takdirini kazanır. O dönem kendisini etkileyen şairler arasında Cenap Şahâbettin başta gelir. Kendisini Servet-i Fünun mecmuasından tanıyordu. “Elhan-ı Şitâ”sını dilinden düşürmeyen şair için yeni bir dönemin kapısı açılıyordu. “*Servet-i Fünun, Şehbal, Rûbab, Genç Kalemler* dergilerini okurken; Cenap Şehabettin ve Halid Fahri Ozansoy gibi şairlerden etkilenererek başlangıçta kısmen denediği aruz ölçüsüne ait şiirler yazmaya başladı.”⁷ Edebiyat dünyasına ismini duyurmak amacıyla *Rûbab* ve *Şehbâl* dergilerine şiirlerini gönderir ancak şiirleri iki dergide de yayımlanmaz.

Şairin edebiyata uyanan ilgisi biraz da hocaları sayesinde olmuştur. İbrahim Necmi Dilmen ve Süleyman Şevket’i bu anlamda kendisine rehber edinmiştir. Vefa İdadisinde öğrenci iken edebiyat üzerine bolca fikir alış veriş yaptığı ve hatta zaman zaman tartıştığı Peyami Safa ile Hasan Âli Yücel’i de anmak gerekir.

⁶ Mehmet Önal. (1986). *Yusuf Ziya Ortaç*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara. s. 9. S.E.S Yayınları. (1956). *Hecenin Beş Şairi* Yeni Matbaa, İstanbul. s. 9.

⁷ Evrim Yeşilyurt. a.g.e., s. 8.

1911 yılında yayımlanan *Genç Kalemler* dergisi millî edebiyat, millî lisan davalarını anlatıyor, Yusuf Ziya ileride savunacağı bu davalardan habersiz aruz vezni ile meşgul oluyordu.

1914 yılında Halit Fahri, Ali Naci, Hakkı Tahsin'in çıkardığı *Kehkeşan* isimli derginin açmış olduğu şiir yarışmasına katılan Yusuf Ziya, "Gün yahut Kış" isimli şiiriyle birinciliği alır. Aruz vezni ile yazdığı bu şiirle adını edebiyat dünyasında hızla duyurur. Bu başarı şairin özgüvenini artırır. *Kehkeşan*'daki şiir yarışmasının sonucunda şaire Halit Fahri tarafından bir boyun bağı hediye edilir. Şair yıllar sonra bu durumdan şöyle bahseder:

"Halid Fahri ve Hakkı Tahsin ile bu tek masalı, iki sandalyeli odada tanıştım. Bana birincilik armağanı bir boyun bağı verdiler..

İki şair dostun boynuma taktığı bu ipek yuları bir daha çözemedim!"⁸

Halit Fahri ise bu anıyı şu sitemli sözlerle dile getirir:

"Yusuf Ziya kazandığı o kravatı boynuna taktıktan sonra seneler senesi diline dolamıştı. Her edebiyat anketinde, Halit Fahri'nin boynuma yular gibi taktığı kravat yüzünden bir daha Babıâli Caddesi'nden kurtulamadım der dururdu. Doğrusu hiç zarif bir espri değildi bu söz. Ama yine de bize hem bir şair, hem nesri kandil kandil renkli bir yazar kazandırdı ya!"⁹

Sanatçı, *İçtihad* dergisinin sahibi olduğu Abdullah Cevdet Bey ile tanıştıktan sonra dergiye şiirler göndermeye başlar. Her hafta düzenlenen derginin toplantılarına katılır. Yusuf Ziya artık şairliğini ispat etmiştir. Bir müddet sonra dergide aruz vezni ile şiirler yazar. Bu şiirlerden herkesin dikkati çeken ise *Tekke-i Şita*'dır. Dergide yayınlanan diğer şiirleri ise şu şekildedir: "Ümid Öldükten Sonra", "Derviş", "Kan Bayramı", "Aşkın Hilkati", "Ömer Seyfettin'e İthaf", "Nişanlısına İthaf".¹⁰

Yusuf Ziya ve annesi, Süleyman Sami Bey'in ölümü üzerine 1913 yılında Bebek'te yaşayan yengelerinin evine yerleşirler. Şair, bu taşınma mevzusundan bir süre önce *İçtihad*'da yazmaya başlamıştır. Burada Rıza Tevfik'le tanışmıştır. Bebek'e taşınınca ise aynı zamanda Rıza Tevfik ile komşu olur. Zaman zaman Rıza Tevfik ile 'şiir' konusunda sohbet ederler. Bir ara Rıza Tevfik, Ziya Gökalp'in kendisiyle tanışmak istediğini Yusuf Ziya'ya söyler. Bilgi derneğine birlikte giden

⁸Yusuf Ziya Ortaç. (1966). *Bizim Yokuş*. Akbaba Yayınları. İstanbul, s. 8.

⁹Halid Fahri Ozansoy. (2005). *Edebiyatçılar Çevremde*. Dergah Yayınları, İstanbul, s. 193-194.

¹⁰Yusuf Ziya Ortaç. (1966). *Bizim Yokuş*. Akbaba Yayınları, İstanbul, s. 13.

iki şair bu tanışma hadisesinden sonra Yusuf Ziya, aruzu bırakarak heceye geçer (Temmuz 1914).¹¹

Bilgi Yurdu'nda düzenlenen toplantıya katılan şair yalnız değildir. Orada Enis Behiç, Orhan Seyfi, Ali Canip, Celal Sahir, Ömer Seyfettin gibi daha pek çok genç şair ve yazar Yusuf Ziya'nın "büyük mürşid" olarak gördüğü adamın huzurundadırlar.¹² Toplantı sonrası Yusuf Ziya'nın hece ölçüsüne olan ilgisi artmış ve hemen sonra "Gecenin Hamamı" isimli şiirini kaleme almıştır.¹³

"Ayın beyaz eli soyar esvâbını karanlığın,
Çıplak kalır bahçelerde gam gömlekli koruluklar,
Gece yıkar saçlarını deresinde bir ışığın
Ufku sarar bir sırmalı peştemala esen rüzgâr...
Parlar, gümüş bir tas gibi semâlarda yanan kamer,
Bu kubbede pencereler ışıldayan rüzgârlardır!
Esâtiri havuzlarda çıplak, pembe kızlar yüzer;
Ak saçından sonra kamer köpüklere nûr akıtır.
Sahillerin kucağında fıkırdayan deniz yatar,
Kayaların kurnasında şarkı söyler bâzen rüzgâr.
Sonra koşar ayağında yıldızların nâlinlar
Küçük çapkın dalgacıklar bir aşağı, bir yukarı."

Şairin Hadika-i Meşveret okulunun son sınıf arkadaşları Hakkı Süha ile Faruk Nafiz'dir. Hadika-i Meşveret Mektebi bittikten sonra Ziya Gökalp Darülfünun'da imtihana girmesini söyler. 1916 yılında İzmit Sultanisi edebiyat öğretmenliğini kazanır. İzmit'e gitmeden Bebek'teki yengesinin kızıyla ilk evliliğini yapan Yusuf Ziya, İzmit'e yalnız gider ve bir süre sonra, eşini de alarak oraya yerleşir. Şairin İzmit'teki serbest davranışları ve öğrencilere aşılama çalıştığı milliyetçilik fikirleri dikkat çekerek şikayet konusu olur. Dönemin mutasarrıfının isteği üzerine istifa eden Yusuf Ziya, daha ilk maaşını almadan 1916'nın sonlarında görevinden ayrılır.¹⁴

1915 yılında ilk evliliğini kuzeni ile yapan şair aradığı mutluluğu yakalayamaz. 1924 yılında ise Güzide Ortaç ile ikinci evliliğini yapar. Ölene kadar süren bu evlilikten Asuman, Ergin, Gülden isminde üç çocuğu olur.¹⁵

¹¹ Selçuk Çıkla. (2005). *Cumhuriyet Düşüncesinin Kökleşmesinde Yusuf Ziya Ortaç'ın Yapıtlarının Yeri ve Önemi* Doktora Tezi, Samsun.

¹² Mehmet Önal. (1986). *Yusuf Ziya Ortaç*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara. s. 13.

¹³ Yusuf Ziya Ortaç. (1914). Gecenin Hamamı. *Türk Yurdu*, 69(6): 9.

¹⁴ Selçuk Çıkla. (2005). *Cumhuriyet Düşüncesinin Kökleşmesinde Yusuf Ziya Ortaç'ın Yapıtlarının Yeri ve Önemi* Doktora Tezi, Samsun, s. 82.

¹⁵ a.g.e., s. 84.

Şairin askerlik durumu ile ilgili kaynaklarda net bir bilgiye rastlanmamakla birlikte, askerliğini nerede ve ne kadar süre ile yaptığı bilinmemektedir. Selçuk Çıkla *Ayine* isimli dergide yazarı belli olmayan bir şairin şiirinde Yusuf Ziya'nın askerlik yapmadığına ilişkin bilgilere rastlanıldığını söyler. Ancak net olmayan bu bilgiye göre kesin bir yorum yapmaktan da kaçınır. Bir de Yusuf Ziya, *Göç* isimli otobiyografik romanında askere gittiğinden ve hava değişimi aldığından bahseder yalnız detay vermez. *Göç* romanı, şairin hayatıyla ilgili önemli bir kaynak olmasının yanında, hatıra değeri taşıyan kısımları da oldukça değerlidir.

Ortaç, 1916-1917 yılları arasında *Türk Yurdu* ve *Servet-i Fünûn* dergilerinde şiir ve yazılarına hiç ara vermeden devam eder. 1918 yılında ise şaire ait tek bir mısraya bile rastlanmaz. Artık sıkıntılı ve zor bir döneme girer. Yusuf Ziya'nın dolandırıcılık yaptığı ortaya çıkmış, karısından boşanmış, her yerden her mecmuadan kovulmuş, şair tamamiyle sükût etmiştir.¹⁶

Yusuf Ziya bu sessizlik dönemini mizah yazıları ile bozar. Ömer Seyfettin'in Sedat Simavi'ye şairi tavsiye etmesi üzerine Simavi'nin teklifi ile Ekim 1918'de *Diken* isimli mecmuada yazmaya başlar. Bu durum şair için büyük bir fırsat olur. Ölene kadar mizahî hikâyeler, piyesler, şiirler, başyazılar yazar. Sık sık mizahi dergi ve gazeteler çıkarır.¹⁷

Sanatçı, mütareke yılları (1918-1919) içerisinde ilk dergisini *Şâir* ismiyle çıkarır. Ancak sadece bu dergide yazılarını neşretmez. *Diken*, *İnci*, *Büyük Mecmua*, *Musavver Tiyatro Temaşa* yazdığı diğer dergilerdir. 1922'lere gelindiğinde şair, aynı zamanda bacanağı olan Orhan Seyfi Orhon ile *Akbaba* dergisini çıkarır.

Mizah alanında Cumhuriyet döneminin temel taşlarından sayılan *Akbaba*, Yusuf Ziya'nın sanatkârlığını maalesef törpülemiştir. Yusuf Ziya, geleceği parlak olan bir şair iken, dikkatini ve bilgi birikimini mizahi yazılarda kullanarak şairlik mesleğini ikinci plana atmış bu alanda ileri gidememiştir.¹⁸

Şairin 1922'den sonraki hayatı hakkında bildiklerimiz oldukça sınırlıdır. Ancak bu dönemde hem maddi hem de manevi sıkıntılarla boğuştuğu bir süreç olarak kayıtlara geçer. *Akbaba* dergisinde yer alan bir karikatür yahut yazı nedeniyle mahkumiyet cezası ertelenmiş ancak sonraki süreçte *Piliç* gazetesinde çıkan

¹⁶ Tahir Alangu (1968). *Ömer Seyfettin: Bir Ülkücü Yazarın Romanı*. May Yayınları, İstanbul, s. 386.

¹⁷ Selçuk Çıkla. (2005). *Cumhuriyet Düşüncesinin Kökleşmesinde Yusuf Ziya Ortaç'ın Yapıtlarının Yeri ve Önemi* Doktora Tezi, Samsun, s. 83.

¹⁸ Mehmet Önal. (1986). *Yusuf Ziya Ortaç*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 15-16.

pornografik iki resim sebebiyle tekrar mahkumiyet almıştır. Kaynaklarda pornografik gazetenin çıkma nedeni Yusuf Ziya'nın maddi sıkıntılarını azaltmak için olduğu yazmaktadır. Bu cezalardan kurtulmak için milletvekili adayı olan şair, mebus seçilememiştir.

1933 yılına gelindiğinde şair ihtiyacı olan devlet desteğine sahip olur. *Akbaba* dergisini tekrar çıkarır. Daha sonra İstanbul Sular İdaresi Meclis Üyeliği yapar. 11 yıl bu görevi ifa eder. Bu dönemde Fransız Kız Lisesi, Galatasaray Lisesi ve Mercan İdadisi'nde edebiyat öğretmenliği yaptığı da kayıtlarda yer alır.

Yusuf Ziya, 1946 yılında halkın memnuniyeti ve hizmetlerinden ötürü ikinci kez Ordu milletvekilliğine seçilir.

1951 yılında CHP'den istifa eden Yusuf Ziya bundan sonraki hayatını *Akbaba*'yı çıkararak geçirir. Üç defa kalp krizi geçiren şair, 72 yaşında 11 Mart 1967 Cumartesi günü sabah saat dört civarında hayata gözlerini yumar. Kabri Zincirlikuyu Mezarlığındadır.¹⁹

2.1.2. Mizacı

Yusuf Ziya'nın mizacı hakkında bilgilere Ömer Seyfettin'in anı defterinden, Cemal Oğuz Öcal'dan, Tahir Alangu ve Mehmet Önal gibi birçok yazarın araştırmalarından ulaşabiliyoruz.

Bu kaynaklarda anlatılanlara göre alışmaktan zevk alan, her gün aynı saatte işinin başında olmaktan ve kendisine daima uğraş bulmaktan zevk alan şair; çalışmanın önemine her daim inananlardandır. Aynı zamanda hoş sohbeti olan, tatlı dilli ve sevecen bir insandır.

“Güzel giyinmek, güzel ve pahalı lokantalarda iyi yemekler yemek, Büyük Kulüp'e mutlaka sık uğramak ve pahalı semtlerde oturmak.”²⁰ şairin sahip olduğu bazı özelliklerdendir. Çıkarları doğrultusunda iktidara yakın olan sanatçının eleştiri mahiyetinde yazısına rastlamayız.²¹

Selçuk Çıkla kitabında şairle ilgili olarak arkadaşlıklarını bazen çıkarları doğrultusunda kullandığını, Şair, yazar ve karikatüristlerden çeşitli hileler yoluyla

¹⁹ Selçuk Çıkla. (2005). *Cumhuriyet Düşüncesinin Kökleşmesinde Yusuf Ziya Ortaç'ın Yapıtlarının Yeri ve Önemi* Doktora Tezi, Samsun, s. 84.

²⁰ Semih Balcıoğlu.(2001) .*Önce Çizdim Sonra Yazdım*. YKY, İstanbul, s. 82.

²¹ Selçuk Çıkla. (2010). *Şair, Mizah Yazarı, Gazeteci Yusuf Ziya Ortaç*. Kitabevi Yayınları, İstanbul, s. 39.

istifade ettiğini söyler. Bu durumu Necip Fazıl ile yaşadığı bir olay doğrular niteliktedir.

“Necip Fazıl en güzel şiiri Sayıklamayı, Meşale’nin birinci sayısı için Yusuf Ziya ‘ya satmış, yazı parası beş lirayı peşin almıştı. Necip’in oyun meraklısı olduğunu bilen Yusuf Ziya, onu bu zayıf yönünden yakalayıp, karşı köşedeki Meserret Kahvesi’ne götürmüş, iki parti tavra oynatıp, az önce verdiğini geri almıştı.”²²

Ömer Seyfettin anı defterinde ise kendisinden şöyle bahseder:

“Zavallı Yusuf Ziya, tamamıyla sukut etti. Karısını boşattılar. Dolandırıcılığı meydana çıktı. Her mahfilden her mecmuadan kovuldu. Geçen gün Canib’e bir mektup yazmış demiş ki:

-Açlıktan yatakta yatıyorum, kalkamıyorum. Allah aşkına bana muavenet et. Beni bu sefaletten kurtar.

Bu mümkün değil... Bu çocuk millî veznin fatihidir. Yahya Kemal falan olsun onun gibi yazamadılar. Hem ömürleri oldukça da yazamazlar. Fakat yazık ki, hususi hayatı muvazenesiz. Pek berbâd! Onun için edebiyattaki mevkiini hiçbir vakit işgal edemeyecek...”²³

Cemal Oğuz Öcal ise bir yazısında Yusuf Ziya’nın maneviyat, millî davaya sadakat ve arkadaşlarına bağlılık açısından zayıf bir adam olduğunu söyler.²⁴

Şair ile ilgili genel yargı çıkarlarına göre hareket ettiği, iktidar yanlısı oluşu ve bu durumun çevresi tarafından pek hoş karşılanmadığıdır.

2.2. SANATI

2.2.1. Şairliği ve Şiir Anlayışı

Yusuf Ziya’nın edebiyata olan ilgisi henüz okul sıralarında başlar. Şiir ise kendisi için vazgeçilmezler arasında çoktan yerini almıştı.

“Benim için her şey şiirdi... Dünya bile, bir öküzün boynuzunda değil ama muhakkak bir mısraın ucunda dönüyordu!”²⁵

Aruz ölçüsü ile başladığı yazın hayatına hece ölçüsü ile devam etmiş bu zaman zarfında Ziya Gökalp’ten etkilenmiştir. Şairin şiir yazmaya başladığı dönem genellikle kahramanlık duygularının işlendiği, millî birlik ve beraberliğin ön plana çıktığı zamanlardır. Kurtuluş Savaşı, Birinci Dünya Savaşı gibi toplumu derinden

²² Cevdet Kudret. (1978). *50. Yıldönümünde Yedi Meşale Üzerine Anılar. Varlık (Yedi Meşale Özel Sayısı)*, 44(847): 5.

²³ Tahir Alangu.(1968). *Ömer Seyfeddin: Ülkücü Yazarın Romanı*. May Yayınları, İstanbul s. 386.

²⁴ Cemal Oğuz Öcal.(1967). *Akbaba”cı Yusuf Ziya Ortaç’ın Ardından.Bugün Yayınları.* s. 4-5.

²⁵Yusuf Ziya Ortaç. (1966). *Bizim Yokuş*. Akbaba Yayınları, İstanbul , s. 63.

etkileyen olaylar edebiyatın şekillenmesini sağlamış, şairleri halkın duygularını ifade etmeye yönlendirmiştir. Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp ve Ali Canip Yöntem, dilde sadeleşme hareketini başlatırlar. Türkçülük düşüncesi zihinlere yerleşir ve önem kazanır. Yusuf Ziya tam da bu oluşumun içindedir. Kendini yazdığı kahramanlık, vatan, millet şiirleri ile gösterir.

Yusuf Ziya'nın şiir hayatını iki döneme ayırmak yerinde olur. İlk dönem daha çok sanat kaygısı güttüğü ve bundan başka bir şey düşünmediği 1912-1918 yıllarıdır. Bu yıllarda şiirlerinde doygunluk ve mana zirvededir. İkinci dönem ise kadın, aşk, mizah gibi konularda yoğunlaştığı 1918 sonrasıdır. Bu dönemde şiirlerinde mana derinliğine rastlayamayız. Gerçek şiir ve sanattan kopmuştur.

Şair, ilk dönemki şiirlerinde başarılı olma gayesi içindedir. Sanat gayesi yüksek şiir ve yazılar yazma gayreti son derece yüksektir. Yine bu dönemde Şairler Derneği kurucuları arasında yer almış, hece vezninin savunuculuğunu yapmış, millî birlik ve bütünlüğü sağlayan, topluma manevi güç veren şiirler yazmıştır.

Sanat endişesi taşımadığı ikinci dönem ise 1918 yılında başlar 1921 yılında ise daha çok kendini gösterir. *Diken* isimli mizah mecmuası şairin kadına ve mizaha yönelişinin basamağı olmuştur. Bundan sonra şair için şiir çabucak yazılabilen, derinliği olmayan, herhangi bir gayeye hizmet etmeyen bir çerçeveye oturmuştur. Yusuf Ziya bu durumun bilincindedir. *Bir Rüzgâr Esti* isimli şiir kitabının başında şunları söyler:

“Ben şiirin en iddiasız adamıyım. O büyük işe benim gücüm yetmez. Yıllardır yeni denemelerle kendimi zorlamayışımın tek sebebi budur ve güzel şiire, büyük şiire, Tanrısal şiire duyduğum erişilmez saygıdır.”²⁶

Sanatçıyı rahatsız eden ve kendisi tarafından da yanlış olduğu tasvip edilen diğer bir konu ise sipariş usulü şiir mevzusudur. Birinci Dünya Savaşları ve Balkan Savaşları devam ederken dönemin Harbiye Nazırı Enver Paşa tarafından millî birlik beraberlik ruhunu kuvvetlendirecek şiirler yazılması için şairlere şiir siparişinde bulunur. Yusuf Ziya, harbi sipariş usulü ile şiirler yazmaya başlar. Bu şiirler her ne kadar başarılı olsa da sanat dünyasında hoş karşılanacak bir mevzu değildir. Bir çok şairin eleştirdiği bu durum hakkında Yusuf Ziya şunları söylüyor: “Şimdi masamın üstünde yılların sararttığı bir ‘Akından Akına’ var, kağıdına, mürekkebine, kartonuna

²⁶Yusuf Ziya Ortaç.(1962). *Bir Rüzgâr Esti*. Akbaba Yay. İstanbul, s. 3.

imrenerek, şiirlerine iğrenerek bakıyorum!”²⁷ şairin bu sözleri aslında gerçek şiirin ne demek olduğu ve nasıl vuku bulması gerektiği açısından önemli bir tespittir.

O dönem şairin yazdığı bazı dergi ve gazeteler şunlardır:

Mizah dergileri: *Ayine, Akbaba, Aydede*

Magazin dergileri: *Sizin İçin, İnci, Ayda Bir*

Gazeteler: *Cumhuriyet, İkdâm, Vakit, Alemdar*

Yusuf Ziya, mizahi şiirlerini genellikle “Çimdik” takma adıyla yayımlamıştır. Bu isimle yazdığı mizahi hikayeler de vardır. Ancak bu ismi daha çok mizah ve aşk şiirlerinin sonunda görürüz. Onun mizaha yönelmesiyle edebi/estetik yaratım süreci çok fazla sekteye uğramış, mizahi yazılarının çok az kısmında edebi/estetik anlamda başarılı olmuştur.²⁸

Reşat Nuri Güntekin şair hakkında “Hiçbir karanlık köşesi, hiçbir ta’mika muhtaç derinliği ve sırrı olmayan sade ve münsî bir şiir”²⁹ yorumunda bulunmuştur. Yahya Kemal ise Salah Birsell’in anlattığına göre Yusuf Ziya ve Orhan Seyfi için, kültür yanlısı gözükmeyişleri, kulaktan dolma sığ bilgiye sahip olmaları açısından şiirlerinin henüz kendileri hayattayken unutulacağını ifade eder.³⁰

Yusuf Ziya, nesre yönelişini şöyle ifade eder: “Şiiri çok severim. Ama çok korkarım. Bence güzel bir musiki güzeldir. Daima severek dinleyebiliriz. Güzel bir resim güzeldir. Odamıza asar, zaman zaman tatlı gözlerle bakarız. Fakat güzel bir şiir güzel değildir. Çok güzel bir şiir güzeldir. Onu yapmak için yarı Tanrı olmak lazım. Bu inançla şiiri bıraktım ve büyük sevgilime ihanet etmedim.”³¹ Şair için soluğu ve derinliği olmayan şiir yazmak manasızdır. Bu bağlamda olması gereken şiiri bırakarak yoluna mizah ile devam etmektir.

2.2.2. Yazarlığı

Yusuf Ziya’nın şiirleri ile nesirleri arasında belirgin bir duygu ve mana farkı vardır. Öyle ki popülaritesini mizah yazıları ve fıkraları ile sağlamıştır.

²⁷ Yusuf Ziya Ortaç. (1966). *Bizim Yokuş*. Akbaba Yayınları, İstanbul, s. 43.

²⁸ Selçuk Çıkla. (2005). *Cumhuriyet Düşüncesinin Kökleşmesinde Yusuf Ziya Ortaç’ın Yapıtlarının Yeri ve Önemi*. Doktora Tezi, Samsun, s. 91.

²⁹ Reşat Nuri Güntekin. (1976). Manzum bir milli piyes. *Reşat Nuri Güntekin’in Tiyatro İle İlgili Makaleleri*. Kemal Yavuz (Der.). Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, s. 574.

³⁰ Salah Birsell. (1993). *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*. Nisan Yayınları, İstanbul, s. 99-100.

³¹ Selçuk Çıkla. (2005). *Cumhuriyet Düşüncesinin Kökleşmesinde Yusuf Ziya Ortaç’ın Yapıtlarının Yeri ve Önemi*. Doktora Tezi, Samsun, s. 93.

Ortaç'ın teknik mükemmelliğe erişemediğinden iyi şair bir şair olarak kabul edilmez. Sanatında mizah yazıları ve fıkraları şiirlerinden daha çok öne çıkar.³² Şair, aynı zamanda aktif bir yayıncıdır. Denemeleri, gazete ve dergi yazılarında belli bir ciddiyet ve hassasiyet vardır. Çalakalem yazmaz üzerine düşünür, içine sinmeyen hiçbir yazıyı neşretmez. İmla, noktalama ve vurguya dikkat eder. Yazdığı yazının bir bütünlük içinde olması onun için önemlidir.³³

Attila İlhan'ın şu sözleri Yusuf Ziya'nın nasıl bir yazar olduğuna ilişkin bilgiler verir:

“Yusuf Ziya yazının iyisini kötüsünü hemen anlar, bu konuda hatır gönül dinlemezdi. Ünlü bir yazarın yazısını beğenmemişti; ama nedenini bulamıyordu; düşündü, taşındı; sonunda gerekçesini özetledi:

Bu yazı gazete yazısı olmuş, ben dergi çıkartıyorum, dergi yazısı isterim.³⁴

Şairin hem şiirlerinde hem de nesirlerinde sade ve akıcı bir Türkçeye rastlarız. 1918 yılından sonra ise fazlaca nükteli bir üslup kullanır. Bu durum yazılarında iniş ve çıkışlara sebep olur. Öyle ki çoğu yazının nükteli oluşu sanattan kendisini bir hayli uzaklaştırır.

Yusuf Ziya'nın mizaha ve yayıncılığa başladıktan sonra şiirlerindeki estetiğin azaldığını daha önce söylemiştik. Makale ve eleştiri yazılarında da tıpkı şiirde olduğu gibi bir düşüğe geçer. Bu anlamda içinde bulunduğu dönemde, *Türk Yurdu*, *Alemdar*, *Servet-i Fünun*, *Musavver Tiyatro Temâşâ* gibi dergi ve gazetelerde yazdığı başarılı makale ve eleştirilere rastlamayız. Şairin her konuya mizahi eğilimle yaklaşması sanat kaygısından uzaklaşmasına sebep olmuştur denilebilir.³⁵

2.2.3. Kullandığı Müstearlar

Ortaç'ın kullandığı müstearları, Gündüz Artan'ın “Takma Ad-Soyadı-Rumuz Dizinleri” ve Selahattin Özpabıyıklar'ın “Tanzimattan Bugüne Türk Edebiyatında Takma Adlar, Mahlaslar, Rumuzlar Dizini” isimli kitaplarından bulabilmekteyiz.

Yusuf Ziya'nın kullandığı müstearlar şu şekilde verilmiştir:

³² Mehmet Önal. (1986). *Yusuf Ziya Ortaç*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara. s. 70.

³³ Selçuk Çıkla. (2005). *Cumhuriyet Düşüncesinin Kökleşmesinde Yusuf Ziya Ortaç'ın Yapıtlarının Yeri ve Önemi* Doktora Tezi, Samsun, s. 97.

³⁴ Attila İlhan. (1985). Yusuf Ziya'dan. Kardeşler Basımevi, İstanbul, s. 881.

³⁵ Selçuk Çıkla. (2005). *Cumhuriyet Düşüncesinin Kökleşmesinde Yusuf Ziya Ortaç'ın Yapıtlarının Yeri ve Önemi* Doktora Tezi, Samsun, s. 98.

Şair, *Diken* gazetesinde ve yarım asır boyunca yayın hayatına devam eden *Akbaba* dergisinde Çimdik ve İzci mahlaslarını kullanır. *Akbaba* dergisinin tüm başyazılarının altında ise yine Akbaba mahlasını kullanır. Arif Ünlü, Kamber, Sarı Çizmeli Mehmet Ağa, Yakuboğlu Işık³⁶ şairin kullandığı diğer müstearlardır.

Selçuk Çıkla, “Kamber” mahlasının iki ayrı şair tarafından kullanıldığını ve bu durumun herhangi bir karışıklığa mahal vermemesi açısından kaynakçasında yer vermediğini yazar:

Bu takma isimlere ek olarak Ortaç, Ziya Ortaç, , Y.Z.O ve Yu-Zi-Or’u da ekleyebiliriz. Öteki taraftan bazı kaynaklarda “Kamber” müstearını hem Yusuf Ziya’nın hem de Osman Cemal’in kullandığına dair bilgilere rastlamaktayız.³⁷

2.2.4. Etkilenmeler

2.2.4.1. Karacaoğlan

Şair, halk şiirinin, özellikle de Karacaoğlan’ın etkisinde kalarak hece vezni ile koşma isminde iki adet şiir yazmıştır.

“Dün yine günümüz geçti beraber,
Gece de yanında kalasım geldi!
Duruşu utangaç, bakışı dilber,
Vallahi çapkın olasım geldi!”

(“Koşma 2”, Yanardağ, s.46)

2.2.4.2. Ziya Gökalp

Yusuf Ziya, henüz genç bir şairken Ziya Gökalp ile tanışarak etkisinde kalır. Ziya Gökalp sayesinde muhteva dil ve vezin bakımından millî edebiyat şiirine bağlanır. Bu bağlılık ölene kadar devam eder.³⁸

Mehmet Önal, şairin Ziya Gökalp’ten etkilenişinin bilhassa hece vezni üzerinden başladığını vurgular. 1911’ *Genç Kalemler*’in Selanik’te neşredilmesinden sonra İstanbul’da konferans verilmeye başlanır. Gençlere yönelik olan bu konferanslarda Türklerin millî değerleri, tarihi, edebiyatı, töresi hakkında bilgi

³⁶ Gündüz Artan.(1994). *Takma Ad-Soyadı-Rumuz Dizinleri (Tanzimattan Günümüze)*. Türk Kütüphaneciler Derneği İçel Şubesi Yayınları, Mersin, s. 28.

³⁷ Selçuk Çıkla. (2005). *Cumhuriyet Düşüncesinin Kökleşmesinde Yusuf Ziya Ortaç’ın Yapıtlarının Yeri ve Önemi* Doktora Tezi, Samsun, s. 86.

³⁸ Hzl. Prof. Dr.İsmailÇetişli, Prof.Dr.Nurullah Çetin, Prof.Dr.Abide Doğan, Doç.Dr. Alim Gür, Şenol Demir, Cengiz Karataş.(2007). *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı*. Akçağ Yayınları, s. 298.

vermek amaçlanır. Bununla birlikte özellikle hece veznini tanıtarak kullanımının yaygınlaşması hedeflenir.³⁹

Sanatçı, Ziya Gökalp'i mürşidi olarak görür. Henüz yolun başında onunla tanışmasını şans olarak addeden şair tüm ilhamı ondan aldığını söyler. *Dede Korkut* masallarını onunla keşfeder, halk edebiyatı motiflerini onun irşadı sayesinde arar.⁴⁰

Şiire aruz ölçüsü ile başlayan Yusuf Ziya, Ziya Gökalp'in tavsiyesi üzerine hece ölçüsü ile şiirlerini yazmaya başlar. Bu anlamda ilk şiiri, kendisine bir altın lira kazandıracak olan, *Türk Yurdu* dergisinde yayınlanan "Gecenin Hamamı"dır. Şair bu tarihten sonra hece ölçüsünü bırakmaz. Millî edebiyatın etkisi ve içinde bulunduğu devrin şartlarından ötürü kahramanlık, şehitlik, vatan, bayrak gibi millî birlik ve beraberliği sağlayacak konularda şiirler yazar.

Ziya Gökalp, sohbetlerinde üç dilden müteşekkil; Türkçe, Arapça, Farsçadan bir dil yapılamayacağını anlatır. Yazı dili ile konuşma dilinin aynı olması gerektiğini söyler. Çünkü Anadolu insanının anlayamadığı vezin, millî olamaz. Sohbetten etkilenen Orhan Seyfi, Enis Behiç ve Yusuf Ziya sonraki gün Bilgi Derneği'ne giderler ve üçünün de cebinde hece vezni ile ve Türkçe yazılmış şiirler vardır.⁴¹

2.2.4.3. Yahya Kemal

Şair ile Yahya Kemal Türk Ocağı'nda tanışmışlardı. Şiiri, onu dinledikçe daha iyi anlamaya başladıklarını söyler Yusuf Ziya. Yahya Kemal'i Kafasıyla, kalbiyle, sesiyle, midesiyle güçlü bir adam olarak nitelendirir. Türk şiirine yeniliği sadece yazıta değil, okuyuşta da getirdiğini söyler.⁴²

Sanatçı, aynı zamanda Yahya Kemal ile övünür. Onu tüm kıskançlıkların üstünde görür. Kaldı ki ona göre böyle başarılı bir insan kıskanılmaz onunla ancak övünülür.⁴³

Yusuf Ziya'yı etkileyen diğer bir şair ise Yahya Kemal'dir. Bu etkiyi Yusuf Ziya'nın *Akından Akına* isimli şiiri ile Yahya Kemal'in "Akıncılar" isimli şiirini karşılaştırdığımızda daha bariz bir şekilde görebilmekteyiz.⁴⁴

³⁹ Mehmet Önal. (1986). *Yusuf Ziya Ortaç*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 25.

⁴⁰ Mehmet Önal. a.g.e., s. 20.

⁴¹ Yusuf Ziya Ortaç. (1966). *Bizim Yokuş*. Akbaba Yayınları, İstanbul, s. 22-23.

⁴² Yusuf Ziya Ortaç. (1960). *Bir Varmış Bir Yokmuş Portreler*. Yeni Matbaa, İstanbul, s. 138.

⁴³ a.g.e., s. 139.

⁴⁴ Mehmet Önal. (1986). *Yusuf Ziya Ortaç*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 26-27.

AKINCILAR

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik;
Bin atlı, o gün, dev gibi bir orduyu yendik.
Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: İlerle!..
Bir yaz günü geçtik Tuna'dan kabilelerle...
Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan,
Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan,
Bir gün dolu dizgin boşanan atlarımızla,
Yerden yedi kat arşa kanatlandık,
Cennette, bu gün gülleri açmış görürüz de,
Hâlâ o kısl hatıra titrer gözümüzde.
Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik;
Bin atlı o gün, dev gibi bir orduyu yendik.

Yahya Kemal BEYATLI

AKINDAN AKINA

Gece bastı... ova sanki bir kara zindan ;
Titriyordu yer, gök, adımların hızından!
Serdar bakıp at üstünden, dedi: İleri!
Bir ağızdan uğuldadı cenk türküleri.
Yamaçlardan coşkun bir sel gibi boşandık
Bu illere eskiden de yine biz şandık!
Geçtik Tuna kıyısından üç yüz akıncı,
o hızla Bakışlarda aşıkardı ordunun hıncı!
Uçlardan kan damlayan kılıçlar kınısız;
Tanrı öyle emretmiş: Türk durmaz akınsız.
Yusuf Ziya ORTAÇ

2.2.4.4. Enis Behiç

Yusuf Ziya, Enis Behiç'in kırk yıllık gençlik arkadaşı ve sanat arkadaşıdır.⁴⁵

Bilgi derneğinde sık sık bir araya gelen iki dost, Ziya Gökalp'in konferanslarını birlikte dinler ve fikir alışverişinde bulunurlardı. Enis Behiç, Yusuf Ziya için, yol gösterici bir arkadaş olmuştur.

Şairde, Ahmet Haşim'in, Orhan Seyfi'nin, Faruk Nafiz'in, Köroğlu'nun, Rıza Tevfik'in etkilerini de görürüz. Fakat bu etkiler uzun sürmemiş, geçici ve kısa süreli olmuştur.⁴⁶

2.2.4.5. Necip Fazıl Kısakürek

Yusuf Ziya'nın *Üç Katlı Ev* isimli romanında Necip Fazıl'ın *Muhasebe* şiirinden etkilendiğini açık bir şekilde söyleyebiliriz. Görülen benzerlikler şöyledir:

Üç Katlı Ev romanı, aynı evde yaşayan üç nesli ele alır. Meşrutiyet'in ilanı ile toplumun değişen değer yargıları, bakış açıları ve kültürleri ele alınır. Üç Katlı Ev'in her bir katında farklı ideolojilere sahip dede, oğul ve torun yaşar.

Dede Osmanlı yanlısıdır ve İkinci Abdülhamid'in paşalarındandır. Oğul meşrutiyet yanlısıyken, torun ittihatçı görüştedir. Roman, iki kardeş arasında geçen ideolojik görüş farklılığını anlatır. Bu farklılık zamanla mücadeleye dönüşür.⁴⁷

⁴⁵Yusuf Ziya Ortaç. (1960). *Bir Varmış Bir Yokmuş Portreler*. Yeni Matbaa, İstanbul, s. 139.

⁴⁶ Mehmet Önal. (1986). *Yusuf Ziya Ortaç*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 27.

⁴⁷ Mehmet Önal. a.g.e., s. 62.

“Muhasebe” şiiri ise yine farklı olan ve fikir çatışması yaşayan üç nesli ele alır;

...

Üç katlı ahşap evin her katı ayrı âlem

Üst kat: Elinde tesbih, ağlıyor babaannem.

Orta kat: Mavs oynayan annem ve âşıkları,

Alt kat: kızkardeşimin tamtamdaki çılgınlıkları.

Bir kurtlu peynir gibi, ortasından kestiğim;

Buyurun ve maktan seyrederin, işte evim!

...

Necip Fazıl KISAKÜREK

1947 yılında yazılan “Muhasebe” şiirinde, babaanne, anne ve kızın yani farklı üç neslin birbirinden farklı, kopuk hayat tarzları hayal edilerek işlenmiştir. Bu hayâl, şairin yaşadığı toplumun bir örneğidir. Yusuf Ziya da, toplumun bu gerçeğini Necip Fazıl’dan etkilenecek şekilde romanlaştırır.⁴⁸

2.2.5. Yazdığı ve Çıkardığı Dergi ve Gazeteler

Yusuf Ziya’nın hayatında gazete dergi ve özellikle mizahın önemli bir yeri vardır. Şairin kendini bulduğu ve asıl yazarlık hünerini ortaya çıkardığı bu alan zaman içinde vazgeçilmezi olmuştur.

Şairin yazdığı ve çıkardığı gazete ve dergiler şunlardır: *İctihad*, *Servet-i Fünun*, *Fen*, *Türk Yurdu*, *Diken*, *Birinci Kitap*, *İnci*, *Şair*, *Kehkeşan*, *Musavver Tiyatro Temaşa*, *Türk Dünyası*, *Alemdar*, *Büyük Mecmua*, *Yeni Mecmua*, *Piliç*, *Ayine*, *Hakimiyet-i Milliye*, *Meşale*, *Sekizinci Kitap*, *Ayda Bir*, *Her Ay*, *Her Şey*, *Çınaraltı*, *Yeni Çağ*, *Ulus*, *Akbaba*, *Bedava Gazete*, *Vakit*, *Şeytan*, *Cumhuriyet*, *Aydede*, *İkdam*, *Musavver Ma’lumât-ı Nâfia*.

2.2.6. Eserleri

2.2.6.1. Şiir kitapları

2.2.6.1.1. Akından Akına

(1916). Hilâl Matbaası, İstanbul.

Harbiye Nâzırı Enver Paşa tarafından ısmarlanan, kahramanlık şiirlerini konu alan kitaptır. Birinci Dünya Savaşı sırasında askerlerin moralinin yüksek tutulması için yazılan şiir kitabı sade bir dille yazılmıştır.

⁴⁸ Mehmet Önal. a.g.e., s. 63.

2.2.6.1.2. Âşıklar Yolu

(1919). Kütübhan-e-i Sûdi, Efkâf-ı İslam Matbaası, İstanbul.

Daha çok bohem hayat, kadın, aşk, mitoloji konularında yazılmış olan şiir kitabıdır.

2.2.6.1.3. Şâirin Duâsı

(1919). Türk Dünyası Matbaası, İstanbul.

Şâirin Duâsı, haklın anlayacağı şekilde konuşma diliyle yazılmış, 8 adet şiirden oluşan şiir kitabıdır. Kitapta; manevi değeri yüksek, İslamiyet, savaş, vatan, millet ve ölüm konuları işlenmektedir.

2.2.6.1.4. Şen Kitap

(1919). Kanaat Matbaası, İstanbul.

Şen Kitap, toplumun içine bulunduğu durumu, sosyal hayatı mizah ile hicveder. Kitaptaki çoğu şiirde kişilerin dış görünüşü detaylı bir şekilde tasvir edilerek anlatılır.

2.2.6.1.5. Cenk Ufukları

(1920). Kader Matbaası, İstanbul.

Akından Akına isimli şiir kitabından sonra ısmarlama olarak yazılan diğer bir şiir kitabı *Cenk Ufukları* 'dır. Adından da anlaşılacağı üzere, diğer kitapta olduğu gibi bu kitapta da halkın millî ve manevi duygularını coşturan, askere ve ailelerine destek ve moral veren, bayrağın kutsallığını ve askerın kahramanlığını anlatan şiirler yer alır. Yusuf Ziya, “Şâ’irlere” isimli şiirinde diğer şairlere de kendi dertleriyle uğraşmayı bırakarak haklın acısını dinlemeleri gerektiğini söyler.

2.2.6.1.6. Yanardağ

(1928). Marifet Matbaası, İstanbul.

Şairin, daha önceki kitaplarında olan şiirlerden seçmeler yaparak yayınladığı şiir kitabıdır. Kitapta “Evim” isminde üç ayrı şiir bulunmaktadır. Şairin aileye ve aile değerlerine verdiği önemi anlamak açısından bu şiirler dikkat çeker.

2.2.6.1.7. Bir Servi Gölgesi⁴⁹

(1938). Kanaat Kitabevi, İstanbul.

Bir Servi Gölgesi isimli şiir kitabı da daha önce yayımlanan seçme şiirlerden meydana gelir. Ayrıca kitabın en arka kısmında “Eski Mektup” isimli bir perdelik manzum komedi yer alır.

2.2.6.1.8. Kuş Cıvıltıları- Çocuk Şiirleri

(1938). Kanaat Kitabevi, İstanbul.

Şairin çocuklar için yazdığı kitaptır. *On Dört Yılın Destanı, Mevsimler, Oyuncaklar, Eski Destanlar* olmak üzere kitapta dört ayrı bölüm vardır. Şiirler, çocukların anlayabileceği tarzda, anlam derinliği olmayacak şekilde yazılmıştır.

2.2.6.1.9. Bir Rüzgâr Esti

(1962). Akbaba Yayınevi, İstanbul.

Şairin son şiir kitabı olan *Bir Rüzgâr Esti*, aile, ölüm, kahramanlık, aşk gibi temaları işler. Daha önce basılan kitaplarında yer alan şiirler bu kitapta da yer alır. Kitabın son kısmına şairin hece ile yazdığı ilk manzum tiyatro olan Binnaz ilave edilmiştir. Kitap, önsözü ile dikkat çeker. Şöyle söyler:

“Bu Kitap İçin

İnsan budur: yaşı çoğaldıkça, arkada kalan anılara bağlılığı da çoğalır.

Bir Rüzgar Esti, o bağlılığın kitabı.

Ben, şiirin en iddiasız adamıyım. O büyük işe benim gücüm yetmez. Yıllardır yeni denemelerle kendimi zorlamayışımın tek sebebi budur ve güzel şiire, büyük şiire, Tanrısal şiire duyduğum erişilmez saygıdır.

Bu kitapta benim yirmi yaşıma var. O yaşıma çabaları var...

Benim yirmi yaşımda dil Osmanlıca idi, koyu Osmanlıca... Vezin, aruz vezniydi: Bugünün dili dönmeyen failâtün’lerle...

Eğer yarının büyük heykelini yapacaklara biraz kum, biraz taş hazırlayabildimse, bahtiyar olmama yeter... Yarım yüzyılın gerisinde, mısralar kalıbına bugünün Türkçesini dökmeyi küçümsemezsiniz sanırım.”

Y. Z. O.

Yusuf Ziya, şiir hakkındaki düşüncelerini anlatırken iddiasızlığından bahseder. Büyük bir heyecanla başladığı şiiri sükut ettikten sonra düz yazıya yönelir. Bu yöneliş şiirini sekteye uğratar.

⁴⁹ Kitabın adı kaynaklarda farklılık gösterir. Bazı kitaplarda “Servi” olarak geçerken bazılarında ise “Selvi” olarak karşımıza çıkar. Tezde kaynaklarda en çok kullanılan “Servi” ismi kullanılmıştır.

2.2.6.2. Romanları

Kürkçü Dükkânı, İkbâl Matbaası 1931.

Şeker Osman, Sühulet Kütüphanesi, İstanbul 1932.

Meşhedi Ankara'da, Çimdik-Yusuf Ziya, Akba Kitap Evleri, Ankara 1933.

Göç, Akbaba Yayınlar İstanbul 1943.

Bir Hayatın Romanı: İsmet İnönü, Akbaba Yayınevi, İstanbul 1946.

Üç Katlı Ev, Aydıbir Yayınları, İstanbul 1953.

2.2.6.3. Piyesleri

Binnaz, Kanaat Matbaası, İstanbul 1941.

Nâme, Büyük Mecmua Matbaası, İstanbul 1919.

Latife- Manzum Mükalemeler-, Kanaat Matbaası, İstanbul 1919.

Kördüğüm, Türk Dünyası Matbaası, İstanbul 1919.

Nikâhta Kerâmet, Orhaniye Matbaası, İstanbul 1923.

Nâme veya Eski Mektup, Ahmed Sâid Kitaphanesi, İstanbul, 1938.

2.2.6.4. Fıkraları

Ocak, Akbaba Yayınları, İstanbul 1943.

Sarı Çizmeli Mehmet Ağa, Akbaba Mizah Yayınları, İstanbul 1956.

Gün Doğmadan, Akbaba Yayınları, İstanbul 1960.

Beşik, Çınaraltı Yayınları, İstanbul 1948.

2.2.6.5. Hatıraları

Bir Varmış Bir Yokmuş: Portreler, Akbaba Yayınevi, İstanbul 1963.

Bizim Yokuş, Akbaba Yayınları, İstanbul 1966.

2.2.6.6. Gezi notları

Göz Ucu İle Avrupa, Yeni Matbaa, İstanbul 1958.

2.2.6.7. Antoloji, derleme ve incelemeler

Mektep Şiirleri, Derleyen: Yusuf Ziya, Marifet Matbaası, İstanbul 1928.

Dünya Gözü İle İsmet İnönü, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1940.

Batı Edebiyatından Seçme En Güzel Aşk Yazıları, Hür Yayınevi, İstanbul 1959.

Nedim Divanı, İntihap Eden: Yusuf Ziya. Sühulat Kütüphanesi, İstanbul 1932.

Halk Edebiyatı Antolojisi, Hazırlayan: Yusuf Ziya, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1933.

XIX. Asır Halk Şairlerinden Seyrani, Seçen: Yusuf Ziya, Sühulat Kitaphanesi, İstanbul 1933.

Ahmet Hâşim, Hayatı Ve Eserleri, Ahmed Said Kitaphanesi, İstanbul 1937.

Faruk Nafiz Çamlıbel, Hayatı Ve Eserleri, Ahmed Said Kitaphanesi, Nümune Matbaası, İstanbul, 1937.

Hecenin On Şairi, Akbaba Yayınları, İstanbul 1943.

2.2.6.8. Diğer eserleri

Düğünden Sonra, Kanaat Matbaası, İstanbul 1919.

Meçhul Kan, Türk Dünyası Matbaası, İstanbul 1920.

Toprak Kokusu, (Üç Katlı Ev'in arka sayfasında bu kitap için basılıyor yazıyor.)

Ceza, Yusuf Ziya- Celal Sahir, Eugene Brieux'un Simone adlı eserinden uygulama.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞİİRLERİN İNCELENMESİ

3.1. İÇERİK

Yusuf Ziya'nın şiire başladığı devri ve şartlarını bilerek şiirlerini incelemek daha sağlıklı olacaktır.

Şair, şiire aruz ile başlar. Ziya Gökalp'in etkisi ile aruz, yerini hece ölçüsüne bırakır. Millî edebiyat hareketi kendini hissettirmeye başlayınca, değişen şartlar edebiyatımızın boyutlarını değiştirir. Bu değişim hem şekilde hem muhtevada kendini gösterir. Avrupa'da ortaya çıkan milliyetçilik akımı hızla edebiyatımızda yer edinir. Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı, edebiyatımızda kahramanlık, vatan toprağının kutsallığı gibi kavramların daha çok işlenmesine neden olur.⁵⁰ Şair, işte böyle bir dönem içerisinde şiirlerinin muhtevasını oluşturdu. Şiirlerinde dikkat çeken temalar şu şekildedir; aşk, kahramanlık, vatan ve bayrak sevgisi, tarih şuuru, savaş ve ölüm.

3.1.1. Ferdi Konular

3.1.1.1. Aşk

Aşk oldukça geniş bir kavramdır. İlahi aşk, beşeri aşk, vatan ve bayrak aşkı, tabiat sevgisi bunlardan sadece bir kaçıdır. Yusuf Ziya, dönemin şartlarına uygun olarak kadın aşkına ağırlık vermiştir. Aşkı bazen mitolojiden etkilenerken bazen de cinsi duygulardan hareketle anlatmaya çalışmıştır. Aşk ve kadın şiirlerinin vazgeçilmez iki unsurudur.

Yusuf Ziya'nın aşk anlayışı gelenekselin biraz dışındadır. Divan Edebiyatı'nda görülen tek bir kadına olan aşk ve bağlılık ve bu uğurda çekilen eza

⁵⁰ Mehmet Önal. (1986). *Yusuf Ziya Ortaç*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 29.

kutsalken, şairin için ikinci bir kadın her daim söz konusu olabilmektedir. Aşkları; platonik, şehvi, kabadır. Kadınlara duyulan ilgi süreklilik arz etmez. Nurullah Çetin, kitabında bu aşk türünü, Yüzeysel Aşk başlığı altında inceler. Uçarı aşkı, samimi görmez. Onu hafifmeşrep, hercai olarak nitelendirir ve çiçekten çiçeğe konan bir arıya benzetir. Sadakati yoktur. Tek bir kişiyle aşk yaşamaz. Geçici heveslerin peşindedir.⁵¹

“Hem aldandım, hem aldattım
Bugün sevdim yarın attım
Her havadan çalmak için
Hem ağladım, hem ağlattım.
Esiriyim bir bûsenin,
Bugün onun yarın senin
Bütün bütün olamadım
Hayâtımda hiç kimsenin.”

(“İtiraf”, *Yanardağ*, s.35)

Diğer taraftan şair için kadınların kalbi de tek bir kişi için atmaz. Her daim yeni bir aşk izinde koşar.

“Peçelerin erir ince, loş bulutları,
Sözlenince bakışların fattan şimşegi!
Duyulur bir kahrkahanın oynak rüzgarı,
Kabul eder gönülleri her genç erkeği!

Şair, kadın kalbi ulvi bir mabed değil,
Her yolcuyla sarhoş eden bir meyhanedir.
Aşk istersek mısraların önünde eğil;
Kadın aşkı bin bir renkli bir efsanedir!”

(“Kadın Aşkı”, *Aşıklar Yolu*, s.25)

Sanatçı yine aşkı arayış içindedir ancak bu arayış ne iltir ne de son olacaktır. Her sevgi bir masaldır onun için. Şairin bu durumu Orhan Seyfi’nin “Gönlüm” isimli şiirini hatırlatır bizlere. Arayış derinleşir, eskiler unutulur yeni sevgililer beklenir yıpranmış acı çekmiş kalple⁵²

⁵¹ Nurullah Çetin. (2010). *Şiir Çözümleme Yöntemi*. Öncü Kitap Yayınları, Ankara, s. 63.

⁵² GÖNLÜM

Benim gönlüm bir kelebek
Dolaşıyor çiçek çiçek.
Tükenecek ömrü böyle
Çırpınarak, titreyerek

Ne şerefli bir adı var,
Ne büyük bir maksadı var.

“Ben gönülden gönüle gezen bir serseriyim,
 Bu yıpranmış kalbimle aşkın şah eseriyim!
 Bütün ömrüm geçiyor severek sevilerek,
 Her sevginin bir masal olduğunu bilerek!
 Kaç yıldır bu rüyadan bir kere uyanmadım!
 Aşkın sıcaklığını duydum fakat yanmadım!
 ...
 Ne yemin istiyorum senden ne de hıçkırık,
 Kalbim eski bir rebab, bütün telleri kırık.”

(“Açık Söz”, *Yanardağ*, s.42)

Şair, sevgiliye duyduğu özlemi, yalnızlık duygusunu ve vuslatı olmayan aşkı, karamsar bir dil ile anlatıyor. Sevgisizlik, şiirinin tümüne hakimdir.

“Gönüller sevgisiz bu fettan ile,
 Vefadan eser yok hiçbir güzelde,
 Nerede ibadeti aşk olan belde?

Bu garabet ufkunda bir kimsesizim;
 Seneler geçti gece sarardı benzim;
 Rüzgarlarla bozuldu yollarda izim!..”

(“Kimsesiz”, *Aşıklar Yolu*, s.31)

Ortaç, aşkı doğa ile bütünleştirerek ele alır. Duygularını tabiata ait sembollerle anlatarak kişileştirme yoluna gider. Gönلünü Müslümanlarca kutsal sayılan mabedlere benzetir. Şair sürekli bir arayış içindedir.

“Benim kalbim, nihayetsiz تنها bir göldür
 Ayın gümüş akisleri titreyen bitap
 Sularında küçük, beyaz martılar yürür.

Her gün biraz zedelenen
 İki ipek kanadı var!

Sabırlıdır, gözü toktur,
 Zavallının derdi çoktur.
 Yorulunca konacağı
 Bir yuvası bile yoktur.

Her şey ona karşı durur:
 Güneş yakar, kış dondurur.
 Bazı tutar kanadından
 Bir fırtına yere vurur

Benim gönlüm bir kelebek
 Dolaşıyor titreyerek.
 Zavallının bir baharlık
 Ömrü böyle tükenecek!

Yeşil dallar arasında süzülür mehtap..

...

Orta yerde; yasemenler gibi masum, saf,
Fil dışından sütunlarla bir mabed var ki
Mihrabını hiçbir kadın etmemiş tavâf,
Kabe'sinin hüznü içinde kararmış rengi!"

(“Davet”, *Aşıklar Yolu*, s.33)

Yusuf Ziya, şiirlerinde baştan aşağı bir duyguyu anlatmaz. Duygular tek şiirde değişkenlik gösterir. Gelgitleri oldukça fazladır. Sevgiliye kızıp gitmesini isterken diğer yandan kalmasını ister.

“ O sevimli canavara ah oldum esir!
Gel, affeden nazarların bir daha baksın,
Sen gönlümde açılmış beyaz bir zambaksın!

Yok.. Hain dikensin ki, kalbimi deldin!
Benim için, sen en ulvi şiire bedeldin!
Git..aşkından ölsem bile istemem seni,
İstemem kalbe zehir katan buseni!

Yok.. Gitme dur, bir burhana kapıldı gönlüm,
Ah bilsen.. bana sensiz yaşamak ölüm!..

(“Aşk Buhranları”, *Aşıklar Yolu*, s.53)

Şair sevgilinin gözlerine hayrandır. Tüm aşkını sevgilinin gözleri üzerinden anlatır. Gözlerdir aklını başından alan, gözlerdir, bir kara sevdaya salan.. Divan Edebiyatı'ndan günümüze şairler en çok gözlere anlam yükler.

“Bir daldan bir dala konan gönlümü
Bir kara sevdaya saldı gözlerin;
Bitirdi sabrımı, tahammülü,
Saplanıp ruhumda kaldı gözlerin!”

(“Gözlerin”, *Aşıklar Yolu*, s.57)

Yusuf Ziya, Millî Edebiyat akımını benimsemeden önce Yunan mitolojisinden oldukça etkilenir. Bu anlamda şairin bir kısım eserleri Yunan mitolojisinden izler taşır. “Aşk Yaratılırken” isimli şiiri de mitolojik kavramlarla süslenmiş ve destan havasında yazılmıştır. Kadın aşkı ve kutsallığı şiir boyunca dikkat çeker.

“ Geçen akşam geziyorken sarışın, kumsal
Bir sahilde gördüm bir çok deniz perisi.
Rü'ya gören asırlara 'aid bir masal

Söylüyordu içlerinden en sevimlisi:
 O vakitler daha dünya kurumamıştı,
 Daha “Âdem” “Havva” vurulmamıştı:
 Biz, füsunlu bahçesinde yaşırdık ayın,
 Karşımızda parlayan şu altın serabın

 “Ey hepsinin boynunda ay,
 Ellerinde tılsımlı yay,
 Uzak, nurlu bir ülkeden
 Yurdumuza kadar gelen
 Nazlı peri ailesi...”

(“Aşk Yaratılırken”, *Aşıklar Yolu*, s.4)

Şairin, yine mitolojik kaynaklardan etkilenererek yazdığı diğer bir şiiri ; Piç.

Orhan Seyfi’ye ithaf ettiği bu şiirde; göl perisi ile kim olduğu bilinmeyen bir genç birlikte olurlar. Bu birleşmeden, hiç kimseye benzemeyen “aşk” isminde bir çocuk doğar. Onu gören inanlar güzelliğin ma’budusanar ve tüm insanlık ona tapar. Bu şiirde işlenen aşk kültürümüzün dışında batıdan etkilenererek yola çıkar.

“ Aylar geçti.. Melek gibi bir çocuk doğdu,
 Onu gören, sandı güzelliğin ma’budu.
 Beyaz yüzü bir lekesiz, ince mehtaptı!..
 Kadın erkek, ona ütün kabile taptı;
 Hiç kimseye benzemeyen bu çocuk bir piç,
 ‘Aşk doğmuştu, her şey onun, kuvvet artık hiç!...”

(“Piç”, *Aşıklar Yolu*, s.20)

Sanatçı, sadece eğlenmek için yazdığı ‘fantezi’ şiirleri de vardır. Bunlarda anlam derinliğine pek rastlanmaz sadece ritmik olmasına dikkat edilir. Uçarı, hercai gibi duygulara yer verilir. Hüzün ve ıstıraptan bahsedilse bile yerini neşeye bırakır. “İtiraf”, “Sevgililer”, “Gönül Yolcusu” bu tarz şiirlere örnek gösterilebilir.

Öyle sevgililer ki, sevmemiş, sevilmemiş,
 Öyle sevgililer ki, kalbi tok asabı aç!
 Öyle sevgililer ki, düşünmemiş, bilmemiş:
 Bu zavallı şairin ruhu nelere muhtaç!...

(“Sevgililer”, *Yanardağ*, s.52)

3.1.1.2. Özlem

Ayrılık, özlem duygusunu doğurur. İnsan, bazen isteyerek bazen de zorunlu olarak sevdiklerinden, sevdiği şehirden ayrılabilir. Ayrılan sadece kendisi değil bazen de sevdikleri olur. Yusuf Ziya özlem duygusunu kendi hayatından yola çıkarak işlemez. Şiirlerinde bu duyguyu üçüncü kişiler üzerinden verir. Ancak kadına, sevgiliye duyulan özlem şiirlerinde her daim baş roldedir

Anadolu’da askere giden gence kına yakılır vatanına kurban olsun diye. Bir anne için evladını askere göndermek kolay iş değildir. Bilir ki evladını belki de son görüşüdür. Asker yolu bekleyen annenin evladına olan özlemi hasrete dönüşür. Caddeden geçen her asker, annenin kalbinde bir sızı oluşturur. Bu sızı aynı zamanda bir tesellidir.

“Bazı, caddeden
Asker geçerken
Hasretle bakar;
Kalbini yakar
Gizli bir sızı,
Düşünür bazı
Teselli bulur;
Bir parça gurur,
Bir parça kibir,
Kendiyle bir
Tutmaz herkesi:
Asker annesi!...”

(“Asker Annesi”, *Cenk Ufukları*, s.11)

Şair, Türklerin zaferlerle dolu geçmişini özlem ile yad eder. Tarihin ihtişamlı anlarına tanıklık etmek ister. Osman Gazi’den Fatih’e, Malazgirt’ten Kosova Savaşına o dönemde yaşamak arzusunu dile getirir.

“Olsaydım Osman Gazi’nin bir neferi:

Çakırpınar’da ben yatsaydım pusuya.
Kaçırsaydım Tekfurun gelini Nilüfer’i,
Adını ben verseydim Bursa’dan geçen suya!

...

Özlüyorum Malazgird’i, Niğbolu’yu, Kosova’yı,
Şimşek nallı rüzgar atlar üstünde,
Dalgıçlar biçerken ovayı...
Yaşasaydım ah öyle bir günde!”

(“Öyle Bir Günde”, *Bir Rüzgar Esti*, s.63)

Ortaç, o güne kadar özlem duyduğu sevgili profilini hayalinde canlandırır. Daha önce hiç görmediği, yerini yurdunu bilmediği kadını yıllarca arar. Kendi içinde yarattığı bu sevgiliyi bulmak için dünyayı gezer.

Aradım, yıllarca aradım onu,
Onu bulmak için dünyayı gezdim.
Yerini, yurdunu gerçi bilmezdim,
Gözümle görmedim, gönlümle sezdim,
Aradım, yıllarca aradım onu...

Anladım: O yokmuş, ben yaratmışım,
Kalbime bu oku kendim atmışım!

(“Hayal”, *Bir Rüzgar Esti*, s.6)

Sevgili terk edip gitse de şairin ona olan sevgisi ve özlemi hiç bitmez. Ayrılığın ardından başkasına yar olması ihtimali aklına düşer. Yine de bir umut sevgilin yolunu gözler.

“Bir başka gence mi şimdi yar oldun
Her aşkın ölümü bu kadar tez mi?
Bütün hasretinle ruhuma doldun,
Hicran illerine giden gelmez mi!”

(“Gelmez mi?”, *Aşıklar Yolu*, s.54)

Sevgiyi, aşkı ifade etmede gözler dilden daha cesurdur. Sevgili, aşkını çoğu zaman bir bakışıyla haykırır. Gözlere yüklenen bu anlam bir çok şiire de konu olmuştur. Yusuf Ziya da sevgilinin gözlerine hasrettir. Çünkü sevgilin gözleri aklını başından almaya yetmektedir.

“Kalbim, hasretinle yanan bir çöldür,
Süzgün bakışların engin bir göldür,
Ya beni aşkınla yaşat, ya öldür,
Aklımı başımdan aldı gözlerin.”

(“Gözlerin”, *Aşıklar Yolu*, s.56)

Şair bu defa sevgilinin bakışlarına olan özlemini dizelere döker. Sevgilinin bir bakışı gönülleri yakmaya yeter. Bazen de ayrıldığı için sitem eder.

“Gülüşerek o yollardan geçerdik kışın,
Nerede şimdi gönülleri yakan bakışın?
Ayrılırken ellerimi o bırakışın...
Nerede şimdi o gönülleri yakan bakışın?”

(“Şarkılar”, *Aşıklar Yolu*, s.37)

3.1.1.3. Atatürk sevgisi

Sanatçı, Cumhuriyete ve değerlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Atatürk'ün ilke ve inkılaplarının savunucu olan şair, Atatürk'ün mirası olarak gördüğü Cumhuriyet Halk Partisinden de milletvekili olmuştur. Cumhuriyetin ilk nesli, yurdu düşman işgalinden kurtarmış olan Atatürk'e derin sevgi ve hayranlık besler. Yusuf Ziya da bu neslin içindedir.

Atatürk'e olan sevgisini şiire döken şair, inkılaplarından övgü ile söz eder.

“Yener her zorluğu onun bileği,

Onun dileğidir halkın dileği!

Geçmiş deviren: O ışıktan el!

Yarına can veren: O ışıktan sel!

Tekkeyi o yıktı, fesi o attı,

Yeni Türk Harfini o baş yarattı!

O ışıktan eldir tutup peçeyi,

Kanının yüzünden atan geceyi!”

(“Atatürk”, *Kuş Cıvıtları*, s.7-8)

Ülkeyi düşman işgalinden kurtaran Atatürk'e minnet duyan şair, Türk halkının duygularına tercüman olur. Hem düşmanla hem de yoklukla mücadele eden bir milletin geleceğini inşa eden Atatürk'e duyulan sonsuz sevgi ve bağlılığa yer verilir. Artık milletin yüzü ak boynu diktir.

Gel! Seni genç, ihtiyar taşısın:

Sevinçten ağlıyoruz, gözümüzün yaşısın!

Kara günlerimizde bize can yoldaşısın,

Sen, dünyalar durdukça bu biletlin başısın!

Yüzümüzü ağartan sensin dünyada asıl,

Dudaklarda geziyor menkıben fasıl, fasıl!

Millet seni göğsünden nasıl bırakır, nasıl:

Kara günlerimizde bize can yoldaşısın!

(“Gazimize”, *Kuş Cıvıtları*, s.42-43)

3.1.1.4. Tabiat

Şairler duygularını ifade ederken tabiat unsurlarından sıkça faydalanırlar. Doğa duygulara zenginlik katar. Şair, şiire konu olabilecek tüm olayları tabiata ait sembollerle ifade etmeye çalışır. Her şair doğayı farklı şekilde ele alır. Çünkü

tabiatın her insanda tezahürü farklıdır. Kimisi yağmurlu havayı kimisi de ilkbaharın kuş cıvıltılarını şiirine konu eder.

Yusuf Ziya'nın şiirlerinin büyük kısmında tabiat unsurlarına rastlarız. Bu unsurlar genellikle kahramanlık duygularını terennüm eder. Çanakkale Savaşı'nda tıpkı askerler gibi bulutlar da zafer karşısında destan yazar. Verilen şehitlerin hüznü beyaz dağları karartır.

“Bir köpüklü deniz gibi gök bembeyazdı
Gün batarken bulutlara bir destan yazdı;
Çöktü karlı dağlara yer yer karartılar;
Uçuşuyor enginlere doğru martılar.
Fırtınalar uğulduyor şimdi derinde
Maceralı Çanakkale sahillerinde.”

(“Şehidin Kalbi”, *Cenk Ufukları*, s.3)

Gece nöbetinde olan asker, rüzgarlarda bir yandan ölüm kokusu ararken bir yandan da donuk yüzlü aydan gizli haber sorar.

“Gözleriyle dinliyor engin karanlıkları
Rüzgarlarda barut, ölüm kokusu arar;
Karşı dağın üzerinden yükselen sarı
Donuk yüzlü aydan gizli bir haber sorar!”

(“Gece Nöbetinde”, *Cenk Ufukları*, s.7)

Şair, insana ait özellikleri tabiat unsurlarına sık sık aktarır. Bu aktarım aslında şairin kendi ruh halini yansıtır.

“Sükun indi karanlıktan yorgun denize,
Ufuklarda uğuldayan rüzgar uyudu.
Bir gecenin elinde bir sedef yelpaze,
Ölgün sular gök halkının rüyalı yurdu...”

(“Nöbetçi ve Yıldız”, *Akından Akına*, s.8)

Yusuf Ziya, tabiatla iç içedir. Güneş, yıldız, ağaç ve kuş tıpkı bir insan gibi hareket eder.

“Güneş çıkar dağ başından selamlar bizi
Ağaçlardan kuşlar gözler hep izimizi”

(“Asker Şarkısı”, *Cenk Ufukları*, s.4)

Ne kadar güçlü olursa olsun her canlı ölümü tadar. Gerçekleşen ölüm ile toprağa karışır. Şair tabiata ait imgelerle bu döngüyü anlatmaya çalışır. Çınar ağacı,

uzun ömürlü, güçlü, yüceliği ile sonsuzluğu sembolize eder. Henüz filizken hemen serpilir. Ancak çıkan bir fırtına bu güçlü ağacı kökünden koparıp yere serer.

“Toprak yarılınca fişkirdi filiz!
Temmuzun sıcağı yağarken yere,
Geçerdi yanından bir serin dere...
Pek çabuk serpildi, göğe boy etti,
Gölgesinde yorgun çobanlar yetti!
Bulutlar içinde kayboldu ucu,
Altında dinlendi binlerce yolcu...”

Bu vahşi rüzgarla beş yıl dövuştü,
Dallar parçalandı yapraklar düştü!
Göğsü delik deşik sinesinde kan,
Üşüştü üstüne binlerce böcek,
Son mirası da onlar yiyecek!...”

(“Çınar”, *Şairin Duası*, s.8)

Ortaç, hislerini tabiat üzerinden yansıtmayı sever. Her güzel şeyin bir sonu vardır onun için. Bunu gençlik yıllarında yaşadığı yarım kalan aşkına bağlasak yanlış olmaz. Şair yaşadığı hayal kırıklıklarını doğa şiirlerine yansıtarak verir. Tıpkı “Çınar” şiirinde olduğu gibi *Yanardağ* isimli şiirinde de her güzel olan şeyin bir sonunun olduğunu anlatır.

“Bir dağ ki, yeşil başı yıldızların,
Bir dağ ki, yuvasıdır gönül çeken kızların.
Bir dağ ki, rüzgarları çiçeklerin nefesi,
Bir dağ ki, ormanları bülbüllerin kafesi.
Bir dağ ki, üzerinde toplanmış sade şenler,
Koşanlar, gülüşenler, coşanlar, sevişenler!

...

Bir lahzada sarardı, bir lahzada kavruldu,
Çiçek, filiz ne varsa hepsi döküldü artık
Yeşil dağ şimdi sıcak bir yığın küldü artık..”

(“Yanardağ”, *Yanardağ*, s.5)

Tabiatın her bir unsuru insan bedeninden örnekler taşır. Bozkır yas dolu bir göğüsken, yıldızlar birer damla kan..

“Ay, gökte kızıl bir kalkan;
Yıldızlar, birer damla kan;
Bozkır, yas dolu bir göğüs;
Otağda yapayalnız Hakan...”

(“Bir Kuş”, *Bir Rüzgar Esti*, s.47)

Türk askerinin geçişi sırasında tabiat insanlar gibi heyecana kapılır ve dile gelir. Kuşlar türkü söyler, çağlayanlar köpürür, rüzgar yavukluya selam götürür.

“Bir ağızdan cenk türküsü çağırdı kuşlar;
Şen dalgalı çağlayanlar coşup köpürdü.
Bir bahçeden bir bahçeye dolaşan rüzgar
Haber soran yavukluya selam götürdü!”

(“Yabancı Ellerde”, *Akından Akına*, s.43)

Şair için toprak, tarihi içinde barındıran rahmet ve bereketidir. Hz. Adem’den, Gazneli Mahmut’a, Fatih’ten, Fuzuli’ye, Nedim’e tarihi şahsiyetleri içine alan toprak kutsaldır. Şehitlerin kanı ile yoğrulmuş, huzurun sembolüdür. Şair, şiir boyunca toprağa olan sevgisinden bahseder.

“Beyaz atını denize
Dolu dizgin süren Fatih;
Senin altında yatıyor
Üstünde köpüren Fatih!
...
Fuzuli’nin göz yaşdır
Akan ırmaklar koynunda.
Nedim’in aşık kolları
Dolanmış senin boynunda!”

(“Toprak”, *Bir Rüzgar Esti*, s.30)

Toprak ana bir gün şairi de göğsüne basacak. Şair tüm bedeni ile doğada yaşayacak.

“Bir gün basacak beni de
Göğsüne bu anne toprak.
Göreceğ ellerimi
Bir çınarda yaprak yaprak...”

(“Bir Gün”, *Bir Rüzgar Esti*, s.26)

3.1.1.5. Yalnızlık

Yalnızlık, kişinin kendisini dış dünyadan soyutlayarak toplumdan kopuk, kimsesiz, ayrı hissetmesi durumudur. Nurullah Çetin, yalnızlık duygusunu tanımlarken kişinin kendisini ıssız ve تنها hissetmesinden bahseder. Bu durum tek başına kalma arzunu perçinler. Yalnızlık daha çok kişinin ruhsal ve sosyal dünyasını paylaşacak kimseyi bulamama durumudur.⁵³ Yalnızlık, her insanın zaman zaman

⁵³ Nurullah Çetin. (2010). *Şiir Çözümleme Yöntemi*. Öncü Kitap Yayınları, Ankara, s. 73

hissettiği duygulardandır. Sevdiklerinin yanında olmaması ya da beklediği insanın bir türlü gelmeyişi bu duygunun daha yoğun yaşanmasına sebep olur. Her insan yalnızlığı kendine göre yorumlar. Bu duygu zamana, mekana ve topluma göre farklılık gösterir. Batı toplumlarında yalnızlık, insan ilişkilerinden kaynaklı normalleşirken doğu toplumları bu durumu yadırgayabilmektedir.

Yusuf Ziya'nın yalnızlığı, sevdiği kadının, bazen de zihninde canlandığı mükemmel kadının bir türlü gelmeyişinden kaynaklıdır. Diğer bir deyişle onun yalnızlığının adı aşksızlıktır. Şair, Hatıralar isimli şiirinde, gerçek aşkı bulamadığından yakınır. Hayatına birçok kadın girmiş ancak hiçbirinde aradığını bulamamış ve aşka küsmüştür. Geriye sadece mektuplar kalmıştır.

“Odamda yapayalnızım, küstüm kadına, aşka,
Anladım ki yâr olan yok bana benden başka.
Hicranlı hatıralar kaplıyor her gecemi..
Dün akşam yine açtım küçücük çekmecemi.
O çılgın günlerimin son yadigarıdır bu,
İçinde demet demet birçok kadın mektubu!”

(“Hatıralar”, *Bir Rüzgar Esti*, s.15)

Sanatçı, etrafına bakınca kendi dışına herkesin mutlu olduğunu görür. Çünkü hiç kimse yalnız değildir. Herkesin bir eşi, sevdiği vardır. Hiçbirinin yüzünde hüzne yer yoktur. Yalnızlığı, kimsesizliği onun için bir yük oluşturur.

“Yollarda genç, ihtiyar,
Kimi görsem bahtiyar,
Bütün çehreler gamsız!

Herkesin bir eşi var,
Gönlünde ateşi var,
Bir benim yapayalnız!

Derdim öyle büyük ki,
Hayat öyle bir yük ki,
Kimsesi olmayana!”

(“Bir Yaz Günü”, *Bir Rüzgar Esti*, s.17)

Ortaç, kalbini ıssız, metruk, günden güne harap olan bir eve benzetir. Kapısı yıllardır hiç kimseye açılmamış bu ev, artık zihnindeki güzel kadını bekler.

“Gün günden harap olan, kimsesiz, bomboş bir ev,

Duvarları pörsümüş, her tarafı loş bir ev...
 Yıllardır civarından kuş uçmaz, kervan geçmez,
 Yıllardır civarında bir gölge seçmez..
 Yıllardır hiç kimseye açılmamış kapusu,
 Yıllardır bu yuvaya gariplik kurmuş pusu!"

("Kalbim", *Bir Rüzgar Esti*, s.21)

Yalnızlık, genellikle insanlar tarafından tercih edilecek bir durum olmaz. Sanatçı için de bu bir tercih değildir. Babasının ve dedesinin vefatının ardından annesiyle yapayalnız kalmıştır. Artık bu dünyada kimsesizdir. Annesi dışında bekleyeni de yoktur. Yalnızlığın hüznünü yaşar.

"Yapayalnızım.. Bir ben, bir de annem var,
 Artık ondan başka nem var?
 Benim ömrüm onun, onunki benim..."

Çınar sokağında, akşam oldu mu,
 Kafesler ardından ıssız yolumu
 Ondan başka yok ki bekleyenim!"

("Evim", *Bir Rüzgar Esti*, s.29)

Hep bir bekleyiş içinde olan sanatçı, yalnızlığını genç yaşta ölen insana benzetir. Ancak taze bir kadın nefesi onu bu ölüm uykusunda uyandırmaya yetecektir.

"Göğsüm eski bir mezar, kalbim taze bir ölü,
 Bu genç ölü yıllardır bu çukurda gömülü!"

Uyanacak, yüzüne sıcak bir nefes değse,
 Sönmüş gözbebekleri ağlayacak neredeyse!.."

("Genç Ölü", *Bir Rüzgar Esti*, s.26)

Şair, çoğu şiirinde kimsesizlikten dert yanar. Koca şehirde yapayalnızdır. Ailesi, eşi dostu vardır ancak onun yalnızlığı sevdiği kadının vefasız olması ile ilgilidir. Bulunduğu şehirde insanların kalbinde sevgi, güzellerde ise vefa kalmamıştır. Böyle bir şehirde daha da yalnızlaşmıştır.

"Gönüller sevgisiz bu fettan ilde,
 Nerede ibadeti olan belde?
 Bu garabet ufkunda kimsesizim;
 Seneler geçtikçe sarardı benzim;
 Rüzgarlarla yollarda bozuldu izim!..."

(“Kimsesiz”, *Aşıklar Yolu*, s.30)

Şiirde, meçhul sevgililere bir sesleniş vardır. Yıllar yılı beklenen bu sevgililerden ses seda çıkmaz. Kalbini mabede benzeten şair, mabedinin kandilleri sönmeden yani son nefesini vermeden gelmelerini ister. Çünkü, artık yaş almış saçları beyazlamış kendini yapayalnız, kimsesiz bir rahip gibi hissetmektedir. Şair, Kabe, mihrap, mabet gibi ibadet alanlarını kullanarak benzetim yapar.

“Bir kimsesiz rahip gibi ben bu mabedi

Bekliyorum..belki bir gün o gelir diye.

Yıllar geçti..beklediğim hala gelmedi.

Saçlarımda beyaz teller kaldı hediye..

Ah ey meçhul sevgililer, gün yaklaşıyor,

Mabedimin kandilleri sönmeden gelin!

İşte, güneş ufuklarla kucaklaşıyor,

Benliğimde, fırtınalar gibi yükselin!”

(“Davet”, *Aşıklar Yolu*, s.33)

Sanatçı, onu bırakıp giden sevgilinin izini sürer, onu bulmak için diyar diyar gezer. Sevgilin yokluğuyla şair kimsesiz ve yalnızdır. Onunla tamamlanır ancak.

“Gezdim diyar diyar, aradım bir iz;

Kimdir bu illerde beni ağlatan?

Yabancı yerlerde kaldım kimsesiz,

Bu yoldan geçersen bir gün beni an.”

(“Gelmez Mi?”, *Aşıklar Yolu*, s.55)

3.1.1.6. Ölüm duygusu

Ölüm, yaşayan tüm canlılar için kaçışı olmayan mutlak sondur. Bu son bazı insanlar için korku ve ıstırap demekken bazı insanlar için ise heyecan ve sonsuz mutluluktur.

Tasavvufun Edebiyatı’nın önde gelen şairlerinden Mevlana’ya göre bu son değil aslında başlangıçtır. Ölümü, Hakk’a, sevgiliye kavuşma anı, vuslat olarak nitelendirir. Ölüm, İkinci doğumdur.⁵⁴

Değişen dünya ile birlikte ölüme yüklenen manalar da değişime uğramıştır. Fransız Edebiyatı’nın etkisi de bu değişimde rol oynar. Ölüm korkusu Erikson’a göre, ‘benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk karmaşasını aşamamış bireylerde

⁵⁴ Dr. Ruhattin Yazoğlu, Dr. Tuncay İmamoğlu.(2007). *Mevlana düşüncesinde bir ölümsüzlük tecrübesi olarak iradi ve doğal ölüm*. A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Sayı 34, Erzurum, s. 14.

görülür. Bunlar, hayatlarını, kendi seçimleri ile yaşamamış, ukdeleri olan bireylerdir.⁵⁵ Ölüm her şair için farklı bir mana taşır. Örneğin Cahit Sıtkı, dünya güzelliklerine ve renkli hayatta veda edeceği için ölüm korkusuna yer verirken⁵⁶ Yahya Kemal, insanları hayal ettiği müddetçe yaşatır. Yusuf Ziya için ise ölüm, ıstıraptır. Ölüm ile birlikte tüm güzel şeyler son bulur. Aşktan ve kadından mahrum kalınır.

Ölümü teslimiyet içinde beklemeyen şair, çaresizlik içindedir. Hep yanında olan sevgililer artık yoktur. Onların yokluğu ve yalnızlığı ile bir takım sorulara cevap arar. Geçmiş zamanı yeniden yorumlar. Ölüm duygusunu anlatırken kullanılan yanarken üşümek, yakıcı kış, cehennem soğuğu gibi tezat kavramlar dikkat çeker.

“Yanıyorken üşüyordum... Nedir bu buhran?

Ne cehennem soğuğu bu, ne yakıcı kış!

Hangi çölün ateşidir bu beni kavuran?

Vücudumu kutupların havası sarmış!

Her çehreyi yadırgıyor şimdi gözlerim,

Sanki eşya siyah bir tül altında gizli!

Bir yabancı bozuk ahênk aldı sözlerim;

Sesim kısık, nefesim dar, gözlerim sisli!

İşte bir bir uyanıyor geçmiş zamanlar,

Artık eski rüyaların seyrine daldım!

O ses nedir?...yanımda bir ağlayan mı var?

Kanatlarım kapanıyor havasız kaldım!...”

(“Ölüme Doğru”, *Aşıklar Yolu*, s.59)

Şair için ölümün güzel şeylerin sonu anlamına geldiğini daha önce söylemiştik. Ölürken sevdiklerinden kabri başına gelip dua etmelerini beklemez. Önemli olan mezarına beyaz bir gül bırakmalarıdır. Bu tutum şairin Avrupalı şairlere benzemek istemesi ve bohem hayatı sevmesinden kaynaklanır.⁵⁷ bu durum aslında hayal ettiği kadınların tipik Türk kadını dışında olduğunu gösterir.

“Köyün mezarlığından geçersen bir gün eğer

Birkaç dakika durup bak yosunlu taşlara;

Görürsen etrafını otlar bürümüş bir yer,

Tâ yanına yaklaşıp benim adımla ara...

Sonra, bırak göğsüne taktığın taktığın beyaz gülü,

⁵⁵ Nurullah Çetin. (2010). *Şiir Çözümleme Yöntemi*. Öncü Kitap Yayınları, Ankara, s. 76.

⁵⁶ Nurullah Çetin. a.g.e., s. 76.

⁵⁷ Mehmet Önal. (1986). *Yusuf Ziya Ortaç*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 43.

Bari kabrinde gülsün bu baht siyah l.”

(“Son Arzu”, *Yanardağ*, s.48)

Sanatçıya göre ölüm sadece ruhun bedenden çıkması ile olmaz. Yalnızlık, kimsesizlik ve hayatında sevdiği kadının olmaması da bir çeşit ölümdür. Sevgi o kadar büyük bir duygudur ki ölüyü bile diriltebilmektedir.

Göğsüm eski bir mezar, kalbim taze bir l,

Bu genç l, yıllardır bu çukurda gömülü!

Yatıyor boynu bükük, yatıyor benzi uçuk,

Yirmi asır yaşıadı yirmi yılda bu ocuk!

O kadar genç öldü ki.. lmedi ki okadar,

Neredeyse bu uykudan uyanacak hali var!

Uyanacak, yüzüne sıcak bir nefes deyse..

Sönmüş göz bebekleri ağılayacak neredeyse!..

(“Genç l”, *Bir Selvi Gölgesi*, s.13)

Aşığıdaki şiirde genç bir kadının ölümü anlatılır. Tabiat, genç kadının ölümü karşıısında çaresizdir. Kadının lm ile her şey manasını yitirir.

“Dalların gölgesi titriyor suda,

Yapraklar üstünde mehtabın aksı,

Kıvrılan yollara gller dökülmüş.

...

Derin gözlerinde bir yeni sevda

Bir genç kız, yanında solgun annesi

Saçları ağarmış, beli bükülmüş,

...

Kansız dudağında bir mesd gülüş

Mehtapla örtülür soluk ehresi

Hayata okuyor bir gizli veda!”

(“Vakitsiz Gurb”, *Aşıklar Yolu*, s.44)

Şair için ölüm bir bilinmezliktir. Sihirli bir anahtar ile bu bilinmezliğin muammasını çözmek ister.

Bulsam, bir sihirli anahtar bulsam,

Toprak kilidini asam dünyanın,

zsem düğüm düğüm muammasını

Ölüm denen sonsuz, büyük rüyanın!

(“Anahtar”, *Bir Rüzgar Esti*, s.27)

Türk askeri vatani uğruna canı pahasına savaşa gider. Asker geride anasını, yavuklusunu eşini ve çocuğunu bırakır. Vatan uğruna canını veren Türk askeri halkın gözünde şehittir. Onları sıradan bir ölüm değildir. Ancak şair bu duruma alışılmışın dışında bakar. Onun için zaten kadınsız kalan erkek ölmüş sayılır. Aşağıdaki şiirde de askerin ölümüne üzülen kişi sevgilisi, yavuklusudur. Asker onu düşünerek büyük bir ıstırapın içine düşer. Ölmek üzere olan asker karga ile sevdiğine haber gönderir.

“Birden bire dalgalandı bir kar kümesi,
Yükseldi bir genç askerin titreyen sesi

-Karga... Biraz dinle beni son vasiyetim:
Bugün artık yuvam öksüz, evladım yetim!
Şimdi belki pencereden gözleri yaşlı,
Benden mektup bekliyordur o kumral başlı,
Git... Söyle ki, tekbirlerle titretip arşı
Süngümüzle durduk yedi düvele karşı!
Yalnız işte göğsümde buz tuttu sızan kan...
Karga... Oysun şu yaranı demirden gagan!
Benden haber soranlara götür kalbimi!
Ruhum artık semalarda buldu Rabbi'mi...”

(“Şehidin Kalbi”, *Cenk Ufukları*, s.2)

“Nöbetçi ve Yıldız” şiiri de “Şehidin Kalbi” şiiri ile benzer özellik gösterir. Burada da Çanakkale Savaşı sırasında bir Türk askerin yıldız ile konuşması ele alınır. Yıldız sevdiğinden haber getirir. Anadolu kültüründe genellikle ‘turna’ kuşuna verilen bu görev burada yıldıza verilmiştir. Askerin aklında sevdiği, sevdiğinin aklında, vatan uğrunda cephede olan asker vardır. Asker için yardan önce vatan gelir. Şiirde geri dönmeyen askerin şehadetinin kutsallığı ele alınır. “Şimdiden sonra ölsem bile gam yemem asla, böyle günde gelir mi hatıra sıla?” dizeleri bu duyguyu en güzel şekilde ifade eder.

“Her yer تنها... Uzaklarda bir gölge yalnız,
Semaları dinleyen bir kahraman nefer;
Hiç ses yok... Sade gökte küçük bir yıldız
Sesleniyor:- Ey bayrağa şan veren asker
Ne var ne yok? Seni görmek için geldim ben,
Sor köyüne aid her ne istersen!..
Ah anladım, gözlerinde yalnız bir şey var
Yalnız onun, nişanlının sönmez gölgesi!

Geçen akşam harmanlıktan dönerken kızlar
Gördüm onu pek solmuştu pembe çehresi.”

(“Nöbetçi ve Yıldız”, *Akından Akına*, s.8)

Asker yolu gözlemek, sevdiğini geride kalarak beklemek her zaman daha zordur. Bir başına kalan ana, evlat, eş, kardeş... Şair şiirini geride kalanlar için yazar. Cephede olmanın Anadolu için önemi büyüktür. Onların ölümü ise bizim sıradan matemimiz değildir.

“Ey zavallı kadın, çünkü
Bugünkü
Kurulmuş kanlı cihan kapısından
Kurtulan
Bir fert yok ki ailesi mesud gülsün evinde
Benim dayım şehidolmuş ...ve belki de senin de
Akılabandan vardır Hakk’a kavuşan
Ah bu ölüm bize matem; fakat onlar için şan!..”

(“Fakat Düşün Yarını”, *Akından Akına*, s.50)

Şair, ölümünü bir son olarak görmez. Kendini doğada yaşatır. Ölümü dünyadan uzaklaşma olarak nitelendirir. Saçları çiftçiler tarafından biçilir, her çiçek ondan bir zerre oluşturur.

“Benden bir zerre her çiçek,
Benim gözlerim şu böcek,
Çiftçiler her yaz biçecek
Saçlarımı orak orak...”

(“Bir Gün”, *Bir Rüzgar Esti*, s.26)

3.1.2. Sosyal Konular

3.1.2.1. Millî duygular

Millî Edebiyat, bir millete ait özelliklerin yansıtıldığı edebiyata verilen isimdir. Bu anlamda millet, insanları birbirlerine bağlayan dil, din ve ideal birliğinin bir araya gelmesiyle oluşur.⁵⁸ İnsanları millî bir söyleme iten faktörler toplumların ortak menfaatleri doğrultusunda meydana gelir.

Namık Kemal’in eserleriyle öne çıkan ve belli bir çizgiyi oluşturan millî kavramlar, diğer şairleri de etkisi altına almıştır. Özellikle Millî Mücadele döneminde yoğunlaşan bu durum, Kurtuluş Savaşı’nın etkileri ile daha da belirgin

⁵⁸ Ali İhsan Kolcu. (2008). *Millî Edebiyat- Şiir*. Salkımsöğüt Yayınevi. Erzurum, s. 17.

hale gelmiştir. Artık vatan, millet, bayrak sözcükleri daha gür bir şekilde anlatılmaya, konuşulmaya başlanmıştır. Halkın anlayacağı sadelikte millî duyguları dile getiren şair ve yazarlar yine halkın duygularına tercüman olmuşlardır.

1923 yılında Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte ülkede görülen siyasal ve sosyal gelişmeler yazar ve şairlerin eğilimlerinde değişikliklere neden olur. Bazı şairler aşk, sevgi gibi ferdi duyguları işlerken bazıları memleket sorunlarını dile getirir. Yine İslamcı anlayışı benimseyen şairler öne çıkar.

Ziya Gökalp'in etkisiyle daha önce aruz ile yazan şairler hece ölçüsünü kullanmaya başlarlar. Bunlardan biri de Yusuf Ziya'dır. Beş Hececiler adı altında bir edebi topluluğa mensup olan şair yönünü Anadolu insanına çevirmiştir. Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı'nın halk üzerindeki ağırlığını şiirleriyle hafifletmeye çalışmış, Türk askerinin kahramanlığını sık sık dile getirmiştir.

1914'te doğu sınırlarımızı korumak amacıyla Enver Paşa komutasında Kafkas Cephesi açılmıştır. Sarıkamış Harekatı olarak bilinen tarihin en acı hadiselerinden biri olan bu taarruz maalesef 60.000 Osmanlı askerinin tek bir mermi sıkmadan donarak şehadet şerbetini içmeleriyle sonuçlanmıştır. "Kafkas'ta Kalanlara" bu acı hadiseyi anlatır. Türk askeri sadece Ruslar ile savaşmıyor bir taraftan da dondurucu hava ile mücadele ediyordu. Mehmetçik düşmana değil soğuğa yenilmiştir.

"Ey yüksek dağların karlı göğsünde
Ebedi uykuya dalan yiğitler!..
Ey taşsız, nişansız kabri üstünde
Yıldızdan kandiller yanan şehitler
...
Neler diyor size vatan rüzgarı?
Haber veriyor mu sevgilinizden?
Soğuk mu Kafkas'ın karlı dağları?
Mektup bekleyenler var hala sizden!
...
Cihanın taptığı yiğitlerdiniz;
Geçtiniz en kanlı, en korkunç izden!
Efsaneye bugün kıymet verdiniz;
Diz çöküp şefaet dileriz sizden!"

("Kafkas'ta Kalanlara", *Cenk Ufukları*, s.15)

Sanatçı bu şiirini de yine toplumun ve askerlerin maneviyatını yükseltmek, moralini yüksek tutmak amacıyla yazar. Çünkü cephedeki askerlerin her şeyden önce ümide ihtiyaçları vardır.

“Ey Türk oğlu!... Bugün yine şeref günüdür,
Düşmanları bir yıldırım hızıyla öldür!
Cehennemden pusu kursa yolunda dağ, taş,
Zabt olunmaz coşkun bir sel gibi köpür, taş
Bir dakika bile sakın inme atından,
Vazgeçme! yeryüzündeki saltanatından!..”

(“Kafkaslar’a Doğru”, *Akından Akına*, s.4)

Ortaç, Sarıkamış Harekatında şehit olan askerleri tekrar yad eder. Türk askeri yine dillere destan olmuştur ve olmaya devam edecektir. Türk’ün zaferini bazen denizin dalgaları haber verir bazen ateş bazen de yıldız.

“Denizleri ağıtlarla kaldıran rüzgar
Bulutlardan serpiliyorken avuç avuç kar
Beyaz saçlı, mavi gözlü bir çok dalgalar
Gelip dedi: Türk ordusu dillerde destan
Bir akşamdı: sönüyorken ufukta güneş
Gül bağlayan o çağımda yaktığım ateş
Çıtırdayan sesleriyle dedi: Ey kardeş
Yine büyük namın oldu dillerde destan!”

(“Türk Ordusu”, *Akından Akına*, s.17)

Yusuf Ziya, sıkça tabiat motiflerinden faydalanır. Yine yıldızdan alır yıllardır beklenen Türk askerinin zafer haberini.

“Geldi küçük bir yıldızın selamı!..
Alınmış intikamı
Bu gün
Asırlardan beri mahbus Türklük’ün!”

(“Karadeniz”, *Akından Akına*, s.20)

Akından akına giden Türk askeri düşman ile cenk etmekten çekinmez. Trampetin cesaret ve coşku veren sesi ile kılıcıyla tüm dünyaya meydan okur.

“Ay yıldız bayrağımız göklere benzer,
Kılıcımız nerede düşman görürse uzar
Türk oğlunun akınları dillerde gezer
Hücum!.. diyor trampet, boru sesleri!..”

(“Asker Şarkısı”, *Cenk Ufukları*, s.5)

Şairler bir milletin konuşan dili gören gözüdür. Onlardan, toplumda vuku bulan durumlara karşı sessiz kalmamaları beklenir. Ziya Gökalp'in "Şuûr devrinde şiir susar, şiir devrinde şuûr seyirci kalır." sözünden hareketle Yusuf Ziya, kendini milletin dertlerinden soyutlamış şairlere seslenir ve tüm şairleri daha bilinçli olmaya davet eder.

"Ey şair, uğraşma kendi derdinle;
Milletin ağlayan kalbini dinle.
Bak, hudutlar tıpkı bir kızıl yara,
Ölüm kanat germiş bu şen diyara!"

("Şairlere", *Cenk Ufukları*, s.6)

Şairin bu şiiri Mehmet Emin Yurdakul'un;

"Unutma ki şairleri haykırmayan bir millet
Sevenleri toprak olmuş öksüz çocuk gibidir."

dizesini akıllara getirir. Gençlerin şehit olduğu bir dönemde susmak elbette ki hoş karşılanmaz. Yusuf Ziya, Servet-i Fünun şairlerine sessizlikleri karşısında tepki gösterir. Beyitte geçen Rûbab kelimesi ile Tevfik Fikret⁵⁹ açıkça olmasa bile hedef alınır.

"Sararmış her tarafı bir çete zulmü!
Ey şair rûbabın artık ölü mü?
Ağlıyor vatanın, bu dertli nine,
Şiirinle teselli ver bu enîne!.."

("Şairlere", *Cenk Ufukları*, s.6)

Şairin Duası isimli şiirinde yine viran olmuş bir yurt için haykırma vaktidir. Ya şairler konuşacak ya da kalemlerini kıracak.

"Bu akşam her tarafta bir tanrısal hüznün var,
Bir ses bana diyor ki: Şair Allah' yalvar!
Sen ki hisli kalbinle aşinasın her derde,
Bir sanatkar güler mi etrafı inilder de?
Gidip gelmeyenlerin matemlerini haykır,
Yahut o kör, o sağır, o dilsiz kalemi kır!"

("Şairin Duası", *Şairin Duası*, s.4)

Rengini şehitlerin kanından alan Türk bayrağı her birey için kutsaldır. Üzerine şiirler, şarkılar yazılır. Bayrak yere düşmesin diye şehit olur binlerce asker, arkalarında sevdiklerini bırakarak. Şair, bayrağı sevdiği insanı tasvir eder gibi anlatır.

⁵⁹ Tevfik Fikret'in şiir kitabının adı Rûbab-ı Şikeste'dir.

“Benim yarimalıyanaklı bir kızdır,
Gözleri pek sevimli bir yıldızdır,
Kaşı hilâl,
Şairlerin hayalini süsleyecek bir timsal!
Bakarsınız bu genç kız
Pervasız
Oturuyor bir kalenin üzerinde,
Neş’e dolu gözlerinde!”

(“Benim Yarım”, *Akından Akına*, s.29)

Savaş sırasında düşmanı hezimete uğratmak en büyük gayedir. Zafer ile patlayan tek bir top sesi sevgilinin busesinden daha kıymetlidir. Öyle ki şehadet şerbetini içtikten sonra geride kalacak olan şiirlerdir.

“Ey sevgilim beni nasıl sarhoş ettiyse
Çamlıklarda utanarak verdiği buse,
O muzaffer top sesleri Karadaniz’den
Yükselince daha fazla mesud oldum ben!
Şiirlerim kalsın sana artık armağan,
Gidiyordum...göğüsüm kanlı gelmezsem utan.”

(“Kan Bayramı”, *Akından Akına*, s.32)

Türkler, tarih boyunca hiçbir savaştan kaçınmamış bulduğu her fırsatta akınlara devam etmiştir. Her daim savaşa hazır bir millet seve seve, türkü söyleyerek cenk etmeye gider.

“Gece bastı...Ova sanki bir kara zindan,
Titriyordu yer gök adımların hızından!
Serdar bakıp at üstünden, dedi: İleri!..
Bir ağızdan uğuldadı cenk türküleri..”

(“Akından Akına”, *Akından Akına*, s.3)

“Bir Gönüllünün Sözleri” isimli şiirde, Birinci Dünya Savaşında eli silah tutan herkesin vatani uğruna anasını babasını Allah’a emanet ederek cepheye gidişi anlatılır.

“Cerideler hakanımın buyruğunu yazdılar,
Kavga açmış albayrağım yine yedi çevreye.
Anam, babam, Tanrı’mıza emanettir dayılar,
Gidiyorum o kaltaban düşmanla boy ölçmeğe!”

(“Bir Gönüllünün Sözleri”, *Akından Akına*, s.24)

Asker, savaşta sağ kolunu kaybeder. Ancak onun için kaybedilen sadece bir uzuvdur duygular değil. Sevdiğinin kendinden uzaklaşması karşısında sitemini ‘sol kol kalbime sağdan daha çok yakın’ diyerek yapar.

“Ah, çünkü sağ elim
Yanımda değil artık!
Gerçi yazık, çok yazık,
Fakat asla üzülme,
Çünkü sol kol kalbime
Sağdan daha çok yakın!
Beni unutma sakın!...”

(“Bir İhtiyat Zabitanın Mektubu”, *Cenk Ufukları*, s.9)

İstanbul’un işgali ile halk, genci ve yaşlısı ile matemi yaşar. İstanbul işgal altında kaldığı süre boyunca hasret ve aşk ile yad edilir.

“Ey İstanbul, şu mukaddes matemi dinle,
Genç ihtiyar ağlıyoruz senin derdinle!
Affet seni ihmal eden bu vefasız,
Bugün aşkın içimde bir ebedi sızı!”

(“İstanbul”, *Şairin Duası*, s.11)

3.1.2.2. Türk tarihi

Zaferlerle dolu Türk tarihi her daim övülmeye değerdir. Şair de geçmişi ile övünür. Hasret kaldığı Orta asya Türk tarihinden sıklıkla bahseder. Bunun yanında Yusuf Ziya’nın millî duyguları terennüm ettiği şiirlerin hemen hemen hepsinde Osmanlı devletine ait motif ve kavramları görebiliriz. Şair, geçmiş zamanı gurur ile yad eder. Çünkü atalarına hayrandır. Zaferler de onundur hatalar da onun. Geçmişe duyduğu sevgi ve özlemde Ziya Gökalp’in etkisi büyüktür.⁶⁰

Ozan isimli şiirinde bu hasret, tabiat motifi ile birlikte işlenir. Şiir, Göktürk Devleti’nin yıkılmasının ardından Çin’ esir olan Türk hakanını konu alır. Tutsak olduğu yıllar işlenir. Şiir, ‘Millî Efsaneler’ adında bir seri olarak yazılması düşünülmüş ancak tamamlanamamıştır. Destan özelliği gösteren bu şiir, tabiat motifleri ile öne çıkar.

“Güneş ufku alnında bir altın sorguçu...
Kuş, zümrütten kanadını çırparak uçtu.
Yine bütün kabilenin boynu büküldü...
Şimdi vezir üflüyordu ince bir kamış!
Sihirli kuş, nağmesini ona bırakmış”

(“Ozan”, *Bir Servi Gölgesi*, s.43)

⁶⁰ Mehmet Önal. (1986). Yusuf Ziya Ortaç. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 45.

Şairin şiirlerinde Türklerin şanlı şerefli günlerine duyulan hasret ortaya çıkar. Fantezi ve hayal dünyası bir anda şiirleşir.⁶¹

“Kahkahalar aksediyor şimdi derinden;
Üstü binbir nakışlı Çin kadehlerinden
Taşan beyaz içkileri sunuyor kızlar;
Çadırından sesleniyor ak tuğlı serdar:
-Saki!... Fağfur destilerden bitmeden kımız
Sun... Bir daha sun ki tamam olsun aşkımız!
Elden ele dolaşırken Çin kâseleri”

(“Ozan”, *Bir Servi Gölgesi*, s.42)

Şiirde, savaşa giden bir Türk gencinin Turan ve Orta Asya motifleri ile Osmanlı Devletine ait kavram ve motifleri bir arada kullandığını görmekteyiz.

“Büyük dedem Çelikoğlu anlatırdı bir zaman,
Gün batısı tarafında, nazlı yurdum Tûran’a
Bayrağını sokmak için palasını bağlayan
Kuduz düşman sürüleri varmış, bunlar her yana
Fitne saçıp, sınırlarda birden ateş açarmış

Hey gidi hey!... Bir narayla tozdan bulut yaratan
Kahramanlık derneğinde yiğitlikle şan alan
Tûranlının yavuz nesli tükenmedi çok şükür,
Bir damla Türk bir kocaman deniz gibi köpürür!”

(“Bir Gönüllünün Sözleri”, *Akından Akına*, s.24-25)

Osmanlı Devletini ve Kızılây’ın kuruluş evresini konu edinen Hilal-i Âhmer, milletin başına gelen her türlü faciada yanında olur. Aynı zamanda cephede askerin yanında yarasını sarar. Rengini şehitlerimizin al kanından alan bayrağıyla millî birlik ve beraberliğin sembolü olmuştur.

“Yarasını eliyle sardı Turan meleği
Genç askerin al kanıyla boyandı rengi!..
O kahraman asker bugün yine hudutta
Vurulursa kırmızı ay koşar imdada”

(“Hilal-i Âhmer”, *Akından Akına*, s.47)

“Sultan Osman’ın Rüyası” isimli şiirde Osmanlı Devleti’nin kuruluşu anlatılır. Osman Gazi, rüyasını Şeyh Edebali’ye yorumlatır ve Türk beylerine büyük bir cihan devleti kuracağının müjdesini verir. Genç Osman’ın, rüyasında sinesinden çıkan ağaç dünyanın dört bir yanına yayılır. Koca bir imparatorluğun hikayesi işte böyle başlar.

⁶¹ Mehmet Önal. a.g.e., s. 43-44.

“Çiçeklerle çimenlerle dolu bir gül bahçesi,
 Uzaklardan serpiliyor bir sevdalı bülbül sesi,
 Ağaçların arasında tanıdığı bir ihtiyar,
 Yüzünde bir ilâhi nur, gözlerinde din aşkı var!
 Gelip durdu, bir elinde demir asa, birinde yay,
 Kuşağının arasından doğdu gümüş renkli bir ay,
 Genç Osman’ın ak alnına bir kuş gibi kondu hemen,
 Bir kocaman ağaç çıktı sonra parlak sinesinden,
 Kanatları gölge yaydı bu dünyanın her yerine!”

(“Sultan Osman’ın Rüyası”, *Cenk Ufukları*, s.19)

3.1.2.3. Hiciv ve mizah

Şair, kişide toplumda ya da kurumlarda gördüğü aksaklıkları teşhir eder. Bunu yaparken de bazen doğrudan bazen de dolaylı olarak alaya alır, eleştirir.⁶²

Yusuf Ziya, mizah ve hiciv yazıları ile ünlü usta bir sanatçıdır. İlk olarak *Diken* isimli dergide mizah yazıları yazmaya başlar. Sedat Salim Pek ile çıkardığı *Şair* isimli dergide mizah ve hiciv yazıları yazmaya devam eder. Şiirlerinde Cumhuriyetin ilanından önce, devrin sosyal hayatını mizahi bir dille hicveder. İstanbul’da yaşayan insanların sosyal ilişkilerini eleştirir. O dönemi, yaşanan olayları ve kişileri tasvir ederek anlatır. Çarpık ilişkilerden ve dönemin bürokrasisinden duyduğu rahatsızlığı sık sık dile getirir.

Ortaç, savaş döneminde halk yokluk içineyken bazı insanların bir anda zenginleşmesini eleştirir. Zenginleşmenin sebebini savaşın sıkıntılı durumundan yararlanması olarak ifade eder. Harp böylece zavallı adamın! İmdadına yetişmiş olur.

“Her akşam geçerdi mağrur edalı.
 Ne olmuş acaba şimdi zavallı?
 Saçları bembeyaz, beli bükülmüş
 Fesinde kalıp yok, püskül dökülmüş
 Fakat muharebe geldi imdada
 Bizim komşu zengin oldu bir anda.
 Ellerde eldiven, püskülü yanda.
 Geçenlerde gördüm tokatlayanda.
 Kordonu altından bir halat gibi.
 Kendisi yıldızlı bir ahlat gibi

(“Harp Fakiri”, *Şen Kitap*, s.9)

⁶² Nurullah Çetin. (2010). *Şiir Çözümleme Yöntemi*. Öncü Kitap Yayınları, Ankara, s. 204.

“Dümkü Hanımlar” isimli şiirinde, toplumun ahlak kurallarının dışında yaşayan hafif meşrep kadınlardan söz eder.

“Evinde duramaz hava açıksa,
Herkes ona bakar sokağa çıksa,
İçini gıdıklar yabancı gözler,
Yolunu şaşırtır o çapkın sözler,
Yaşamayı bir pembe sis kadar ince,
Arkasında sırma telli ferace,
Başında elmaslar ipek sorguçlar,
Ayağında sarı çedik papuçlar”

(“Dümkü Hanımlar”, *Şen Kitap*, s.7)

Yusuf Ziya, bulunduğu devrin yanlışlarını çıkardığı gazete ve dergilerde de sıkça eleştiren ve her defasında kağıda döken bir şairdir. Özellikle siyasilerin ikiye yüz lülüğünü ve çıkarlarına göre hareketlerini hicveder. Onları hem birinden yana olmak hem de o birine karşı olabilmek anlamına gelen Acem kılıcına benzetir. Mebus olduktan sonra halktan kopuşlarını anlatır.

“Dün pırasa toplarken elinde tepsi
Eski hükümetin düşmanı hepsi!
Bilemem kimedir bunların hıncı;
Hepsi ikiye yüz lü Acem kılıcı!
Hele bak Ardahan kahramanına,
Huduttan varılmaz oldu yanına!
Salih aşkı olmuş bütün mebusan,
Eski nazırlardan başka yok susan!”

(“Bugünkü Mebuslar”, *Şen Kitap*, s.10)

Şiirde, Enver Paşa ve Sultan Vahdettin’in damadı İsmail Hakkı Paşa ağır bir şekilde eleştirilir. Şair için Enver Paşa, masallardaki kahramanlar gibi dilden dile dolaşan kurnaz bir tilkidir. Hep kendi çıkarını düşünmüş, dönemin maddi imkanlarını kendi için yontmuştur. İsmail Hakkı Paşa ise Sarıkamış’ın öbür yamyamı olarak anlatılır. Şair, imkanlarına atıfta bulunur ve onu Sarıkamış’ta donarak şehit olan askerlerden sorumlu tutar.

“Dillerde dolaştık masallardaki
Kahramanlar gibi ey kurnaz tilki!
Harpti yaptık istibdad için!
Fırsat bırakmadık istimdad için!
Nalinci keseri hep yonttuk,
El çabukluğuyla milyonlar yuttuk!

Ey Sarıkamış'ın öbür yamyamı!
 Padişah damadı hem baş kumandan!
 Emrine amade koca bir yalı,
 Şehit kanlarıyla yüzün boyalı!..”

(“Paşalar Uğurlar Ola-Enver Paşa”, *Şen Kitap*, s.22)

Dönemin eleştirilen diğer kişisi Bahriye Nazırı Cemal Paşa’dır. Şair diğerlerinde olduğu gibi Cemal Paşa’nın da devlete verdiği zararlardan bahseder. 1915-1916 yılında Mısır’ı İngilizlerden geri almak amacıyla Kanal Harekâtını komuta eden Cemal Paşa, Osmanlı ordusunu verdiği ağır kayıplar karşısında geri çekilmek zorunda kalır. Şair, alaylı bir üslupla paşanın askeri stratejisini eleştirir.

“Bahriye nazırı bir pala bıyık,
 Suriye ‘nervan’ ı denilse layık!
 Günahı söylemek fikrimce sevap,
 Ne güzel yazmıştı hazreti cenab!
 Bir hızla dayanıp gittin Süveyş’e,
 Mısır’a gidecek bakın şu işe!
 Dolaştık vatanı elinde balta,
 Biçareler durdu önünde salata!”

(“Cemal Paşa”, *Şen Kitap*, s.21)

“Sesli Paşa” isimli şiirinde şair, paraya verilen ehemmiyeti anlatır. Madeni paralar birbirine değdiğinde ses çıkarır bu yüzden adı ‘sesli’dir. Her dönem para insanlar için önemli bir araç olmuştur. Bir çok insanın zaafı olması nedeniyle efsunkar olarak nitelendirilir. Söylediklerine hak verecek olan kişi dönemin veznedarı Celal Sahir’dir.

“Keseyi açınca duyulur ses,
 Parıltısı meftun eder herkesi!
 İsterseniz sorun Celal Sahir’e,
 Bu yaman şaire bu yaman tacire!
 Diyor ki: sarışın, parlak, efsunkar,
 Bütün insanları aldatan gaddar!..”

(“Sesli Paşa”, *Şen Kitap*, s.25)

“Sessiz Paşa” da tıpkı “Sesli Paşa” şiirinde olduğu gibi paranın öneminden mizahi bir dille bahseder. Ancak bu defa mecidiyeden değil banknottan bahsedilir. Mecidiye gibi ağır olmayan banknot bir rüzgar ile uçuverir. Şair bunu bir kıssa üzerinden anlatır.

“Bizim eski yolcu bir gün nasılsa,
 Cüzdanı açılınca sivrulur berbad,
 Bütün banknotlar açarlar kanat!

Der ki: ne fena şu, aman yarabbi,
 Tabi ki uçuyorlar birer kuş gibi!
 Ah olsaydı şimdi o maden para!
 Kapılıp gitmezdi böyle rüzgara!..”

(“Sessiz Paşa”, *Şen Kitap*, s.30)

Ahlak anlayışının yozlaşması ile birlikte, toplumda hoş olmayan davranışlar vuku bulur. Bu davranışlar çoğu zaman edebe aykırı bir şekilde meydana gelir. O dönemde olan kadın erkek ilişkileri de toplum tarafından kabul görmeyen davranışlardır.

“Kırmızı bir mendil vardır elinde,
 “Recep’im” Türküsü titrer dilinde!
 Uzaktan göz süzüp güler kaptana,
 Misal giderler Eyüp Sultan’a,
 Bir mezar taşdır aşkın sediri,
 Ölüler yurdunda yaparlar diri!
 Franklar bu işi anlamış önce:
 “Altın Boynuz” demiş bizim Haliç’e”

(“Haliç İskeleyi”, *Şen Kitap*, s.18)

Sanatçının zihninde oluşturduğu asri/çağdaş hayat ile gerçek çağdaş hayat birbirinden oldukça farklıdır. Şairin anlayışının şekillenmesinde batı kültür yaşayışının etkisi su götürmez bir gerçektir. Bu etki şairin topluma yabancılaşması olarak kendini gösterir.⁶³ Şair, zihnindeki ‘asri hayat’ı aşağıdaki şiirde anlatır.

“Bir çiçek tarlası gibi rengarenk,
 Herkesin dininde başka bir ahenk,
 Vapur gelir gider, yolcular gitmez,
 Bu alış verişin sonu hiç bitmez,
 Şu ‘asri hayat’ bakın ne hoştur,
 Herkes muhabbetle sanki sarhoştur,
 Yolcular, zıfı gözlerle yapar,
 Polisler görse de gözünü kapar:
 Şikayet yok razı her iki taraf,
 Bu işten memnundur: hem fes hem çarşaf!”

(“Kadıköy İskeleyi”, *Şen Kitap*, s.17)

Şiir, Osmanlı Devleti paşalarından İsmail Hakkı Paşa’nın yolsuzluklarını konu alır. Karaborsanın, yolsuzluğun ve ihtikarın olduğu bir döneme imzasını atmıştır. Orduya yardım adı altında fakir halk her şeyini seferber etmiş ancak

⁶³ Selçuk Çıkla, “Cumhuriyet Düşüncesinin Kökleşmesinde Yusuf Ziya Ortaç’ın Yapıtlarının Yeri ve Önemi” Doktora Tezi. Samsun. (2005) s. 183.

yoklukla savaşıyan bir milletin hakkını da alarak kaçmıştır. Ayağı topal olan paşa, şair tarafından Timur Devletinin kurucusu topal anlamına gelen Timurlenk'e (Aksak Timur) benzetilmiştir.

“Tutulmuş derlerken dün ‘İspanyol’
Vapura göç etti sizin karyola!
Sanırım cebinde beş on milyon var:
Şu fakir devletin bütçesi kadar!
Bir ayak üstünde kırıtpı sektik,
Milletin gözünden sürmeyi çektin!
Şaşıyor bu hale Süleyman Numan!
Doğrusu yamansın ‘Timurlenk’ yaman!
Diyorlar kaçarken girmiş bavula,
Her neyse topalım uğurlar ola!..”

(“İsmail Hakkı Paşa”, *Şen Kitap*, s.26)

Yusuf Ziya, görücü usulü ile yapılan evliliklere pek hoş bakmaz ve bu durumu eleştirir. Daha önce birbirini görmeyen, tanımayan iki gencin ilk olarak birbirlerini nikahta görmelerini doğru bulmaz.

“Derken imam gelir nikah kıyılır,
Yani iki gence birden kıyılır!
Kadınlar doldurur düğün yerini,
Koltukta görürler birbirlerini!
Gelin hanım geçer yanında beyi,
Bir kuyruklu yıldız gibi sanki!
Dönüşte bir avuç para serpilir,
İki genç kendini bahtiyar bilir!...”

(“Eski Düğün”, *Şen Kitap*, s.38)

Zamanla değişen değer yargıları ile birlikte evlilik kurumuna yüklenen kutsallık anlayışı da değişir. İki genç tarafından hızla alınan evlilik kararı aynı hızla bitebilmektedir.

“Hanım bir nezaret kutbesidir,
Erkek darülfünun talebesidir,
İzdivaç emri var ikisinde,
Hemen evlenirler bu küçük sende.
...

Aradan geçmeden daha iki ay
Haykırır kundaklı bir çocuk sesi,
Bu vakıa güldürür artık herkesi!
Fakat en nihayeti bir sene geçer,

Her biri kendine başka dost seçer!...”

(“Yeni Düğün”, *Şen Kitap*, s.40)

Cumhuriyetin ilanından sonra halkın yaşam şekli, kılık kıyafeti, kullandığı alfabe gibi birçok alanda değişimler olmuştur. Fes, çarşaf, Arap alfabesi geride kalmış ağa geride kalması şairi mutlu eder. Cumhuriyet öncesi dönemi eleştiren şair, cumhuriyetin getirdiği yeniliklerini savunur.

“Bugün yüzlerde peçe yok,
Gözlere inen gece yok!
Biriz... Yoktur paşa, ağa!
Yazıyoruz soldan sağa!
Pencereden kalktı kafes,
Evler artık değil kümes!
Yolumuz, güneşli, dümdüz,
Dün geceydi, bugün gündüz!”

(“Dün, Bugün”, *Kuş Cıvıltıları*, s.10-11)

3.1.2.4. Çocuk şiirleri

Şair, Kuş Cıvıltıları isimli şiir kitabını çocuklar için yazmıştır. Dili oldukça sade açık ve anlaşılırdır. Mevsimler başlığı altında “İlkbahar”, “Yaz”, “Sonbahar”, “Kış” isimli dört şiiri bulunur. Oyuncaklar başlığı altında ise Bebeğim, Topum, Atım isimli üç şiiri bulunur.

Mevsimleri çocukların zihninde canlandıracak şekilde tasvirler yaparak anlatan şair, ilkbaharda tabiatta meydana gelen değişiklikleri anlatır. İlkbaharda doğa canlanır her yer yeşillenir.

“İlkbaharda canlanır yer,
Kırlar hep yeşiller giyer!

Döner geline her ağaç,
Süslü bir elektir yamaç!

Dere akar çağıl çağıl,
Kuzularla dolar ağıl!”

(“İlkbahar”, *Kuş Cıvıltıları*, s.2)

Yusuf Ziya, mevsimleri anlatırken çocukların zihninde kalıcı olmasını amaçlar. Bu yüzden şiirlerde betimleme gücü yüksektir. Yaz mevsimi ile sıcaklar artar, papatyalar açar, çocuklar salıncaklarını kurarak oynar. Kimisi koşar, bağırır, kimisi türkü çağırır.

“Artar günden güne sıcak,

Yanar bütün köşe bucak.

Gökte alev alev güneş,
Bir mangal dolusu ateş!

Papatyalar kucak, kucak,
Çocuklar kurar salıncak.

(“Yaz”, *Kuş Cıvıltıları*, s.19-20)

Şair, diğer şiirlerinde olduğu gibi çocuk şiirlerinde de kişileştirme yapar. Sonbahar mevsimi ile doğada bulunan varlıklar hüznlenir. Bulutlar ağlarken, tabiat yastadır.

“Bir bulut ağlayıp geçer,
Toprak, bu yaşları içer.

Mevsim ümitsiz, hastadır,
Bütün tabiat yastadır.

Son çiçekler gözü nemli,
Bakar elemli elemli..”

(“Sonbahar”, *Kuş Cıvıltıları*, s.21)

Kış mevsiminin gelişi ile sıcaklardan eser kalmaz. Kış mevsiminde hayat zorlaşır. Tipi bastırır her yer karlar kaplanır. Evlerde bacalar tüterken ilkbahara özlem duyulur.

“Bahçeler bir kar kuyusu,
Ağaçlar bir gümüş şamdan.
Dere akamaz, buz tutar su,
Sesler kesilir akşamdan!

...

Bacalar tüter evlerde,
Gönül ilkbaharı özler..
Rüya görür alevlerde
Sobalara dolan gözler...”

(“Kış”, *Kuş Cıvıltıları*, s.24)

Ortaç, hayvan sevgisini ön plana çıkarır. Çocukların ilgi duyduğu kuzu, kedi gibi hayvanları tasvir ederek anlatır.

Bir kuzu aldım bu yaz,
Tüyleri gayet beyaz,
Gözleri kara kara,

Maskara mı maskara...

(“Kuzu”, *Kuş Cıvıltıları*, s.25)

Oyuncağı bir yumaktır,

Zevki sık sık uyumaktır.

O da benim gibi çocuk,

Adı pek güzeldir: Boncuk!

(“Kedim”, *Kuş Cıvıltıları*, s.28)

“Bebeğim”, “Topum”, “Atım” şiirlerinde çocukların küçükken oynadıkları ve keyif aldıkları oyuncaklardan bahsedilir.

“Bebeğim pek küçücük,

Verir bana öpücük.

Gül gibi güzel yüzü

Yatsa kapanır gözü

Gece uyur koynumda,

Kolu durur boynumda..”

(“Bebeğim”, *Kuş Cıvıltıları*, s.31)

“Bir topum var: Lastikten,

Lastik değil, çelikten.

Ne yırtılır, ne zıplar, atlar.

Atar, oynarım hop hop,

Ne güzeldir lastik top!..”

(“Topum”, *Kuş Cıvıltıları*, s.32)

Bir atım var tahtadan,

Onun tadını tadan

Bırakmaz bir daha,

Görenler canlı sanır,

Hem yürür, hem sallanır!

(“Atım”, *Kuş Cıvıltıları*, s.33)

3.2. ŞEKİL

3.2.1. Nazım Birimi

Şiirin en küçük birimine dize denir. Şiirlerin her bir bölümünde yer alan mısra sayısı, nazım birimini belirler. İki dize şeklinde yazılan şiirin nazım birimi beyit; dört dizeden meydana gelen nazım birimine ise dörtlük denir. Bu bölümlerin her biri ise bent adını alır. Bentler tek bir dizeden oluşabildiği gibi üçten fazla dizen de meydana gelebilir. Bent sayısı şiirlere göre farklılık gösterebilir.

Edebiyatımızda kullanılan nazım birimleri dönemlere göre değişiklik gösterir. Divan edebiyatında beyit nazım birimi yaygınken, halk edebiyatında dördlük tercih edilmiştir. Cumhuriyet döneminde ise şairlerin kullandığı standart bir kalıp yoktur. Ancak tek dizelik nazım birimleri dikkat çeker. Şiirin muhtevası ile nazım birimi birbirini tamamlar niteliktedir. Biri diğerinden bağımsız değildir. Yusuf Ziya Ortaç'ın şiirlerine bakıldığında hem konu hem de şekil özellikleri yönüyle geleneğe bağlı olduğu görülür. Şiirlerini, beyit, dördlük ve bentlerden oluşturan şair, ilk şiirleri dışında kitaplaştırdığı tüm şiirlerini hece ölçüsü ile yazmıştır. Kitaplarının tamamı 135 şiirden meydana gelir. Bunlardan 40 tanesi dördlük, 7 tanesi beyit, geriye kalanlar ise tek ve birkaç bentten oluşan şiirlerden meydana gelir. Bu dağılımı gösteren tablo aşağıda gösterilmiştir.⁶⁴

Tablo 3.1.Nazım Birimi

KİTAPLAR	DİZE SAYISI				TOPLAM
	2	3	4	DİĞER	
<i>Akından Akına</i>	-	1	8	13	22
<i>Cenk Ufukları</i>	-	-	4	7	11
<i>Aşıklar Yolu</i>	-	-	5	14	19
<i>Şairin Duası</i>	-	-	3	5	8
<i>Şen Kitap</i>	-	-	-	18	18
<i>Yanardağ</i>	-	7	9	12	28
<i>Bir Servi Gölgesi</i>	1	1	4	-	6
<i>Kuş Cıvıltıları</i>	6	-	2	5	13
<i>Bir Rüzgar Esti</i>	-	3	6	1	10
TOPLAM	7	12	41	75	135

Tablo 3. 2: Bentlerden Meydana Gelen Şiirlerin Dağılımı

KİTAPLAR	Birkaç Bentten	Tek Bentten Oluşanlar	Toplam
<i>Akından Akına</i>	16	6	22
<i>Cenk Ufukları</i>	10	1	11
<i>Aşıklar Yolu</i>	19	-	19
<i>Şairin Duası</i>	5	3	8
<i>Şen Kitap</i>	6	12	18
<i>Yanardağ</i>	26	2	28

⁶⁴*Yanardağ, Bir Servi Gölgesi, Bir Rüzgar Esti* isimli şiir kitaplarının büyük bölümü, önceki şiir kitaplarından derleme oluşu için ortak olan şiirler tekrar değerlendirilmemiştir.

<i>Bir Servi Gölgesi</i>	6	-	6
<i>Kuş Cıvıtları</i>	5	8	13
<i>Bir Rüzgar Esti</i>	10	-	10
TOPLAM	103	32	135

3.2.2. Nazım Biçimleri

3.2.2.1. Geleneksel yerli nazım şekilleri⁶⁵

3.2.2.1.1. Halk şiirinden alınan nazım şekilleri

Ölüm, yaşayan tüm canlılar için kaçışı olmayan mutlak sondur. Bu son bazı insanlar için korku ve ıstırap demekken bazı insanlar için ise heyecan ve sonsuz mutluluktur.

Koşmalar 11’li hece ölçüsü ile yazılır. Kafiye örgüsü, abab/xbxb/aaab/cccb/dddb şeklindedir. Şairin “Koşma” isimli iki şiiri de bu türe örnek olarak 6+5=11 hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Bir daha o fırsat geçer mi ele?
Dün gördüm, bugün de göresim geldi!
Gülüşü o kadar hoştu ki hala,
Lebinden goncalar düresim geldi.”

(“Koşma 1”, Yanardağ,s.44)

Şair, koşma dışında bir şiirinde türküye yer verir. “Zafer Perisi” isimli şiir, 13’lü hece ölçüsü ile türkü nazım şekli ile yazılmıştır. Her üçlükten sonra ikilik kısım yer alır. Türkülerde aynı olan ve tekrar edilen nakarat kısım, bu şiirde aynı değildir ve tekrar edilmez.

“Ufuklardan bir ses geldi sabaha karşı
Bir şiddetli fırtına ki titretti arşı,
Ürpermeler kucakladı hep dağı, taşı,

Baktım, gümüş tolgasında mehtap parladı.

Sol elinde tunç kalkanı, bir genç kahraman!”

(“Zafer Perisi”, Cenk Ufukları, s.13)

⁶⁵ Nurullah Çetin. (2010). *Şiir Çözümleme Yöntemi*. Öncü Kitap Yayınları, Ankara, s. 137.

3.2.2.2. Yabancı edebiyatlardan alınan nazım şekilleri

3.2.2.2.1. Düzenli nazım biçimleri

Türk edebiyatına düzenli nazım biçimleri ilk olarak Serveti-i Fünûn şairleri tarafından kazandırılmıştır. Bundan önceki dönemlerde düzenli nazım şekillerine rastlamayız. Batı edebiyatından alınan sone, terzarima, vilanel, terner, rondel, ottovarima, triyole bu biçimlere örnek olarak gösterilebilir. Bu biçimler dışında, Cumhuriyet edebiyatı dönemi ve sonrasında çapraz uyak, sarma uyak ve düz uyak daha sık kullanılmıştır. Yusuf Ziya şiirlerinde daha çok çapraz uyak ve düz uyağı kullanır. Sarmal uyağı *Rüya, Bir Servi Gölgesi* isimli şiirinde kullandığını görürüz.

3.2.2.2.1.1. Düz uyak

Diğer ismi yeni mesnevi olan bu nazım şekli Fransız edebiyatından alınmıştır. Her beyit kendi arasında kafiyelenir. Divan edebiyatı nazım şekli olan mesneviye benzer. Fakat mesneviden farkı her beyitin kendi arasında bir anlam bütünlüğü oluşturmamasından kaynaklanır. Şiirde konu bütünlüğü vardır. Bu yüzden beyitler anlam bakımından birbirinden bağımsız değildir. Düz kafiye hacim olarak daha kısayken mesnevi daha geniştir. aa/bb/cc/dd şeklinde bazen de aaab şeklinde kafiyelenir.

“Ankara” şiiri düz kafiyeyle örnek şekilde yazılmıştır. 7 ikilikten oluşur. Her beyit kendi arasında kafiyelidir.

“Ankara: Türkiye’nin göbeğinde bir şehir,
Havası, zehirlenen yüreklere panzehir!

“Bir dağ ki, eteğini ufka yaymış çepçevre,
Başındaki kalesi dimdik bakıyor devre!”

(“Ankara”, Kuş Cıvıltıları, s.12)

Bu ölü sağılnda tanınmamış biridir,
O kadar genç öldü ki, sanırsınız diridir!

O kadar genç öldü ki.. Ölmedi ki o kadar,
Neredeyse bu uykudan uyanacak hali var!”

(“Genç Ölü”, Bir Servi Gölgesi, s.14)

Bunlar dışında şair, 4 şiirini daha ikilikler şeklinde yazmıştır.

3.2.2.2.1.2. Çapraz uyak

Dört dizeli betlerden meydana gelen nazım biçiminde birinci ve üçüncü dizeler ile ikinci ile dördüncü dizeler birbiri ile kafiyelidir. Kafiye düzeni, abab/cdcd/efef şeklindedir.

Yusuf Ziya'nın *Akından Akına* isimli şiir kitabında, "İsyan" isimli şiiri çapraz uyağa örnek olarak gösterilebilir.

"Rebabımın tellerinde hasta buseler
Bir hicranlı tebessümle kanat açardı;
En neşeli nağme sende yaşardı keder;
Her şiirimde gözyaşımından inciler vardı!"

(*"Akından Akına"*, İsyen, s.15)

Akından Akına şiir kitabında Karpatlarda (Türk Ordusu'na) Karpatlarda (Türk Ordusu Geçerken) İki Asker, Kafkaslara Doğru, Tuna Boyunda, Yabancı İllere Doğru, Beklenen Bayram isimli yedi şiiri daha çapraz uyakla yazılmıştır.

Cenk Ufukları şiir kitabında "Gece Nöbetinde", "Kafkasta Kalanlara", "Gemiciler" isimli üç şiiri de çapraz uyakla yazılmıştır.

Aşıklar Yolu şiir kitabında "Gelmez Mi?", "Gözlerin", "Beyaz Bulut" yine çapraz uyağa örnek şiirler olarak gösterilebilir.

Şairin Duası şiir kitabında "Ölü Evinde Düğün", "Karabayrak", "Son Söz", isimli üç şiir,

Yanardağ şiir kitabında "Sevgililer", "Gurbet Yolcuları" isimli iki şiir,

Bir Servi Gölgesi şiir kitabında "Anahtar" ve "Bahara Girerken" isimli iki şiir çapraz uyağa örnektir.

3.2.2.2.1.3. Sarma uyak

Dört dizeli bentlerden oluşur. Dörtlük sayısında belli bir sınır yoktur. Dörtlüğün birinci ve dördüncü dizeleri ile ikinci ve üçüncü dizeyi kendi arasında kafiyelidir. Kafiye düzeni şu şekildedir: abba/ cddc/ effe ...

Yusuf Ziya'nın iki şiirinde sarma uyak örneğini görebilmekteyiz.

Ruhumu bu çarmıha kendi elimle gerdim:
Bir nebi ıstırapı kaynıyor her yerimde.
Ölüm, siyah bir tütsü yakıyor gözlerimde;
Aldığım her nefesi son nefes gibi verdim."

(*"Bir Servi Gölgesi"*, *Bir Servi Gölgesi*, s.5)

"Gök dibinde havuzun.

Sularda ellerimiz,
Bütün emellerimiz,
Anlaştı uzun uzun..”

(“Rüya”, *Bir Servi Gölgesi*, s.15)

3.2.2.2.2. Serbest düzenli nazım biçimleri

Serbest nazım biçimleri, Tanzimat edebiyatıyla şiirimize girmeye başlamıştır. Adından da anlaşılacağı gibi şairin, şiiri hiçbir ölçü ve kurala bağlı kalmaksızın yazabildiği gibi tercihen vezinli ve kafiyeli olarak da yazabilmektedir. Bentlerde ve dize sayılarında herhangi bir sınır yoktur. Az ya da çok yazılabilirler.

3.2.2.2.2.1. Eşit düzenli serbest biçimler

Her bendin mısra sayısı eşit olan şiirlere denir. Üçer, dörder, beşer, altışar dizelik bentlerden oluşur. Şiir boyunca aynı vezin ve kafiye örgüsü kullanılır.

3.2.2.2.2.1.1. Üçlüler

Üç dizeden oluşan bentlere denir. Şair on iki şiirde üçlülere yer vermiştir. Bunlar: *Bir Servi Gölgesi*’nde bir tane (“Bir Yaz Günü”), *Yanardağ*’da yedi tane (“Gönül Yolcusu”, “Sanatkar”, “Evim1”, “Evim2”, “Evim3”, “Vakitsiz Gurup”, “Kimsesiz”) *Akından Akına*’da bir tane (“Karpatlarda”), *Bir Rüzgar Esti*’de üç tane (“Havuz”, “Yolculuk”, “Eski Ev”) şeklindedir.

Üçlülerde en çok kullanılan uyak düzeni şu şekildedir:

Aaa-bbb-ccc-ddd...

Axa-bxb-cxc-dxd...

Bba-cca-dda-eea...

Abb-acc-dee-dff...

Aab-ccb-dde-ffe...

Aba-cbc-ded-fef...

Şairin *Bir Servi Gölgesi*’nde yer verdiği üçlülerden meydana gelen şiiri “Bir Yaz Günü”dür. Bu şiir altı bentten oluşur. Yedili hece ölçüsü ile yazılmıştır.

“Yer sıcak, havasıcak,
Kırlara kucak, kucak
Papatyalar yayılmış!

Bülbüllerin sesinden,

Güneşin busesinden
Menekşeler bayılmış!”

(“Bir Yaz Günü”, *Bir Servi Gölgesi*, s.28)

3.2.2.2.2. Karışık düzenli serbest biçimler

Bentlerin dize sayıları farklı olabildiği gibi, dizelerin hece sayıları da farklılık gösterebilir. Yani ya bentlerdeki dize sayıları farklıdır ya da herhangi bir ölçüye bağlı kalınmamıştır. Karışık düzenli serbest biçimler, dizelerin hece sayısı değişik olanlar ve bentlerin dize sayısı değişik olanlar olmak üzere ikiye ayrılır.

Yusuf Ziya’nın her iki biçime de uyan şiirleri vardır. Ancak bunlar dışında hem hece vezni hem de dize sayısı farklı olan şiirlere de rastlarız.

3.2.2.2.2.1. Dizelerinin hece sayısı değişik olanlar

Bentlerin dize sayıları eşit olmasına karşın hece sayısı değişiktir. Yusuf Ziya’nın on beş şiiri bu şekilde oluşturulmuştur. Şairin “Beyaz Bulut” şiiri on sekiz bentten oluşur ve bentlerin hece sayısı farklılık gösterir.

“Yükseldi kıpkızıl çehrelî bir Ay,
Ufukta binlerce süngü parladı;
Çıktı hurmalıktan coşkun bir alay,
Tarihe şan oldu hepsinin adı.

.....

Bize iman aşkı oldu yıllarca rehber,
Yurdumuzdan ayrı düştük, yok hiç haber,
Ey Tanrı’nın sevgilisi, o ulu peygamber
Ay yıldızlı bayrağımız zeval bulmasın”

(“Beyaz Bulut”, *Aşıklar Yolu*, s.59)

“Bir Kuş” isimli şiir sekiz bentten oluşur. Bentlerin hece sayısı farklıdır.

“Ay gökte kızıl bir kalkan;
Yıldızlar, bire damla kan;
Bozkır, yas dolu bir göğüs;
Otağda yapayalnız Hakan...

...

Önce çevre çevre göğü gezindi,
Sonra, bir sararmış kamaşa indi.
Uyandı uykudan bütün çadırlar,
Yapraklar ürperdi, dallar gerindi...”

(“Bir Kuş”, *Bir Rüzgar Esti*, s.47-48)

Dizelerin hece sayısı değişik olan şiirlerin dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.3.Dizelerin Hece Sayısı Değişik Olan Şiirler

Kitabın Adı	Şiirin Adı
<i>Akından Akına</i>	Karpatlarda İsyan Beklenen Bayram
<i>Cenk Ufukları</i>	Asker Şarkısı(1) Gece Nöbetinde Asker Şarkısı(2)
<i>Aşıklar Yolu</i>	Seyyah Beyaz Bulut
<i>Bir Rüzgar Esti</i>	Bir Kuş Öyle Bir Günde Arzuhalci Yaz Eski Ev Mehmetçik Geleceklerse

3.2.2.2.2.2. Bentlerin dize sayısı değişik olanlar

Dizeleri aynı ölçüde olmasına rağmen bentlerdeki dize sayısı farklılık gösterir. Yusuf Ziya'nın toplam kırk dört şiiri bentlerinin dize sayısı değişik olan şiire örnektir.

“Bu gece ay ölü bir yüz gibi sapsarı;
Yuva yapmış baykuşlar şu eski hisarı,
Her kovuktan fışkırıyor bir ıslık sesi;
Kulelerin suya vurmuş korkunç gölgesi
Titriyorum, benzim uçuk, gözlerim yaşlı?

Şimdi rüzgar iniliyor karşı ormanda:
Yolcu!... Ağla, efsanevi aşkını anda!
Sevgilinden bir haber yok kime sorsan;
Feryadını bestalesin taşlarda asan!”

(“Seyyah”, *Aşıklar Yolu*, s.38)

“Seyyah” isimli şiirde 13’lü hece ölçüsü kullanılmıştır. Şiir toplam beş bentten oluşur.

“Diyorlar: ‘Burada Türk’ün nesi var?
Yıkılmış çağların viranesi var!..’

Ne minarelerden, ne kubbelerden,
 Ne şehitler yatan şu türbelerden
 Yükselen ilahi manaları siz
 Göremez, duyamaz, sevebilirsiniz!
 Yalnız seyredin şu selvilikleri,
 Bir canlı mateme sarmış her yeri.
 Her kabrin üstüne bir öksüz çocuk
 Kapanmış ağlıyor, bet beniz uçuk...
 Yanında ninesi hıçkırıyor, bak,
 Rüzgarla dağılan saçları ak pak!..”

(“Türk’ün İstanbul’u”, *Bir Rüzgar Esti*, s.59)

Şiir toplamda 3 bentten oluşur. 11’li hece ölçüsü kullanılmış, aa/bb/cc şeklinde kafiye örgüsü ile yazılmıştır.

“Kaç kişinin kanına girmişti Çengi Afet,
 Mutlaka bir ölümle biterdi her ziyafet!
 Telli pullu bir çevre sarıp ince beline
 Zilleri takar takmaz o kınalı eline
 Gözlerini süzerek ortada kıvırdıkça,
 Geniş kalçalarını iki yana kırdıkça,

Aşıkları çıldırtır, nice canlar yakardı,
 Sıyrılan palaların ucundan kan akardı!..”

(“Baskın”, *Bir Servi Gölgesi*, s.49)

14’lü hece ölçüsü ile yazılan “Baskın” isimli şiir toplamda on beyitten oluşur. Beyitlerin sayısı birbirinden farklı ancak ölçüsü birdir. Bentlerin dize sayısı değişik olan şiirlerin dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3. 4. Bentlerin Dize Sayısı Değişik Olan Şiirler

Kitabın Adı	Şiirin Adı
<i>Akından Akına</i>	Kafkaslara Doğru Bir Gönüllünün Sözleri Zafer Beldesi Kan Bayramı
<i>Cenk Ufukları</i>	Asker Annesi Zafer Perisi
<i>Aşıklar Yolu</i>	Aşk Yaratılırken Piç Yıllardan Beri Eski Sevgiliye

	Ozan Aşk Buhranları Seyyah
<i>Şairin Duası</i>	Çınar
<i>Şen Kitap</i>	Harp Zengini Harp Fakiri Dünkü Hanımlar Bugünkü Mebuslar Haliç İskelesi Kadıköy İskelesi Paşalar Uğurlar Ola Cemal Paşa İsmail Hakkı Paşa Sesli Paşa Sessiz Paşa Mecmualara Dair Nedim Gazeteciler Arasında
<i>Yanardağ</i>	Yanardağ Kalbim Hayal Kurumuş Menba Giden Gelmez Aşk Hatıralar Musiki
<i>Bir Servi Gölgesi</i>	Radyo Çiftlikte Düğün Baskın
<i>Bir Rüzgar Esti</i>	Bir Rüzgar Esti Nöbetçi ve Yıldız Asker Mektubu Türk'ün İstanbul'u Marş

Tablo 3.5. Şiirlerdeki Mısra Sayıları

<i>AKINDAN AKINA</i>		
Şiirin Adı	Sayfası	Bentlerdeki Mısra Sayısı
“Akından Akına”	s. 3	10
“Kafkaslara Doğru”	s.4	16/4
“Karpatlarda”	s.6	4/4/4/4/4
“Nöbetçi ve Yıldız”	s.8	4/6/4/10/10/4/8/6/4
“İki Hançer”	s.12	12
“Karpatlarda”	s.13	3/3/3/3/3/3/3
“İsyân”	s.15	4/4/4/4
“Türk Ordusu”+	s.17	4/4/4/4/4/4/6
“Karadenizde”	s.20	24/4
“İki Asker”	s.22	4/4/4/4/4

“Bir Gönüllünün Sözleri”	s.24	4/4/3/3/4/8
“Zafer Beldesi”	s.26	4/4/4/2
“Şair ve Rüzgar”	s.28	58/6
“Kan Bayramı”	s.32	6/6/4
“Yarınki Asker”	s.34	4/8/4/8/4/4
“Kafkaslara Doğru”	s.37	4/4/4/4/4
“Benim Yarım”	s.39	14
“Tuna Boyunda”	s.41	4/4/4/4/4
“Yabancı İllere Doğru”	s.43	4/4/4/4/4/4
“Beklenen Bayram”	s.45	4/4/4/4
“Hilal-i Ahmer”	s.47	10/18/6/10/2
“Fakat Düşün Yarım”	s.50	31

CENK UFUKLARI		
Şiirin Adı	Sayfası	Bentlerdeki Mısra Sayısı
“Şehidin Kalbi”	s.3	26/4
“Asker Şarkısı”	s.5	4/4/4
“Şairler”	s.6	14
“Gece Nöbetinde”	s.7	4/4/4
“Bir İhtiyat Zabitinin	s.8	14/19
“Asker Annesi”	s.10	4/4/28
“Asker Şarkısı”	s.12	4/4/4
“Zafer Perisi”	s.13	3/2/3/2/3/2/3/2/3/2
“Kafkasta Kalanlara”	s.15	4/4/4/4/4
“Gemiciler”	s.17	4/4/4
“Sultan Osman’ın	s.18	4/4/9/4/23/8/4/4/4/4/16

AŞIKLAR YOLU		
Şiirin Adı	Sayfası	Bentlerdeki Mısra Sayısı
“Aşk Yaratılırken”	s.5	9/19/4/16/10/16/12/5/2/16/14/16/4
“Kalbimin Masalı”	s.14	10/12/12/4/4/4/9/2/15
“Senden Sonra”	s.19	4/4/4/4
“Piç”	s.20	4/4/2/8/2/6/8/6
“Kadın Aşkı”	s.24	4/4/3/3
“Yıllardan Beri”	s.26	4/4/3/3
“Eski Sevgiliye”	s.28	4/4/3/3
“Kimsesiz”	s.30	3/3/3/3
“Davet”	s.32	4/4/4/4/5/5/6
“Şarkılar 1”	s.35	4/4/4/4

“Seyyah”	s.37	10/6/4/6/6
“Ozan	s.40	10/6/10/10/6/4/6/8/6
“Vakitsiz Grup”	s.45	3/3/3/3/3/3/3
“Ölmeyen Sevgi”	s.48	44/12
“Aşk Hicranları”	s.52	4/3/3/4/2
“Gelmez mi?”	s.54	4/4/4
“Gözlerin”	s.56	4/4/4
“Ölüme Doğru”	s.58	4/4/4
“Beyaz Bulut	s.60	4/4/4/4/4/4/4/4/4/4/4/4/4/4/4/4/4

ŞAİRİN DUASI		
Şiirin Adı	Sayfası	Bentlerdeki Mısra Sayısı
“Şairin Duası”	s.3	20/6/10/4
“Ölü Evinde Düğün”	s.6	4/4/4/4/4
“Çınar”	s.8	8/14/
“Karabayrak”	s.10	4/4/4
“İstanbul”	s.11	12
“Bir Rüzgar Esti”	s.12	12
“Garba Doğru”	s.13	20
“Son Söz”	s.15	4/4/4/4

ŞEN KİTAP		
Şiirin Adı	Sayfası	Bentlerdeki Mısra Sayısı
“Harp Zengini”	s.3	10/8
“Harp Fakiri”	s.5	10/10
“Dünkü Hanımlar”	s.9	10/8
“Bugünkü Mebuslar”	s.11	8/8
“Haliç İskelesi”	s.17	10/6
“Kadıköy İskelesi”	s.19	8/8
“Paşalar Uğurlar Ola”	s.21	10/12
“Cemal Paşa”	s.23	10/14
“İsmail Hakkı Paşa”	s.25	16/10
“Sesli Paşa”	s.27	6/8
“Sessiz Paşa”	s.29	6/8
“Mecmualara Dair”	s.31	8/6
“Nedim”	s.33	8/6
“Gazeteciler Arasında	s.35	8/20
“Eski Düğün”	s.37	12/8
“Yeni Düğün”	s.39	12/8
“Darülbedayi”	s.41	6/6

“Moskoflara Dair”	s.43	6/8
-------------------	------	-----

YANARDAĞ		
Şiirin Adı	Sayfası	Bentlerdeki Mısra Sayısı
“Yanardağ”	s.5	8/18/6/14/
“Kalbim”	s.8	6/30/12/4
“Hayal”	s.14	5/2/5/2/5/2/5/2
“Kurumuş Menba”	s.16	12/10
“Bir Yaz Günü”	s.18	3/3/3/3/3
“Maniler”	s.22	4/4/4/4/4
“Giden Gelmez”	s.24	4/4/3/3
“Aşk”	s.25	8/10
“Hatıralar”	s.27	12/6
“Gönül Yolcusu”	s.29	3/3/3/3
“Sanatkar”	s.32	3/3/3/3/3/3
“İtiraf”	s.35	4/4/4/4
“Musiki”	s.37	6/8
“Açık Söz”	s.42	20
“Koşma”	s.44	4/4/4
“Son Arzu”	s.48	4/4/4/2
“Teselli”	s.50	16
“Sevgililer	s.52	4/4/4/4
“Türk Güzeli”	s.54	4/4/4
“Evim 1”	s.56	3/3/3/3
“Evim 2”	s.58	3/3/3/3
“Evim 3”	s.60	3/3/3/3
“Gazimize”	s.65	4/4/4/4/4
“Sarı Zeybek”	s.73	4/4/4
“Türkün İstanbul’u”	s.81	10/8
“İstanbul’dan	s.83	6/10
“Gurbet Yolcuları	s.87	4/4/4/4/4

KUŞ CIVİLTİLERİ		
Şiirin Adı	Sayfası	Bentlerdeki Mısra Sayısı
“Atatürk”	s.7	2/2/2/2/2/2/2/2
“Dün, bugün”	s.9	8/12/8/8
“Ankara”	s.12	2/2/2/2/2/2
“İlkbahar”	s.17	2/2/2/2/2/2
“Yaz”	s.19	2/2/2/2/2/2/2/2

“Sonbahar”	s.21	2/2/2/2/2/2/2/2
“Kış”	s.23	4/4/4/4
“Kuzu”	s.24	4/4/2/2/2
“Gecenin Hamamı”	s.27	4/4
“Kedim”	s.28	2/2/2/2
“Bebeğim”	s.31	4/2
“Topum”	s.32	4/2
“Atım”	s.33	4/2
“İki hançer”	s.37	10
“Nöbetçi ve Yıldız”	s.38	4/30/20/4
“Gazimize”	s.42	4/4/4/4/4
“Şehidin Kalbi”	s.44	12/10/4
“Sarı Zeybek”	s.46	4/4/4
“Benim Yarım”	s.48	12/2
“Ölü Evinde Düğün”	s.50	4/4/4/4/4
“Gurbet Yolcuları”	s.51	4/4/4/4/4

BİR SERVİ GÖLGESİ

Şiirin Adı	Sayfası	Bentlerdeki Mısra Sayısı
“Bir Servi Gölgesi”	s.5	4/4/4
“Sokaklarda Sabah”	s.7	4/4/4
“Ayna Karşısında”	s.9	4/4/4
“Radyo”	s.11	12/2
“Genç Ölü”	s.13	2/2/2/2/2/2/2
“Rüya”	s.15	4/4/4/4
“Bahara Girerken”	s.35	4/4/4/4

BİR RÜZGAR ESTİ

Şiirin Adı	Sayfası	Bentlerdeki Mısra Sayısı
“Bir Rüzgar Esti”	s.5	4/1/4/1
“Havuz”	s.8	3/3/3/3
“Rüyalar”	s.9	4/4/4/4/4/4/4
“Yolculuk”	s.13	3/3/3/3/3/3
“Anahtar”	s.27	4/4/4/4/4
“Toprak”	s.30	4/4/4/4/4/4/4/4/4
“Bir Gün”	s.36	4/4/4/4
“O Gün”	s.37	4/4/4/4
“Bir Gün*”	s.38	4/4/4
“Bir Kuş”	s.47	4/4/4/4/4/4/4/4

3.2.3. Ahenk

Ahenk, şiirde kelime ya da kelime gruplarının kulağa hoş gelmesine denir. Şiiri düz yazıdan ayırmamızı sağlayan bu unsur aynı zamanda şiire estetik katar. Kafiye, redif, aliterasyon gibi ses ve kelime tekrarı ahengi sağlayan unsurlardandır.

Şairler, her dönem şiirde oluşturdukları musikiye önem verirler. Çünkü okuyucuya duygu musiki aracılığıyla geçer. Hece ve aruz musikinin temel unsurları arasında gösterilir. Yusuf Ziya da şiirlerinde ahenk unsurlarına önem verir. Vezin ve kafiye düzenli olarak kullanma çabası içerisinde. Kelimelerin ve seslerin birbirleriyle olan uyumuna dikkat eden şair, şiirde akıcılığı elde eder.

3.2.3.1. Ritim

Ritim, şiirde ahengi sağlayan önemli unsurlardan biridir. Şiirdeki ölçü ve tonlamalar ile ritim oluşturulur. Oluşturulan bu ritim şiiri düz yazıdan ayırarak etkileyici bir bütün haline getirir.

3.2.3.1.1. Vezin

Şiirde dizelerin uzunluk-kısalık bakımından eşit olmasına vezin (ölçü) adı verilir. Türk şiirinde hece, aruz ve serbest vezin kullanılmıştır. Serbest vezin Tanzimat Edebiyatıyla birlikte edebiyatımızda kullanılmaya başlanmıştır.

Yusuf Ziya, ilk şiirini aruz ölçüsü ile yazmış daha sonra Ziya Gökalp'ın da etkisiyle millî ölçümüz olan hece vezni kullanmaya başlamıştır. Şiir yazarken konuşma dilini tercih etmiş, millî vezin, millî dil önceliği olmuştur. Öyle ki Beş Hececiler adında bir akımın da beş temsilcisinden biridir. Şiirlerini genellikle 11'li, 13'lü ve de 14'lü hece vezniyle yazmıştır.

14'lü hece ölçüsünü kullandığı şiirlerden bir örnek:

“Senelerce aldattım kendimi bile bile,
Her gün dedim kalbime: biraz daha oyalan!
Böyle hırpalanırken bin türlü azap ile,
Benim için sevmekte sevilmede yalan!..” (7+7=14)
(“Sevgililer”, *Yanardağ*, s.52)

13'lü hece ölçüsü kullandığı şiirlerden bir örnek:

“İşittim ki benim için ağlıyormuşsun,
Hala adım düşmüyormuş dudaklarından!
Geçenlerde bir yolcudan beni sormuşsun,

Metruk, ıssız bir manastır gibiymiş odan.” (4+4+5=13)
 (“Giden Gelmez”, *Yanardağ*, s.24)

3.2.3.1.2. Kafiye

Dize sonlarında aynı görevde olmayan ses benzerliklerine kafiye adı verilir. Kafiye örgüsü bakımından düz, çapraz, sarma kafiye olarak çeşitlere ayrılır. Dize sonlarındaki ses benzerlikleri bakımından ise yarım kafiye, tam kafiye, zengin kafiye, cinaslı kafiye olarak çeşitlere ayrılır.

Yusuf Ziya şiirlerinde genellikle tam ve zengin kafiye kullanmıştır.

“Curaların sesine ses verdikçe yamaçlar -aç

Dallı yemenilerden uçuyor sırma saçlar” -aç

(“Zeybekler”, *Cenk Ufukları*, s.12)

Kafiyeyi bulabilmek için mısra sonundaki kelimenin köküne bakılmalıdır. Yamaç ve saç kelime kökleridir. Buradaki ses benzerlikleri “aç” sesinin tekrarlanmasıyla oluşturulmuş tam kafiyedir. Kafiye örgüsü aa/bb/cc şeklinde oluşturularak düz kafiye şeklinde yazılmıştır.

“Özlüyorum cedlerimin döğüştüğü cenkleri: -enk

Başımda çelik tulga, eğri kılınc elimde, -el

Geniş omuzlarımda zırhların hevenkleri, -enk

Ve tirkeşim belimde!” -el

(“Öyle Bir Günde”, *Bir Rüzgar Esti*, s.63)

Yukarıdaki dördlükte hem yarım hem de tam kafiyelelere yer verilmiştir. Üç ses benzerliğiyle “enk” zengin kafiye, iki ses benzerliğiyle “el” tam kafiye oluşturulmuştur. Bu dördlük abab şeklinde oluşturularak çapraz kafiye meydana getirilmiştir. Yusuf Ziya’nın dize sonlarında oluşturduğu bu ses benzerlikleri şiire ahenk katmış ve şiirin söyleyiş biçimini etkilemiştir.

3.2.3.1.3. Redif

Mısra sonunda kafiyeden sonra gelen hem şekil hem de anlam bakımından birbirine benzeyen seslere redif denir. Redifler bazen ek halinde bazen de kelime halinde bulunabilirler. Şiirde kafiye bulunduktan sonra redif aranmalıdır.

“Peçelerin erir ince, loş bulutları,

Sözlenince bakışların fettan şimşeği!

Duyulur bir kahramanın oynak rügarı,

Kabul eder gönülleri her genç erkeği!"

("Kadın Aşkı", *Aşıklar Yolu*, s.24)

Yukarıdaki "ı-i" ekleri ek halindeki redife örnektir. Şair çoğu zaman konuşur gibi yazar ancak buna rağmen rediflere sık sık yer verir. Çünkü ahenk, onun için önemlidir.

"Çizgi **değil**, çiçek **değil**,
Sinek **değil**, böcek **değil**,
Siyah çengeller, kancalar,
Eğri büğrü karıncalar!"

("Dün Bugün", *Kuş Cıvıltıları*, s.10)

Yusuf Ziya'nın şiirlerinde redifler genellikle ek halinde karşımıza çıkar. Kelime halinde redifler şiirlerinde oldukça azdır. Yukarıdaki şiir hem ek hem de kelime halinde redif kullanılmıştır.

"**Bir rüzgar esti başımda**,
Henüz on sekiz yaşımda...
Mehtabı içtim kadehten,
Yıldızlar yüzdü başımda...
Bir rüzgar esti başımda!"

("Bir Rüzgar Esti", *Bir Rüzgar Esti*, s.5)

Şiirde ek halinde rediflerin yanı sıra dize halinde redif de kullanılmıştır.

3.2.3.2. Armoni

Şiirde armoni, dizeyi oluşturan kelimelerdeki sesli ve sessiz harflerin uzunluk-kısalık, düzlük-yuvarlaklık, kalınlık-incelik bakımından uyum sağlamasına denir. Ünlü ve ünsüz seslerin uyumu esas alınır.

Yusuf Ziya için şiirlerinde müzikal ahenk önemlidir. Bu bağlamda ses benzerlikleri ve ses tekrarları ile şiirlerinde bir ahenk oluşturmaya çalışır.

3.2.3.2.1. Aliterasyon

Bir dizede ya da ondan sonra gelen dizeler içinde uyum elde edebilmek için sessiz harflerin tekrar edilmesine aliterasyon denir. Özellikle dizedeki kelimelerin ilk ünsüzlerin tekrarına dayanır.

Yusuf Ziya'nın şiirlerinde genellikle "b", "d", "r", "l", "k", "m", "y" sessiz harflerini kullanır.

"Kim **bu** seyyah acaba? Geziyor diyar diyar..
Toplanmış etrafına **binlerce** genç ihtiyar,

Elinde bir kırık **ney**, hıçkırıyor, gülüyor,
 Her **kalbe** ürpertici **bir** nağme dökülüyor.
 Sarmış bütün alemleri **bir** mecnun iniltiyle..
 Düşündüm senelerce: kimdir bu yolcu diye?
 Görmüyor, işitmiyor, acaba **bir** deli **mi**?
 Kulakları sağır mı? Gözleri perdeli mi?"

(“Aşk”, *Yanardağ*, s.25)

Şiirde “l, k, m, h” seslerinin tekrar edildiğini görürüz.

“Senelerce aldattım kendimi bile bile,
 Her gün dedim **kalbime**: biraz daha oyalan!
 Böyle **hırpalanırken** bin türlü azap ile,
 Benim için sevmek de sevilme de yalan!..

Göz yumup atıyorum her kucağa **kendimi**,
 Bir engin ruh aradım işte bu güne kadar
 Her **mukaddes** şey gibi sevgi de tükendi **mi**?
 En hülyalı kızların bile kalbi basık, dar!..”

(“Sevgililer”, *Yanardağ*, s.52)

Görüldüğü gibi Yusuf Ziya şiirlerinde sessiz harflerle bir ahenk yakalamıştır.

3.2.3.2.2. Asonans

Bir dizede ya da ondan sonra gelen birkaç dizede ünlü harflerin yinelenmesine asonans denir. Şiirde farklı seslerin kullanılması o şiirin müzikal değerini artırır. Şiirde seslerin düzlük-yuvarlaklık, kalınlık-incelik uyumu ahengin oluşması açısından önemlidir. Şair, şiirlerinde genellikle “i”, “e”, “ü”, “a” seslerini kullanmayı tercih eder.

“Bir **sitemli** bakışla dün yine beni **süzdün**,
Gülüştünden anladım ta **içinden** öksüzdüm.
 Çehrendeki **tebessüm** **nebitkin** , neacı,
 Soluk dudaklarına kahkaha yabancıydı!
İtiraf ediyorum: hala aşkın **içimde**,
 Senin yadına **ait hüznümde**, **sevincimde**!”

(“Tesli”, *Yanardağ*, s. 50)

Şiirde ağırlıklı olarak “i, ü, e” seslerinin tekrar edildiği görülür.

“İki hançer gördüm: Birinin **gümüş**
 Kabzasına yakut **güller** örülmüş,
 Altın kını **elmas**, **zümrüt** içinde.

Öyle inciler ki, ne Hint ne Çinde
Eşine tesadüf edilemez asla...
Öbürü örtülmüş bir kızıl pasla,
Sapı tutmaktan kararmış eski.”

(“İki Hançer”, *Bir Servi Gölgesi*, s.37)

Şairin şiirinde seslerin uyum içinde olduğu gözükür. “e, i, ü, a” seslerinin sıklıkla tekrar edildiği görülür.

Yusuf Ziya’nın şiirlerinde, tüm ünlü seslerin tekrar edildiği şiirlere rastlarız. Ancak bazıları daha sık tekrarlanarak şiirdeki ahengi sağlar.

3.2.3.2.3. Yinelemeler

Aliterasyon ve asonans dışında bir de kelime ve kelime gruplarıyla şiire ahenk katılır. Kelime ya da kelime gruplarının, cümle başında, içinde yahut sonunda tekrar edilmesiyle şiirin akılda kalması kolaylaşır. Yapılan bu tekrarlara yineleme adı verilir. Yinelemeler, genellikle şairler için vazgeçilmez unsurdur. Akıcılığı kolaylaştırır, vermek istenen mesaj daha kolay ve güçlü bir şekilde verilir.

3.2.3.2.3.1. Ön yineleme

Dize başında yer alan bir kelimenin bir sonraki dizede yinelenmesine ön yineleme adı verilir. Yusuf Ziya da şiirlerinde zaman zaman ön yinelemeden faydalanmıştır.

“**Bak**, sular da ne taze, ne şen bir çağlayış var.
Bak ihtiyar çınara: bir genç gibi giyindi.
Bülbül sesinde bile gülen bir ağlayış var.
Yamaca sürülerin beyaz bulutu indi...”

Dinle, kuşlar ormanda nasıl şakıyor, dinle...
Dinle, sihirli bir ses nasıl sarıyor kalbi..
Aşkı henüz hisseden iki mektepli gibi,
Kuşlardan, çiçeklerden konuşalım seninle!...”

(“Bahara Girerken”, *Bir Servi Gölgesi*, s.36)

Şair, “bak” ve “dinle” kelimelerini mısra başında kullanarak tekrar etmiştir.

“Odamda yapayalnızım, küstüm kadına, aşka,
Anladım ki yâr olan yok bana benden başka.
Hicranlı hatıralar kaplıyor her gecemi..
Dün akşam gene açtım küçücük çekmecemi.
O günsüz gecelerin son yadigarıdır bu,

İçinde demet demetbir çok kadın mektubu!

Kimisi şairane, kimisi kırık dökük,

Kimisi gayet mağrur, kimisi boynu bükük,

Kimisi: Evlenelim, beni sevdinse..diyor,

Kimisi: Yaz gelse de yağmurlar dinse..diyor!”

(“Hatıralar”, *Bir Servi Gölgesi*, s.33)

“Gün günden harap olan, kimsesiz, bomboş bir ev,

Duvarları porsumuş, her tarafı loş bir ev..

Yıllardır civarında kuş uçmaz, kervan geçmez,

Yıllardır civarında gözler bir gölge seçmez..

Yıllardır hiç kimseye açılmamış kapusu,

Yıllardır kapusundan ne ekmek girer, ne su...”

(“Kalbim”, *Yanardağ*, s.8)

Şair, yinelemeleri oluştururken şiirin anlam bütünlüğünü bozmamaya dikkat eder. Kelimelerin özenli seçimi şiirde hoş bir ahenk yaratır. Kelimelerin tekrar edilmesiyle şair, vermek istediği mesaja dikkat çeker.

3.2.3.2.3.2. Art yineleme

Dize sonlarındaki kelime veya kelime gruplarının diğer dizelerde de aynı şekilde sonda tekrarlanmasına art yineleme adı verilir. Kelime halinde meydana gelen redifleri de bu gruba dahil etmek mümkündür.

“Ey aşkı gençliğime, neş’eme tuzak **olan** ,

Ey bana hem yakın hem de uzak **olan**,

Gözümün nuru güzel, ömrümün varı **güzel**,

Gel, öğren bu evdeki bütün esrarı **güzel**!

Bu kimsesiz odalar önceden loş **değildi**,

Böyle sessiz değildi, böyle bomboş **değildi**.”

(“Kalbim”, *Yanardağ*, s.8)

“O şen bakışlardaki bu mahzun gölge **nedir**?

Bu ne?.. Bu gördüğüm yer, bu viran ülke **nedir**?

Yurdumu parça parça bölüşen bu eller **kim**?

Bu saçları çamurda sürünen güzeller **kim**?”

(“Şairin Duası”, *Şairin Duası*, s.4)

Yusuf Ziya şiirlerinde genellikle art yineleme ve ön yinelemeyi aynı anda kullanır.

“Karanlık, karanlık. Nereye baksam,

Kalbime esiyor bir zehirli sam,

Yalçın kayalarda kırıldı asam!
 İçimde dağınık bir vesvese **var**.
 Ne senden bir haber veren kimse **var**,
 Ne de alnımda o sıcak buse **var!**”

(“Kimsesiz”, *Aşıklar Yolu*, s.30)

Şiirlerin ahengini dize sonlarında tekrar ettiği kelimelerle sağlamıştır.

3.2.3.2.3.3. Zıt paralel yineleme

Dize başında kullanılan bir sözcüğün dize sonlarında da tekrar edilmesine zıt paralel yineleme denir. Şairin şiirlerinde bu yineleme şekline oldukça az rastlarız.

“Meçhul ufuklardan esti bir haber:

Unut!.. O vefasız diyarı **unut!**..

Sadık evladını sever peygamber,

İstanbul üstünde şimdi ak bulut!..”

(“Beyaz Bulut”, *Aşıklar Yolu*, s.62)

“Bak, hiç çıkmıyor sesin!

Hem dilinde bir şey var

Dur, anladım satırları

Neden böyle karışık

Bazı sık bazı **bazı** açık

Değil mi ey sevgilim?

Ah, çünkü sağ elim

Yanımda değil artık!

Gerçi **yazık**, çok **yazık**

Fakat asla üzülme

Çünkü sol kol kalbime

Sağdan daha çok yakın!

Beni unutma sakın!..”

(“Bir İhtiyat Zabitanın Mektubu”, *Cenk Ufukları*, s.9)

“**Aradım**, yıllarca **aradım** onu,

Onu bulmak için dünyayı gezdim.

Yerini, yurdunu gerçi bilmezdim,

Gözümle görmedim, gönlümle sezdim,

Aradım yıllarca **aradım** onu...”

(“Hayal”, *Bir Rüzgar Esti*, s.6)

Yusuf Ziya, dize başında ya da sonunda yaptığı yinelemenin yanı sıra dize tekrarı da yaparak şiire hareketlilik katar. Genellikle kelime tekrarını araya bir iki farklı kelime koyarak yapmayı tercih eder.

3.2.3.2.3.4. Bağlaç yinelemesi

Aynı türden bağlaçların şiir içinde tekrar edilmesine bağlaç yinelemesi adı verilir. Şairin şiirlerinde bağlaç yinelemesine az da olsa rastlarız.

“Vecde geldi yıldızların nurlu müvekkibi
Dünya tıpkı bir sevdalı Mevlevi gibi
Hiç durmadan dönüyordu, fakat çehresi
Hüzün içinde..titriyor bir bülbül sesi,
Dağlar ıssız, çağlayanlar bütün kurumuş,
Ne kırlarda bir ceylan var, **ne** gökte bir kuş.”
(“Aşk Yaratılırken”, *Aşıklar Yolu*, s.5)

“Seferberlik çıkar çıkmaz saldırdık
Her açık kapıya bir el daldırdık
Ne çarşaflık kumaş kaldı, **ne** içi
Hiç kimse diyemez: bunlar ne için?”
(“İsmail Hakkı Paşa”, *Şen Kitap*, s.25)

“Bulsam, bir sihirli anahtar bulsam,
Ne yıldızlar için, **ne** güller için!
Alnı eşiğinde bekleyenlere
Açılmak istemeyen gönüller için!”
(“Anahtar”, *Bir Rüzgar Esti*, s.28)

“Ağlarını örse de üstüne örümcekler,
Senin çizdiğin hatlar gene görünecekler!
Ne tozlar siler onu, **ne** duman siler onu,
Ne nisyan siler onu, **ne** zaman siler onu,
Ötekiler fanidir: Sadece yazılmıştı!
Seninki ebedidir: aşkınla kazılmıştı!”
(“Kalbim”, *Yanardağ*, s.8)

Görüldüğü gibi şiirlerde bağlaç yineleme türleri pek fazla değişmez ve sınırlı sayıda olan bağlaç yinelemeleri “ne...ne” şeklinde oluşur. Şair, ne sesleri ile şiire ahenk katarak anlam bütünlüğünü oluşturmaya çalışır. Tekrar edilen bağlaçlar şiirin akustiğini sağlayarak okuyucunun dikkatini diri tutar.

3.2.3.2.3.5. Zıt yapılı yineleme

Birbirine zıt kelimelerin aynı dizede ya da devam eden dizelerde kullanılmasına denir. Şair, karşıt sözcüklerle şiirde uyum yakalamaya çalışır. Dalgaların hareket şekli zıt sözcüklerle zihinde canlandırılır.

“Kayaların kurnasında şarkı söyler bazı deniz,
Kıyıların eteğine yayılır bir köpükten iz,
Bazı koşar ayağında yıldızlardan nalınları,
Küçük, çapkın dalgacıklar bir **aşağı**, bir **yukarı!**..”

(“Gecenin Hamamı”, *Kuş Cıvıltıları*, s.27)

“Kendimden **uzaklaştım**,
Hayalimle **yaklaştım**,
İçim neşeyle dolu..

Gecesi sanki **gündüz**,
Dağları bile dümdüz
Ne hoş bu sevda yolu.”

(“Gönül Yolcusu”, *Yanardağ*, s.29)

Ortaç, şiirde zıtlığı yakın-uzak, gece-gündüz kelimeleri ile sağlar.

“Öyle sevgililer ki, sevmemiş, sevilmemiş,
Öyle sevgililer ki, kalbi **tok**, asabı **aç!**
Öyle sevgililer ki, düşünmemiş, bilmemiş,:
Bu zavallı şairin ruhu nelere muhtaç!..”

(“Sevgililer”, *Yanardağ*, s. 52)

Şiirde zıt kelimeler bir araya gelerek anlamsal bir bütün oluşturur. Aç ve tok kelimeleri gerçek anlamda kullanılmamış duygunun daha iyi ifade edilmesinde yardımcı olmuştur.

3.2.3.2.3.6. İkileme

Aynı sözcüklerin ya da birbirine yakın anlamlı sözcüklerin, bazen de birbirine zıt sözcüklerin art arda kullanılmasına ikileme adı verilir. Oluşumu itibariyle farklılık gösteren ikilemeler, sözcüğün anlamını pekiştirerek kuvvetlendirir. Yusuf Ziya şiirlerinde genellikle aynı sözcüklerden oluşan ikilemelere yer verir.

“Gezdim **diyar diyar**, aradım bir iz;
Kimdir bu illerde beni ağlatan?
Yabancı yerlerde kaldım kimsesiz,
Bu yoldan geçersen bir gün beni an!”

(“Gelmez Mi?”, *Aşıklar Yolu*, s.54)

“Serpiliyor bir nağme yağmuru mandolinden..
 Curalar konuşuyor zeybeklerin dilinden.
 Sedef dişlerden akan sesler birer damla su..
 Alevden yanadır şu Arjantin tangosu..
 Ruh sinen bir tütsü iniltileri orgun..
 Dualar kubbeden iniyor **yorgun yorgun..**”

(“Radyo”, *Bir Servi Gölgesi*, s.11)

Aynı kelimelerden oluşan ikilemeler şiire ahenk verir.

“Osman Gazi henüz olmamıştı gazi,
 O vakitler sonu hasret gönülde nihan!
 Meleklerin kolu gülümserdi sende
 Edabali denen şeyhin zaviyesinde
 Bir gün coşmuş zikrederken gözleri ahu
 Bir güzel kız **görür görmez** titredi ruhu!”

(“Sultan Osman’ın Rüyası”, *Cenk Ufukları*, s.19)

Şair, zıt sözcüklerden oluşan ikilemelere de yer verir. “Görür görmez” ikilemesiyle eylemin hızla yapıldığı manasını katar.

3.3. DİL VE ANLATIM

Her şairin şiirlerini yazarken kullandığı kendine has bir üslubu vardır. Şairin şahsi dili onun şiir dilini oluşturur. Kullandığı imgeler, söz sanatları hatta kelimelerin seçimi onu diğer şairlerden farklı kılan unsurlardır. Bu anlamda konusu aynı ya da farklı olan şiirler her şairin kaleminde yeniden hayat bulur.

Yusuf Ziya’nın şiirlerinde, kapalı anlatıma ve anlam derinliğe genellikle rastlamayız. Şair, anlamı bilinmeyen ve alışılmışın dışında kelimelere pek fazla yer vermez. Yazdığı kahramanlık şiirlerinin yanı sıra günlük hayatın akışından aldığı konuları açık, anlaşılır bir dille yazmayı tercih eder. Bunda tabii ki Beş Hececiler’e mensup bir şair olması da önemli rol oynar. Çünkü Beş Hececiler memleket sevgisi, kahramanlık, yiğitlik gibi konuları işlerken dilin sade özentisiz ve süssüz olmasına dikkat etmişlerdir. Yusuf Ziya, hayal gücünü şiirlerine kolaylıkla yansıtan bir şairdir. Tabiatı sıkça konuşturur. Teşhis sanatı tabiat ve kahramanlık şiirlerinde oldukça sık yer alır. Bu durum biraz da ruh halinin yansıması olarak görülür.

“Güneş çıkar dağ başından selamlar bizi
 Ağaçlardan kuşlar gözler hep izimizi
 Bizde iki dilek var: ya şehit ya gazi
 Heybet verir geçmişimiz hep sağa sola”

(“Asker Şarkısı”, *Cenk Ufukları*, s.4)

Halka mal olmuş tarihi şahsiyetleri, millî unsurları da işleyen şair, dilinin sade olmasına özen gösterir. Ayrıca şiirlerinde mübalağa sanatına sıkça rastlamak mümkündür.

“Bazı yolumdan çevirir
Beni örümcek ağı!
Bazı dümdüz bir yol olur
Ferhad’ın aşılmaz dağı!

(“Rüyalar”, *Bir Rüzgar Esti*, s.10)

“Fatih, Akşemseddin’le konuşurken o gece,
O dağın yırtmacından dinleseymdim onları.
Dolmabahçe önünden ben çekseydim Haliç’e
Kızaklara bindirip kalyonları!”

(“Öyle Bir Günde”, *Bir Rüzgar Esti*, s.64)

Yusuf Ziya, şiirin anlamını güçlendirmek amacıyla sık sık cevabını bildiği sorular sorar. İstifham sanatı şiirlerinin vazgeçilmez unsurudur. Edebiyatımızda genellikle Turna kuşu haber getiren unsur olarak işlenir. Ancak şair, alışılmışın dışında rüzgardan haber bekler.

“Neler diyor size vatan rüzgarı?
Haber veriyor mu eski sevgilinizden?
Soğuk mu Kafkasların karlı dağları?
Mektup bekleyenler var hala sizden!
Yiğit ceddinize kavuştunuz mu?”

(“Kafkasta Kalanlara”, *Cenk Ufukları*, s.15)

Konusunu kahramanlık, vatan, millet, tarihe bağlılıktan alan şiirlerde sıkça hitabet üslubuna rastlarız. Hitabet, toplumun duygularını coşturmak, insanları heyecanlandırarak hislerine tercüman olmak amacıyla yapılır. Şair, aşklarının yanı sıra şiirlerinin büyük kısmında Türk ordusuna seslenir. Geçmiş zaferlerini de hatırlatarak cephedeki Türk askerine moral verir.

“Ey Türk oğlu!... Bugün yine şeref günüdür,
Düşmanları bir yıldırım hızıyla öldür!
Cehennemden pusu kursa yolunda dağ, taş,
Zabt olunmaz coşkun bir sel gibi köpür taş”

(“Kafkaslara Doğru”, *Akından Akına*, s.4)

“Ey kahraman Türk oğlu, bil ki senin cihadındı
Bu ellerde vaktiyle tekbir alıp gezenler”

(“Karpatlarda”, *Akından Akına*, s.6)

Hiciv kişi ya da kurumları yermek anlamında yapılır. Yusuf Ziya, yaşadığı dönemin sosyal hayatını mizahi, çoğı zaman da eleştirel bir şekilde nazmeder. Bunu yaparken dilini sade ve anlaşılır tutmaya özen gösterir. Özellikle şiirlerinde kinaye sanatını, mecazlı söylemi ve kişi tasvirlerini okuyucunun anlayacağı şekilde derine inmeden yapar. Ününü mizah yazıları ile yapan şairin bu anlamda kalemi oldukça güçlüdür.

“Düşman cefat sürerken vatan içinde
Ne işimiz vardı Hint ile Çin’de?
Nazırlık ne gezer, ey Enver Paşa?
Tarak yakışır mı böyle kel başa?

....

Ey Sarıkamış’ın öbür yamyamı!
Padişah damadı hem baş kumandan!
Emrine amade koca bir yalı,
Şehit kanlarıyla yüzün boyalı!..”

(“Paşalar Uğurlar Ola”, *Şen Kitap*, s.22)

Şair eleştirisini ince bir dokundurma ile yapmaz. Kişilere yapılan hiciv açık bir şekilde isim verilerek yapılır. Dönemin paşalarının hırsızlıkları ve yanlış stratejileri sonucu şehit olan onlarca asker karşısında sessiz kalmaz.

SONUÇ

Yusuf Ziya Ortaç, Millî Edebiyat döneminde şiire başlamış ancak asıl ününü Cumhuriyet Devri Edebiyatında yapmıştır. Edebiyata şiir ile başlayan şair, kendini daha iyi ifade ettiğine inandığı düzyazıları ile edebiyatta yer edinmiştir. Bir süre sonra ise mizah ve roman onun vazgeçilmezleri arasında olmuştur.

Giriş bölümünde Cumhuriyet Devri Türk Şiiri hakkında bilgi verilmiştir. Tanzimat Dönemi'nden Cumhuriyet Devri'ne Türk Şiirinin gelişimi ve ortaya çıkan edebi topluluklardan bahsedilmiştir.

Babasını erken yaşta kaybeden şairin edebiyata olan ilgisi lise yıllarında edebiyat öğretmenlerinin de etkisiyle başlar. Şiirlerini dergilere göndererek edebiyat dünyasına adım atar. “Hayatı, Sanatı ve Eserleri” bölümünde şairin hayatı, edebiyata yönelişi ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir.

Üçüncü bölümde şairin şiirleri hem muhteva hem de şekil açısından incelenmiştir. Muhteva kısmında şiirler konularına göre tasnif edilmiştir. Bu tasnif yapılırken şiirler, “Ferdî Duygular” ve “Sosyal Konular” olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir. Şiirlerinde aşk, kahramanlık, yalnızlık gibi duygular öne çıkar. Özellikle millî bilinçle yazdığı şiirlerin sayısı oldukça fazladır. Bunlar dışında özlem, sevgi, yalnızlık, ölüm korkusu da işlenen diğer konular arasındadır.

Şair, şiirlerinde hece ölçüsünü kullanır. Seslerin ahenkli ve birbiriyle uyumlu olmasına dikkat eder. Halk şiirinden özellikle Karacaoğlan'dan etkilenerek yazdığı iki tane “Koşma” isminde şiiri bir de türkü nazım şekli ile yazılmış bir tane şiiri bulunmaktadır. Şairin imgelerden uzak, ilk okunduğunda herkesin anlayabileceği açık anlaşılır bir dili vardır. Şiirlerinde genellikle yeni mesnevi nazım şeklini kullanmıştır.

Yusuf Ziya, şiirlerinde büyük bir anlam derinliği olmadığını kabul eder. Ancak özellikle cephedeki askerlere moral vermek için millî duygularla yazdığı şiirler birçok şaire örnek olabilecek düzeyde başarılıdır. Edebiyatımızda mizah ve

romanyla öne çıkmış olan şairin şiirlerinin yeterince bilinmediği ifade etmek gerekir. Bu bağlamda sanatçı ile ilgili akademik çalışmanın yapılması, onun şiirleri ile ilgili detaylı bilgi sahibi olunması açısından önem arz eder.

KAYNAKLAR

- Aça, M., Gökalp, H., Kocakaplan, İ. (2009). *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi*, İstanbul.
- Alangu, T., (1968). *Ömer Seyfettin: Bir Ülkücü Yazarın Romanı*. May Yayınları, İstanbul.
- Aksan, D., (1995). *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*. Engin Yayınları, Ankara.
- Akyüz, K., (1988). *Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı*, İslâm Ansiklopedisi, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul
- Artan. G., (1994). *Takma Ad-Soyadı-Rumuz Dizinleri (Tanzimattan Günümüze)*. Türk Kütüphaneciler Derneği İçel Şubesi Yayınları, Mersin.
- Balcıoğlu, S., (2001). *Önce Çizdim Sonra Yazdım*. YKY, İstanbul.
- Birsel, S., (1993). *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*. Nisan Yayınları, İstanbul.
- Çetin, N., (2008). *Şiir Çözümleme Yöntemi*, 6. Baskı, Öncü Kitap, Ankara.
- Çetin, N., (2008). *Şiir Tahlilleri*, Öncü Kitap, Ankara.
- Çetişli, İ., Çetin, N., Doğan, A., Gür, A., Demir, Ş., Karataş, C., (2007). II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Çıkla, S., (2005). *Cumhuriyet Düşüncesinin Kökleşmesinde Yusuf Ziya Ortaç'ın Yapıtlarının Yeri Ve Önemi*- Doktora Tezi, Samsun.
- Dilçin, C., (1997). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Enginün, İ., (2003). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Güntekin, R. N. (1976). Manzum bir milli piyes. *Reşat Nuri Güntekin'in Tiyatro İle İlgili Makaleleri*. Kemal Yavuz (Der.). Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, s. 574.
- İlhan, A. (1985). *Yusuf Ziya'dan*. Kardeşler Basımevi, İstanbul.
- Kolcu, A. İ. (2008). *Milli Edebiyat I - II.Meşrutiyet Sonrası Türk Edebiyatı*. Salkımsöğüt Yayınevi, Erzurum.

- Kocahanoğlu, O. S., (1976). *Milli Edebiyat Hareketi ve Beş Hececiler*. Toker Yayınları, İstanbul.
- Kolcu, A. İ., (2013). *Cumhuriyet Edebiyatı – I Şiir*. Salkımsöğüt Yayınevi, Erzurum.
- Kudret, C., (1978). *50. Yıldönümünde Yedi Meşale Üzerine Anılar*. Varlık (Yedi Meşale Özel Sayısı), İstanbul.
- Ortaç, Y. Z., (1919). *Âşıklar Yolu*. Kütübhan-e Sûdi, Efkâf-ı İslam Matbaası, İstanbul.
- Ortaç, Y. Z., (1966). *Bir Rüzgar Esti*. Akbaba Yayınları İstanbul.
- Ortaç, Y. Z., (1966). *Bizim Yokuş*. Akbaba Yayınları, İstanbul.
- Ortaç, Y. Z., (1916). *Akından Akına*. Hilal Matbaası, İstanbul.
- Ortaç, Y. Z., (1938). *Kuş Cıvıltıları- Çocuk Şiirleri*. Kanaat Kitabevi, İstanbul.
- Ortaç, Y. Z., (1938). *Bir Servi Gölgesi*. Kanaat Kitabevi, İstanbul.
- Ortaç, Y. Z., (1928). *Yanardağ*. Marifet Matbaası, İstanbul.
- Ortaç, Y. Z., (1920). *Cenk Ufukları*. Kader Matbaası, İstanbul.
- Ortaç, Y. Z., (1919). *Şen Kitap*. Kanaat Matbaası, İstanbul.
- Ortaç, Y. Z., (1919). *ŞâirinDuâsı*. Türk Dünyası Matbaası, İstanbul.
- Ortaç, Y. Z., (1919). *Âşıklar Yolu*. Kütübhan-e Sûdi, Efkâf-ı İslam Matbaası, İstanbul.
- Ortaç, Y. Z., (1943). *Göç*. Akbaba Yayınları, İstanbul.
- Ortaç, Y. Z., (1960). *Portreler*. Yeni Matbaa Yayınları, İstanbul.
- Ozansoy, H. F., (2005). *Edebiyatçılar Çevremde*. Dergah Yayınları, İstanbul.
- Öcal, C. O., (1967). *Akbaba”cı Yusuf Ziya Ortaç’ın Ardından*. Bugün Yayınları, İstanbul.
- Önal, M., (1986). *Yusuf Ziya Ortaç*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Yeşilyurt, E., (2002). *Yusuf Ziya Ortaç Hayatı Ve Eserleri*. Yeryüzü Yayınevi, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Latife ALTINDAĞ DODANLI 1989 yılında Mardin'in Ömerli ilçesinde doğdu. Gaziantep Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden 2013 yılında mezun oldu. Pamukkale Üniversitesi'nde 2015 yılında formasyon eğitimini tamamladı. Yüksek Lisans derecesini 2019 yılında *Yusuf Ziya Ortaç'ın Şiirleri Üzerine Bir Araştırma* konulu teziyle Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalından aldı. Latife ALTINDAĞ DODANLI orta derece İngilizce bilmektedir.

VITAE

Latife ALTINDAĞ DODANLI was born in 1989 in Mardin/Ömerli. She graduated from Gaziantep University Faculty of Arts and Science, Department of Turkish Language and Literature in 2013. She completed her formation training at Pamukkale University in 2015. Her Master's Thesis title is *Analysis of Yusuf Ziya Ortaç's Poems* finished in 2019. Latife ALTINDAĞ DODANLI knows intermediate English.